

KWESTIONARIUSZ WRAŻLIWOŚCI PRZETWARZANIA SENSORYCZNEGO u DZIECI

-

ZASTOSOWANIE i INTERPRETACJ

Spis treści

1. OPIS OGÓLNY	3
1.1. Główna charakterystyka podręcznika	3
1.2. Wrażliwość przetwarzania sensorycznego	6
1.3. Ocena wrażliwości przetwarzania sensorycznego	15
1.4. Profil osoby wysoko wrażliwej - podsumowanie	19
2. PROCES KONSTRUOWANIA KWESTIONARIUSZA DO POMIARU WRAŻLIWOŚCI PRZETWARZANIA SENSORYCZNEGO u DZIECI	21
3. NORMY STOSOWANIA i KOREKTA	25
3.1. Obszary stosowania	25
3.2. Normy stosowania	28
4. WŁASNOŚCI PSYCHOMETRYCZNE	29
4.1. Opis grupy badanej	30
4.2. Wersja dla nauczycieli dzieci w wieku przedszkolnym	39
4.2. Wersja dla nauczycieli dzieci w wieku wczesnoszkolnym	45
4.4. Wersja dla rodziców dzieci w wieku przedszkolnym	51
4.5. Wersja dla rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym	57
5. KOREKTA i NORMY INTERPRETACJI	63
5.1. Normy korekcyjne	63
5.2. Normy interpretacyjne	63
5.3. Przykłady profili	85
LITERATURA CYTOWANA	93

1. OPIS OGÓLNY

1.1. Główna charakterystyka podręcznika

Kwestionariusz Wrażliwości Przetwarzania Sensorycznego u Dzieci (KWPSuD) jest kwestionariuszem przeznaczonym do pomiaru cechy osobowości, jaką jest wrażliwość przetwarzania sensorycznego (ang. Sensory Processing Sensitivity - SPS) u dzieci w wieku od 3 do 10 lat. SPS jest fenotypową cechą osobowości, która charakteryzuje się głębokim przetwarzaniem informacji o środowisku na poziomie poznawczym, sensorycznym i emocjonalnym. SPS ma bardzo zróżnicowany poziom, klasyfikując jednostki na niskim, średnim i wysokim poziomie wrażliwości (Greven i in., 2019). SPS ma więc istotne znaczenie dla różnych obszarów życia (Acevedo, 2020).

Na pytania zawarte w kwestionariuszu odpowiadają dorośli opiekunowie dziecka. Kwestionariusz został opracowany w wersji dla rodziców oraz w wersji dla nauczycieli. Ze względu na specyfikę funkcjonowania dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym opracowano cztery wersje kwestionariusza:

- Kwestionariusz Wrażliwości Przetwarzania Sensorycznego u Dzieci - wersja dla rodzica dziecka w wieku przedszkolnym (załącznik nr 1)
- Kwestionariusz Wrażliwości Przetwarzania Sensorycznego u Dzieci - wersja dla rodzica dziecka w wieku wczesnoszkolnym (załącznik nr 2)
- Kwestionariusz Wrażliwości Przetwarzania Sensorycznego u Dzieci - wersja dla nauczyciela dziecka w wieku przedszkolnym (załącznik nr 3)
- Kwestionariusz Wrażliwości Przetwarzania Sensorycznego u Dzieci - wersja dla nauczyciela dziecka w wieku wczesnoszkolnym (załącznik nr 4)

Opracowane wersje kwestionariusza odnoszą się do danych obserwacyjnych uzyskanych od rodziców w jednej wersji oraz od nauczycieli w drugiej. Każda z czterech wersji składa się z od 55 do 64 pozycji.

KWPSuD zawiera X itemów ocenianych na 7-stopniowej skali Likerta. Kwestionariusz obejmuje cztery skale badające sferę fizyczną, emocjonalną, interpersonalną i poznawczą, na które wpływa cecha wrażliwości przetwarzania sensorycznego. Dostępne są cztery wersje kwestionariusza, dwie z nich przeznaczone są dla rodziców (przedszkole i szkoła podstawowa), a dwie pozostałe dla nauczycieli (przedszkole i szkoła podstawowa). Wszystkie cztery wersje mają taką samą konstrukcję, jak zostało to przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Charakterystyka KWPSuD - sfery i ilość itemów

Sfera	Opis	Liczba elementów			
		Wersja dla rodziców		Wersja dla nauczycieli	
		Przedszkole	Szkoła Podstawowa	Przedszkole	Szkoła Podstawowa
Fizyczna	Ocenia przejawy funkcjonowania dzieci związane z aspektami fizycznymi, takimi jak hałasy, zapachy czy światła.	10	4	12	7
Emocjonalna	Ocenia przejawy funkcjonowania dzieci związane z aspektami emocjonalnymi, takimi jak empatia, procesy emocjonalne i samoregulacja.	10	12	11	8
Interpersonalna	Ocenia przejawy funkcjonowania dzieci związane z aspektami interpersonalnymi, takimi jak relacje społeczne i sposób	10	14	7	11

	porozumiewania się.				
Poznawcza	Ocenia przejawy funkcjonowania dzieci związane z aspektami poznawczymi, takimi jak procesy myślowe czy sposób stawiania czoła zadaniom.	12	11	9	7

Pozycje mają charakter stwierdzeń. Dorosły opiekun (rodzic, nauczyciel) ocenia prawdziwość stwierdzeń odnosząc się do siedmiopunktowej skali Likerta (od "Zdecydowanie nie" do "Zdecydowanie tak").

Ze względu na specyfikę funkcjonowania dzieci wysoko wrażliwych (np. szczególną wrażliwość na bodźce zewnętrzne, takie jak światło, temperatura, faktura materiału, hałas, a także bodźce wewnętrzne, takie jak ból czy głód) postanowiono opracować metodę pozwalającą na identyfikację cechy na podstawie zachowań występujących w codziennych sytuacjach życiowych. Założono, że cecha stanowić może przedmiot obserwacji i w związku z tym może podlegać pomiarowi i na podstawie jej ilościowej charakterystyki dokonać można diagnozy (w sensie diagnozy pozytywnej, czy funkcjonalnej).

Niniejszy podręcznik przybliżający sposób zastosowania narzędzia i interpretację jego wyników zawiera różne rozdziały. Po pierwsze, zawiera teoretyczny opis wrażliwości przetwarzania sensorycznego i implikacje posiadania tej cechy w obszarach życia (rozdział 1, Opis ogólny). Po drugie, w podręczniku wprowadzono wskazówki dotyczące procedury adekwatnego stosowania i korekty narzędzia (rozdział 2, Normy stosowania i korekty). Po trzecie, zamieszczono wskazówki interpretacyjne wraz z przykładami poglądowymi dla lepszego zrozumienia uzyskanych wyników po wypełnieniu kwestionariusza (rozdział 3, Normy interpretacyjne). Wreszcie, w rozdziale 4 przedstawiono wstępną analizę procedury

konstrukcji i opracowania kwestionariusza KWPSuD oraz jego właściwości psychometrycznych (w tym rzetelności, trafności i analizy czynnikowej). Jest to odpowiedź na potrzebę znalezienia rzetelnych i trafnych metod pomiaru szerokiego spektrum SPS.

Publikacja tego podręcznika przyczyni się do badań nad tematem wrażliwości przetwarzania sensorycznego i odpowiedniego zrozumienia oceny SPS w dzieciństwie, w celu opracowania i zaprojektowania programów edukacyjnych zgodnie z uzyskanymi profilami SPS.

Poniżej przedstawiono opis wrażliwości przetwarzania sensorycznego i jej przejawy w sferze fizycznej, poznawczej, emocjonalnej i interpersonalnej.

1.2. Wrażliwość przetwarzania sensorycznego

Wrażliwość przetwarzania sensorycznego została zdefiniowana jako kontinuum, które reprezentuje gradient różnic indywidualnych w odniesieniu do odbioru, modulacji i analizy informacyjnej wewnętrznych i zewnętrznych bodźców w celu reagowania na wymagania sytuacyjne (Aron & Aron, 1997, cytowane w: Greven i in., 2019; Lionetti i in., 2018; Meyerson, Gelkopf, Eli & Uziel, 2020; Ogawa i in., 2019; Pluess, 2015). w ostatnich dziesięcioleciach SPS został określony na podstawie niektórych badań jako cecha fenotypowa charakteryzująca się głębszym przetwarzaniem informacji poznawczych, sensorycznych i emocjonalnych; prawdopodobnie ze względu na bardziej wrażliwy układ nerwowy (Acevedo, 2020; Aron & Aron, 1997; Greven i in., 2019). Zgodnie z teorią wrażliwości środowiskowej (Pluess, 2015), ludzie są zaprogramowani do odbierania i analizowania bodźców środowiskowych. Taki sposób przetwarzania informacji umożliwia adaptację do kontekstu w celu niezbędnego przetrwania (Pluess i in., 2018). Zaobserwowano jednak istotne różnice w sposobie reagowania na bodźce środowiskowe, przy czym niektóre jednostki charakteryzują się większą wrażliwością na nie, pomimo istnienia neurobiologicznych predyspozycji ukierunkowanych na rozwój tej funkcji adaptacyjnej

u ludzi (Pluess, 2015). Osoby wysoko wrażliwe wykazują więc znacznie większą niż inni reaktywność na środowisko i kontekst, (Belsky & Pluess, 2009; Ellis, Boyce, Belsky, Bakermans-Kranenburg & Van IJzendoorn, 2011; Greven, i in., 2019). Stąd, cecha wysokiej wrażliwości została powiązana z wymiarami psychologicznymi, takimi jak zwiększona reaktywność emocjonalna i empatia, większa świadomość subtelności środowiskowych i łatwość nadmiernej stymulacji (Acevedo i in., 2014; 2018; Aron, Aron & Jagiellowicz, 2012; Goldberg & Scharf, 2020; Homberg, Schubert, Asan & Aron, 2016; Pluess, 2015).

Dodatkowo, z perspektywy psychologii rozwojowej, zaproponowano teorię zróżnicowanej podatności (Belsky & Pluess, 2009; Pluess & Belsky, 2015). Indywidualne różnice we wrażliwości środowiskowej pociągają za sobą dwie alternatywne strategie: plastyczność i adaptację. Zgodnie z tym biologicznym podejściem, geny są zaangażowane we wrażliwość środowiskową i mogą czynić ludzi bardziej podatnymi na bodźce kontekstowe (Pluess & Belsky, 2015). Ostatnie badania neurobiologiczne pozwoliły zidentyfikować kilka fizjologicznych markerów wysokiej wrażliwości (Belsky & Pluess, 2016). i tak, wykazano znaczącą rolę neuroprzekaźników (serotoniny i dopaminy) w SPS (Chen i in., 2011; Licht, Mortensen & Knudsen, 2011). Niektóre badania z wykorzystaniem funkcjonalnego rezonansu magnetycznego (fMRI) i morfometrii opartej na wokselach (VBM) prezentują dokładność wykrywania subtelnych zmian w wysoko wrażliwym mózgu (Wu, Zhang, Li, Feng & Yan, 2021). Te techniki neuro-obrazowania wskazują na rosnący czas reakcji i aktywację obszarów mózgu, które zajmują się przetwarzaniem wzrokowym i uwagą wysokiego rzędu, a nawet implikują procesy afektywne i poznawcze (Jagiellowicz i in., 2010; Wu i in., 2021). w szczególności zaobserwowano, że niektóre regiony mózgu są odpowiedzialne za integrację sensoryczną i świadomość, empatię, uwagę i przygotowanie do działania, a także samokontrolę poznawczą, podejmowanie decyzji i samoregulację (Acevedo i in., 2014). Zatem z perspektywy neurobiologicznej teoria Biologicznej Wrażliwości na Kontekst (Ellis & Boyce, 2011) wyjaśnia fizjologiczne różnice w reaktywności na środowisko. Teoria ta określa, że niektóre osoby silniej reagujące na stres są bardziej

narażone na odczuwanie negatywnych konsekwencji, gdy funkcjonują w negatywnym środowisku (Ellis & Boyce, 2011).

Inne badania dotyczące cech Temperamentu i Osobowości, według teorii osobowości Eysencka (Eysenck, 1967; Sargent, 1981), wyraźnie potwierdzają istnienie pozytywnego związku między SPS a Neurotycznością (Aron & Aron, 1997; Greven i in., 2019; Homberg i in., 2016). Ponadto wykazano, że SPS jest ujemnie powiązany z cechą osobowości Ekstrawersja (Lionetti i in., 2018; Pluess i in., 2017). Tak więc populacje o wysokiej wrażliwości prezentują trudności behawioralne, gdy funkcjonują w niekorzystnym środowisku, ale także pozytywne wyniki doświadczając pozytywnych wydarzeń życiowych (Booth, Standage & Fox, 2015; Kibe, Suzuki, Hirano & Boniwell, 2020).

1.2.1. Sfera fizyczna

Jak już wspomniano, osoby wysoko wrażliwe są bardziej reaktywne zarówno na bodźce zewnętrzne, jak i wewnętrzne (Meyerson i in., 2020). Po pierwsze, jeśli chodzi o zewnętrzną reaktywność fizyczną, współczesne badania donoszą, że osoby wysoko wrażliwe są w stanie odbierać subtelne bodźce, takie jak delikatne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany w tonie głosu i inne delikatne bodźce (Acevedo, 2020; Meyer & Carver, 2000). Rzeczywiście, wysoko wrażliwy mózg charakteryzuje się unikaniem ze względu na postrzeganie niebezpieczeństw, zagrażających ich zdrowiu i życiu, po to by ta umiejętność pozwala osobom wysoko wrażliwym być bardziej świadomymi możliwości, zasobów i satysfakcji (Acevedo, 2020; Aron i in., 2012). Wcześniejsze badania fizjologiczne stwierdzają, że osoby wysoko wrażliwe prezentują niższy próg wrażliwości, dzięki czemu są w większym stopniu obdarzone umiejętnościami radzenia sobie ze zmianami środowiska w szybszy i bardziej dopasowany sposób niż osoby, które nie są wysoko wrażliwe. Zatem ta cecha temperamentu może stanowić czynnik ryzyka, jak również czynnik chroniący

w odpowiedzi na wrogie środowisko (Hartman & Belsky, 2018; Jagiełowicz, Zarinafsar & Acevedo, 2020).

Analizując wewnętrzną reaktywność fizyczną, badania potwierdzają, że osoby wysoko wrażliwe mogą odczuwać zmęczenie fizyczne obniżające ich jakość życia związaną ze zdrowiem fizycznym, szczególnie w wysoko stymulującym środowisku kiedy przez dłuższy czas są pozbawione odpoczynku (Pérez-Chacón, Chacón, Borda-Mas & Averages-Navarro, 2021). w związku z tym, zwykle zwracają uwagę na każdy postrzegany bodziec, aby odpowiedzieć jak najszybciej i najbardziej adekwatnie (Acevedo, 2020), co zwiększa ich zmęczenie sensoryczne i fizyczne. Istotnie, osoby wysoko wrażliwe częściej lub intensywniej okazują doznania cielesne, takie jak głód czy ból, niż osoby, które nie są wysoko wrażliwe (Rappaport & Corbally, 2018). Dodatkowo, istotne jest podkreślenie istnienia fizjologicznych różnic w systemach reagowania na stres i postrzeganego przez siebie stresu, predysponujących do wystąpienia objawów fizycznych (Benham, 2006; Greven & Homberg, 2020; Meyerson i in., 2020). w rzeczywistości, wysoko wrażliwy mózg jest również związany z nadpobudliwością, która powoduje zaburzenia fizjologiczne, takie jak wyższa produkcja kortyzolu, podwyższone ciśnienie tętnicze i wyższa reaktywność immunologiczna osób wysoko wrażliwych (Engel-Yeger i in., 2017).

Chociaż osoby wysoko wrażliwe mogą okazywać otoczeniu reakcje dyskomfortu fizycznego i trudności ze snem, osoby te mogą mieć wyjątkowo dobrze rozwinięte zdolności percepcji sensorycznej (Acevedo, 2020).

1.2.2. Sfera poznawcza

Związana z tą sferą specyfika funkcjonowania osób wysoko wrażliwych to sztywność poznawcza, przeciążenie poznawcze, głębokie przetwarzanie poznawcze, perfekcjonizm, potrzeba kontroli, myśli lękowe i niepokój (Weyn i in., 2019). Niemniej jednak stopniowo uznaje się, że plastyczność neuronalna właściwa dla SPS może skutkować u osób wysoko

wrażliwych pozytywnymi cechami, takimi jak zwiększona kreatywność, świadomość i otwartość (Bridges & Schendan, 2019; Jagiellowicz i in., 2020). Ponadto, wysoka wrażliwość jest powiązana ze snem. Osoby wysoko wrażliwe mają żywe sny i bogatą wyobraźnię, a także tendencję do szczegółowej refleksji nad różnymi czynnościami (Bridges & Schendan, 2019; Jagiellowicz i in., 2020). z drugiej strony, badania dowodzą, że u osób wysoko wrażliwych może wystąpić wzrost pobudliwości osi podwzgórze-przysadka-nadnercza, który implikuje zaburzenia jakości snu (Engel-Yeger i in., 2017; Zald, 2003).

Osoby wysoko wrażliwe mogą wyróżniać się zdolnością do wykrywania subtelności i zapamiętywania dużej liczby szczegółów obserwowanych zdarzeń, sytuacji, zjawisk, a także zwracania uwagi na mniej oczywiste elementy sytuacji, które dla osób, które nie są wysoko wrażliwe mogą być nieistotne; zwykle ze względu na głębszy i dłuższy czas przetwarzania nowych informacji w porównaniu z rówieśnikami (Aron i Aron, 1997; Jagiellowicz i in., 2020). Zapewnia im to bardziej efektywne uczenie się na podstawie własnych doświadczeń oraz umiejętność wyciągania wniosków z doświadczeń w celu zwiększenia skuteczności (Acevedo i in., 2014).

Należy podkreślić, że niektóre czynniki poznawcze związane z uwagą, kontrolą inhibicyjną i zachowaniami samoregulacyjnymi mogą moderować skutki temperamentu osób wysoko wrażliwych. Również dzieci wysoko wrażliwe, które prezentują wysoki poziom hamowania behawioralnego, wykazują większą kontrolę działania, są w mniejszym stopniu narażone na ujawnienie problemów emocjonalnych i wiąże się to z pozytywnymi wynikami w zakresie zdrowia psychicznego (Boeke, Moscarello, LeDoux, Phelps & Hartley, 2017; Jagiellowicz i in., 2020; McDermott & Fox, 2010; Rothbart, Ellis, Rueda & Posner, 2003; Eisenberg, Downs, Golberstein & Zivin, 2009; White, McDermott, Degnan, Henderson & Fox, 2011). w związku z tym osoby wysoko wrażliwe mogą osiągać większą satysfakcję z długoterminowych konsekwencji własnych działań (Boterberg & Warryen, 2016). Wiadomo jednak również, że wysoka wrażliwość wiąże się z dysfunkcjami w zakresie wykonywania codziennych czynności, wpływającymi na funkcjonowanie wykonawcze

i zmieniającymi zarządzanie działaniami (Engel-Yeger & Rosenblum, 2021). Może to zwiększać poziom stresu podczas wykonywania niektórych zadań poznawczych, a nawet powodować większe zakłócenie podczas wykonywania trudnych zadań percepcyjnych (Gerstenberg, 2012). Stąd, kiedy pobudzenie osób wysoko wrażliwych wzrasta, mogą one mieć tendencję do unikania sytuacji, ponieważ by reagować, wymagają one bodźców o niskiej intensywności (Dunn, 1997; Engel-Yeger i in., 2016).

Ponadto, inne pozytywne aspekty tej cechy to analizowanie i poszukiwanie zależności, szukanie podobieństw między obecnym doświadczeniem a poprzednimi, tworzenie strategii radzenia sobie, a także stosowanie porównań i schematów figuratywnych (Dean, Little, Tomchek & Dunn, 2018). Jednak przetwarzanie zbyt wielu opcji implikuje pewne trudności w podejmowaniu decyzji (Acevedo, 2020; Greven i in., 2019). Pomimo tych zalet, osoby wysoko wrażliwe są podatne na pogorszenie stanu zdrowia psychicznego i zmęczenie poznawcze (Engel-Yeger i in., 2019; Jagiełowicz i in., 2020).

W sprzyjającym środowisku, dzieci wysoko wrażliwe osiągają lepsze oceny w szkole, mają bardziej konstruktywne postawy moralne i potrafią posługiwać się bardziej skomplikowanym słownictwem niż ich rówieśnicy (Aron, 2002; Pluess & Belsky, 2013). Stąd niektórzy autorzy wskazują, że nie tylko angażują się one w głębokie myślenie, podejmują lepsze decyzje, rozważają egzystencjalne pytania i angażują się w znaczącą pracę, ale są również uzdolnione, i obdarzone intuicją (Acevedo, 2020; Aron & Aron, 1997; Aron i in., 2012).

1.2.3. Sfera emocjonalna

Ta sfera skutkuje wysoko emocjonalnością lub maladaptacyjnymi reakcjami emocjonalnymi, głębokim przeżywaniem, wysokim poziomem stresu, przywiązaniem do przedmiotów i interakcjami emocjonalnymi z naturą, sztuką i zwierzętami (Engel-Yeger & Dunn, 2011; Greven i in., 2019; Ogawa i in., 2019). Rzeczywiście potwierdzono, że płacz,

przeptyw, negatywny afekt oraz słaba samoregulacja są powiązane z wysoką wrażliwością (Acevedo, 2020; Engel-Yeger & Dunn, 2011). Poziom SPS jest istotnie związany z dobrostanem społeczno-emocjonalnym, przejawia się niską samooceną i wstydem, ponieważ osoby wysoko wrażliwe czują się przestraszone możliwością bycia niezrozumiałym z powodu osądzania z góry (Acevedo, Aron & Aron, 2018; Acevedo i in., 2018; Acevedo, 2020; Aron i in., 2010; Limura, 2021). Niemniej jednak, osoby wysoko wrażliwe wykazują pozytywne aspekty emocjonalne, takie jak empatia i wrażliwość na innych, intensywność w przeżywaniu uczuć i inteligentne poczucie humoru (Aron i in., 2012; Acevedo i in., 2017; Acevedo, 2020).

Aktualne badania wskazują również, że osoby wysoko wrażliwe wykazują wysoki poziom empatii, ponieważ prezentują wysoką inteligencję emocjonalną, taką jak bycie bardziej zestrojonym z własnymi myślami i emocjami, bycie bardziej świadomym emocji innych oraz bardziej wrażliwym na i świadomym zmian środowiskowych (Nocentini, Menesini & Pluess, 2018; Slagt i in., 2018). w ten sposób, poza empatią, wysoka wrażliwość pomaga wzmocnić środowisko, dostosowując je i czyniąc bardziej komfortowym dla innych, dzięki czemu przyczynia się do mniejszego doświadczania chaosu (Acevedo, 2020). w przeciwieństwie do zaburzeń ze spektrum autyzmu (ASD), wysoka wrażliwość wiąże się z lepszym przygotowaniem do postrzegania czyjegoś smutku, złości i radości (Acevedo i in., 2014). Dlatego rodzice dzieci wysoko wrażliwych są bardziej empatyczni i świadomi potrzeb swoich dzieci, co sprzyja stabilności i współpracy w związkach oraz zaufaniu wśród bliskich osób; pomagając dzieciom wysoko wrażliwym być bardziej przystosowanymi społecznie (Aron i in., 2019; McNamara & Houston, 2009). Te zdolności emocjonalne mogą przynosić korzyści osobom wysoko wrażliwym, ale konieczne jest uważne opracowanie odpowiednich strategii radzenia sobie z sytuacjami kiedy czują się obciążone emocjonalnie (Acevedo, 2020; Fehr & Rockenbach, 2004; Preston, Hofelich & Stansfield, 2013; Raghanti i in., 2018). Natomiast wspierające otoczenie może pomóc dzieciom wysoko wrażliwym osiągnąć wyższy poziom samoregulacji i większe poczucia bezpieczeństwa wynikające

z doświadczania miłości rodziny (Aron, 2002; Pluess & Belsky, 2013). Stąd też można osoby wysoko wrażliwe uznać za zarówno empatyczne, jak i opiekuńcze (Acevedo, 2020). w ten sposób wysoka wrażliwość może być interpretowana raczej jako podatność niż słabość (Limura, 2021).

Co więcej, wysoki poziom empatii pozwala osobom wysoko wrażliwym radzić sobie z uczuciami innych osób, a także osoby te są bardziej skłonne do identyfikowania niesprawiedliwości i obrony tych, którzy są postrzegani jako słabi (Acevedo, 2020; Aron i in., 2012). w konsekwencji, częściej dostrzegają cierpienie i stres innych ludzi (Acevedo, 2020). Stąd osoby wysoko wrażliwe intensywniej reagują na obrazy wywołujące zarówno przyjemne, jak i nieprzyjemne emocje. w istocie, osoby wysoko wrażliwe, które miały szczęśliwe dzieciństwo, reagują intensywniej na przyjemne zdjęcia (Jagiłowicz i in., 2010). Wyniki te dostarczyły dowodów na pozytywny wpływ środowiska wychowawczego dziecka o wysokiej wrażliwości. Ta intensywna percepcja emocjonalna zarówno przyjemnych, jak i nieprzyjemnych emocji może być wyjaśniona rolą niektórych obszarów mózgu aktywnie zaangażowanych w reakcję emocjonalną tej cechy (układ limbiczny) (Acevedo, 2014). Zatem promowanie dobrostanu społeczno-emocjonalnego jednostki powinno być brane pod uwagę w celu poprawy obszarów samokontroli (Limura, 2021).

1.2.4. Sfera interpersonalna

Wymiar ten jest szczególnie istotny ze względu na charakterystykę środowiska, w które osoby wysoko wrażliwe są zaangażowane, co może determinować charakterystykę profilu osoby wysoko wrażliwej. Sama cecha nie jest symptomem, a raczej symptomy mogą się pojawić, gdy jednostki doświadczają ciągłej ekspozycji na przeciwności losu i niedostosowane lub stresujące środowiska (Scrimin, Osler, Pozzoli & Moscardino, 2018). w istocie, badania cech temperamentu dowodzą, że złe dzieciństwo jest uważane za czynnik ryzyka, który poprzedza negatywne konsekwencje emocjonalne w dorosłym życiu (Aron

i in., 2005; Aron, Aron, Nardone & Zhou, 2019; Jagiełłowicz i in., 2020). Również style rodzicielskie były badane w odniesieniu do cechy wysokiej wrażliwości. Zmienna ta może wpływać na zachowanie dzieci, poprzez szkolenie ich w zakresie adaptacyjnych technik samoregulacji w celu zarządzania swoimi emocjami i myślami (Degnan i Fox, 2007). Podobnie, pozytywne style rodzicielskie mogą wpływać na dobre samopoczucie dzieci, skutkując lepszym funkcjonowaniem społecznym, poprzez współbrzmienie z dzieckiem, zapewnianie ciepła, wsparcia, akceptacji, odpowiedzi na potrzeby i autonomii (Eisenberg, Damon & Lerner, 2006; Hane, Cheah, Rubin & Fox, 2008; Hankin i in., 2011; Scrimin i in., 2018). Nawet wzorce przywiązania rodziców są związane z jakością życia dzieci, a także z wrażliwością przetwarzania sensorycznego, która jest większa, gdy poziom niepewnych relacji rodzicielskich z maluchami jest wyższy. w rzeczywistości, wcześniejsze badania wykazały, że rodzice, którzy są wysoko wrażliwi promują nieoptymalne style rodzicielskie, takie jak permissywny, autorytarny, mniej ciepła w relacji z dzieckiem i kontrolujące zachowania rodzicielskie (Branjerdporn, Meredith, Strong & Green, 2019). Wrodzona wrażliwość środowiskowa pozwala jednostkom pozostawać pod silnym wpływem otoczenia zarówno "na dobre, jak i na złe" (Jagiełłowicz i in., 2020).

Osoby wysoko wrażliwe przejawiają tę cechę temperamentu w postaci oderwania społecznego i unikania nadmiernej stymulacji, blokad umysłowych oraz braku umiejętności komunikowania się w celu zaspokojenia swoich potrzeb (Aron, Aron & Davies, 2005; Hofmann & Bitran, 2006). w porównaniu z mniej wrażliwymi rówieśnikami, u osób wysoko wrażliwych zauważa się powolną adaptację do nowych osób i sytuacji ze względu na chęć uważnej obserwacji i refleksji. Wysoka wrażliwość na subtelności jest cechą, którą osoby wysoko wrażliwe mogą wykorzystywać w sporcie, komunikacji interpersonalnej, w szkole itp. Cecha ta ułatwia im interpretację oczekiwań, w tym oczekiwań rówieśników i nauczycieli (Aron, 2002).

Ponadto, zgodnie z modelem Dunna (1999), osoby wysoko wrażliwe są rozdrażnione i wyrażają zachowania lękowe, co skutkuje złymi relacjami społecznymi. Populacja ta

wykazuje wysoką reaktywność na nagrody i kary społeczne i radzi sobie w sytuacjach społecznych okazując lęk, unikając kłopotów i myśląc o swojej winie (Kibe i in., 2020; Pluess & Boniwell, 2015). Osoby z wzorcami nadwrażliwości mogą reagować w sposób niedostosowany na bodźce w środowisku społecznym (Engel-Yeger, DeLuca, Hake & Goverover, 2019). Stąd, jak wskazano wcześniej, osoby wysoko wrażliwe dorastające w niekorzystnych lub hamujących warunkach częściej chorują i cierpią z powodu negatywnych skutków fizycznych i psychologicznych (Acevedo, 2020; Aron i in., 2005). Jednakże we wspierającym środowisku dzieci wysoko wrażliwe osiągają wyższy poziom kompetencji społecznych, a warunki te pozwalają im szczególnie korzystać z pozytywnego wychowania i nauczania w przeciwieństwie do dzieci, które nie są wysoko wrażliwe (Aron, 2002; Pluess & Belsky, 2013). Istotnie, wsparcie społeczne jest czynnikiem, który może buforować negatywne konsekwencje zdrowotne promując odporność u osób wysoko wrażliwych, które doświadczyły dzieciństwa zdefiniowanego przez stresujące wydarzenia życiowe, nawet jeśli osoby te posiadają genotyp warunkujący podatność na zaburzenia psychologiczne (Pluess & Boniwell, 2015). Co więcej, osoby wysoko wrażliwe korzystniej reagują na szkolne programy budowania odporności, co skutkuje mniejszą liczbą problemów ze zdrowiem psychicznym wśród dzieci wysoko wrażliwych. Dodatkowo, ten rodzaj programów pozytywnie przeciwdziała mobbingowi i prognozuje pozytywne wyniki rozwojowe (takie jak obniżenie poziomu depresji i wiktylizacji) (Limura, 2021; Mitchell i in., 2011; Nocentini i in., 2018; Pluess & Belsky, 2010; Pluess & Boniwell, 2015).

1.3. Ocena wrażliwości przetwarzania sensorycznego

Badacze napotykali trudności w ocenie cechy SPS, ponieważ wymaga ona złożonej dekompozycji osobowości (Aron, 2020). Jednakże pierwszą miarą służącą do oceny SPS była Highly Sensitive Person Scale (HSPS), która jest 27-itemowym kwestionariuszem samoopisowym składającym się z pytań o pozytywne i negatywne reakcje poznawcze i emocjonalne na bodźce środowiskowe, takie jak sztuka, hałasy, zapachy itp. (Acevedo i in.,

2014; Aron & Aron, 1997; Greven i in., 2019; Lionetti i in., 2018). Wstępna wersja tego narzędzia została opracowana w oparciu o wywiady jakościowe, w tym stwierdzenia uwzględniające niektóre markery zwiększonej wrażliwości, takie jak wysoka sumienność, łatwość przestraszania się, bogactwo życia wewnętrznego i zwiększona wrażliwość na ból (Aron & Aron, 1997; Greven i in., 2019). Wskaźniki te przyczyniły się do opracowania konstrukt SPS składającego się z wielu wymiarów, zamiast określania go po prostu jako wrażliwości na bodźce sensoryczne (Greven i in., 2019). w rzeczywistości właściwości psychometryczne i trafność 27-itemowej skali zostały potwierdzone w kilku badaniach (Acevedo i in., 2014; Greven i in., 2019; Lionetti i in., 2018; Pluess i in., 2018; Rubaltelli i in., 2018).

W ten sposób, podczas analizy skali HSP dla dorosłych (Pluess i in., 2018 powstała skala Highly Sensitive Child (HSC) składająca się z 12 pozycji i ostatnio poprawiona wersja zawierająca 21 pytań. Wcześniejsze badania potwierdziły odpowiednie właściwości psychometryczne skali HSC (Pluess i in., 2018; Weyn i in., 2019).

Skala HSC została również wykorzystana do pomiaru wrażliwości dzieci w wieku przedszkolnym (Slagt, Dubas, van Aken, Ellis, & Deković, 2017). w tym celu zmieniono formę pytań zadawanych rodzicom. Pytania zostały przeformułowane w taki sposób, aby to rodzic odnosił się do obserwowanych przez niego zachowań dziecka. w przeprowadzonych przez nas badaniach tawersja skali posłużyła do oszacowania trafności kwestionariusza.

Z kolei, Aron (2002) opracował inny 23-itemowy kwestionariusz do pomiaru SPS u dzieci w formie raportu rodzica. Skala ta jest wykorzystywana do analizy związku między SPS a codziennym funkcjonowaniem (Boterberg & Warreyn, 2016). Mimo że pozycje tej skali częściowo pokrywają się z kwestionariuszem HSC, skala ta nie jest w pełni zwalidowana, w grupie dzieci osiągających wysokie wyniki, bardziej wrażliwych na wpływy środowiskowe i głębiej przeżywających procesy poznawcze (Greven i in., 2019). Zarówno skala HSP jak i skala HSC zostały przetłumaczone na wiele języków (Greven i in., 2019; Kibe

i in., 2018; Konrad & Herzberg, 2017; Nocentini i in., 2017; Şengül-İnal i Sümer, 2017; Póirarinsdoittir, 2018).

Wymiary wysokiej wrażliwości wyróżnione w skalach

Pierwsza skala opracowana do pomiaru wrażliwości przetwarzania sensorycznego miała charakter jednowymiarowy. Jednakże badania przeprowadzone z jej użyciem wskazują na obecność komponentów/skal SPS. Początkowe analizy czynnikowe wyników skali HSP sugerowały istnienie jednostkowego czynnika wrażliwości (Aron i Aron, 1997). Późniejsze badania rzuciły nowe światło na pierwsze analizy. Między innymi badania Smolewskiej, McCabe'a i Woody'ego (2006) wskazują na obecność trzech czynników. W ostatnich latach są one często wykorzystywane w badaniach nad SPS jako sposób opisu cech wysokiej wrażliwości. Pogłębione analizy adaptacji skal w wielu krajach wskazywały na występowanie od dwóch do sześciu czynników. Najbardziej popularnym rozwiązaniem, popartym analizami psychometrycznymi, jest wyodrębnienie w skalach HSP i HSC następujących elementów (Pluess i in., 2017; Smolewska i in., 2006):

1. Niski próg wrażliwości sensorycznej (ang. Low Sensory Threshold – LST), inaczej wrażliwość na subtelne, zewnętrzne bodźce),
2. Łatwość pobudzenia (ang. Ease of Excitation – EOE), inaczej łatwość do bycia przytłoczonym bodźcami wewnętrznymi i zewnętrznymi) oraz
3. Wrażliwość estetyczna (ang. Aesthetic Sensitivity – AES), inaczej otwartość „na” i przyjemność „z” doznań estetycznych i pozytywnych bodźców/stymulacji).

Badanie wykazało, że EOE i LST są umiarkowanie związane z negatywną emocjonalnością, lękiem i depresją. z kolei LST (ale nie EOE) jest pozytywnie skorelowany z samooceną dyskomfortu sensorycznego. i odwrotnie, AES była związana z pozytywną emocjonalnością, taką jak pozytywny afekt i samoocena, ale nie była związana z negatywną emocjonalnością,

zarówno w dorosłości, jak i w dzieciństwie (Liss, Timmel, Baxley, & Killingsworth, 2005; Pluess i in., 2017; Smolewska i in., 2006). Autorzy przeglądu badań obszaru wrażliwości przetwarzania sensorycznego w kontekście wrażliwości środowiskowej (Greven i in., 2019) zauważają, że trzy wymienione skale: LST, EOE i AES nie są efektem zamierzonym, nie zostały zaprojektowane, zdefiniowane ani nie powstały w oparciu o konstrukcję narzędzia. Skale te pojawiły się w wyniku analizy czynnikowej. Wskazuje to, że ich znaczenie nie jest jasne, nie jest też wyjaśnione, co te składowe mierzą lub oznaczają, gdy są analizowane lub rozpatrywane oddzielnie.

Kontinuum czy jeden wymiar

Badania prowadzone w USA wskazują, że wysoka wrażliwość charakteryzuje około 20% populacji (Aron i in., 2012). Autorzy prac z zakresu wrażliwości przetwarzania sensorycznego (np. Boyce i Ellis, 2005; Aron i Aron, 1997; Belsky i Pluess, 2009; Jagiełłowicz i in., 2012) szacują rozkład wysokiej wrażliwości w populacji na 10-35%. Rozkład cechy w populacji został po raz pierwszy zaproponowany w koncepcji wrażliwości przetwarzania sensorycznego. Propozycja ta stanowiła analogię do prac nad, zdefiniowaną przez Kagana (1994), reaktywnością niemowląt (lub hamowaniem behawioralnym). w pracy zatytułowanej "On the nature of emotion" niemowlęta zostały podzielone na grupy o różnej reaktywności. Klasyfikacja ta została opracowana na podstawie teoretycznych ram różnic w pobudliwości struktur limbicznych. Model ten zastosowali do obserwacyjnej oceny reakcji motorycznych i płaczu u niemowląt (Kagan, 1994). w przeglądzie Greven i in. (2019) zauważają, że analizy taksometryczne przeprowadzone w późniejszych latach wspierały ramy teoretyczne SPS, wskazując, że mniejszość (około 10%) niemowląt była wysoko reaktywna na bodźce wzrokowe, słuchowe i węchowe. Pozostałe niemowlęta były klasyfikowane jako mniej reaktywne. Analizy wyników uzyskanych za pomocą skal HSP i HSC przeprowadzono metodą analizy klas latentnych.

W pierwszym badaniu zidentyfikowano trzy klasy osób wysoko wrażliwych w czterech zróżnicowanych etnicznie brytyjskich próbach respondentów w wieku 8-19 lat (łącznie N = 3581), wskazano, że niska HSP charakteryzowała 25-35%, średnia HSP - 41-47%, a wysoka HSP - 20-35% (Pluess i in., 2017). Uzyskane wyniki zostały zreplikowane w badaniach przeprowadzonych wśród dorosłych mieszkańców USA (N = 451 i N = 450) z wykorzystaniem skali HSP, w których również wyodrębniono trzy grupy: 31% o wysokiej wrażliwości, 40% o średniej wrażliwości i 29% o niskiej wrażliwości (Lionetti i in., 2018). Autorzy wspomnianych badań (Pluess i in., 2017; Lionetti i in., 2018) określili trzecią grupę mianem tulipanów. Replikacja badania przeprowadzona w próbie adolescentów uczęszczających do szkół w Niemczech (próba 749 adolescentów) potwierdziła istnienie trzech grup wrażliwości, które różniły się istotnie pod względem średnich wyników osób wysoko wrażliwych. Zgodnie z wynikami uzyskanymi przez badaczy (Tillmann i in., 2021, s.9) 17,90% nastolatków należało do grupy o niskiej wrażliwości, 55,10% do grupy o średniej wrażliwości, a 27,00% do grupy o wysokiej wrażliwości. Wyniki badań na polskiej próbie młodzieży doprowadziły do wyodrębnienia trzech grup adolescentów. Każda z nich charakteryzowała się istotnie różnym wynikiem sumarycznym skali HSC.

Uczniowie o najwyższym nasileniu badanej cechy stanowili 37,7% ogółu. Osoby o przeciętnej wrażliwości stanowiły 21% grupy, a te o najniższej wrażliwości - 41,8%.

1.4. Profil osoby wysoko wrażliwej - podsumowanie

Jak wskazano, osoby wysoko wrażliwe (OWW) interpretują informacje i bodźce środowiskowe głębiej niż inne jednostki. Czasami osoby wysoko wrażliwe mogą być klasyfikowane jako nadreaktywne, dramatyczne, ekscentryczne, nieśmiałe, neurotyczne, lękowe lub depresyjne (Degnan i Fox, 2007; Fox, Henderson, Marshall, Nichols i Ghera, 2005). Jednak ostatnie badania nie uznają SPS jako zaburzenie, ponieważ sugerowałoby to, że osoby te mają trudności w integracji sygnałów sensorycznych (Acevedo, 2020). Jak

wspomniano wcześniej, istnieją różne stopnie wrażliwości przetwarzania sensorycznego, a osoby wysoko wrażliwe mogą znaleźć swój własny próg modulowany przez środowisko (Acevedo, 2020; Greven i in., 2019). Poza tym stworzono akronim DOES, aby wskazać, że cecha wrażliwości jest charakteryzowana przez klaster czterech wymiarów, co oznacza: 1) Głębokość przetwarzania (duża ilość szczegółowych informacji przetwarzanych w odniesieniu do obiektu, informacji lub bodźca); 2) Nadmierna stymulacja (przetwarzanie sytuacji, w tym działań i zachowań innych ludzi, głębiej i dokładniej niż rówieśnicy); 3) Reaktywność emocjonalna (intensywne reakcje zarówno na pozytywne, jak i negatywne emocjonalne wydarzenia życiowe); oraz 4) Subtelne bodźce (większa świadomość szczegółów, subtelnych dźwięków, dotyku, zapachu i innych delikatnych bodźców) (Acevedo i in., 2014; Aron i Aron, 1997; Aron i in., 2012). Niemniej jednak, pomimo tej negatywnej perspektywy wskazującej na związki pomiędzy wysoką wrażliwością a problemami zdrowia psychicznego, istnieje "jasna strona" tego zjawiska, która sprawia, że osoby wysoko wrażliwe charakteryzują się korzystnymi umiejętnościami, poprawiającymi ich dobrostan (Pluess, 2017; Limura, 2021). Stąd wiadomo, że osoby wysoko wrażliwe mogą osiągnąć optymalny rozwój (Acevedo, 2020; Aron i in., 2012; Aron, 2020; Greven i in., 2019).

2. PROCES KONSTRUOWANIA KWESTIONARIUSZA DO POMIARU WRAŻLIWOŚCI PRZETWARZANIA SENSORYCZNEGO u DZIECI

Konstrukcja kwestionariusza, który w pierwszej wersji nosił nazwę KWPSD składała się z szeregu etapów. Kolejne z nich zostaną opisane w poniższych paragrafach. Wspomnieć należy również o metodologicznych podstawach konstrukcji narzędzia, które były podstawą dla przeprowadzonych badań.

Podstawowe założenia metodologiczne

Opisany wyżej stan wiedzy spowodował, że u podstaw konstrukcji są określone założenia wynikające z dorobku psychologii rozwojowej i psychologii różnic indywidualnych, a także psychologii międzykulturowej.

1. Cechy temperamentu są częściowo biologicznie zdeterminowane i obecne są u człowieka od wczesnej ontogenezy i występują również w świecie zwierząt (zob. Strelau i Zawadzki, 1998; Strelau i Zawadzki, 2018; Buss i Plomin, 1984, Eysenck, 1970), co podkreślają założenia Wrażliwości Środowiskowej (Pluess, 2015). Cechy temperamentu należą do tych własności psychologicznych która są wspólne ludziom niezależnie od kultury w której wzrastają – mają charakter uniwersalny. Cechy temperamentu mogą jednak być wyrażane w różny sposób (mogą manifestować się różnym zachowaniem), który z kolei może zależeć od specyfiki kontekstu kulturowego. Każda więc cecha może przejawiać się w różnych, kulturowo specyficznych zachowaniach.

W konstrukcji kwestionariusza starano się zatem uchwycić kulturowo uniwersalne składniki definicyjne wrażliwości u dzieci. w konstrukcji zastosowano procedurę zaproponowaną przez Strelaua i Angleitner (1994). Procedura uwzględnia z jednej strony aspekty uniwersalne temperamentu [w psychologii międzykulturowej określane jako *etic approach*]. z drugiej strony bierze pod uwagę przejawy

temperamentu specyficzne dla danej kultury [w psychologii międzykulturowej określane zaś jako [emic approach] (zob. Strelau, Zawadzki, 1998).

2. Autorka pierwszej skali do pomiaru wrażliwość przetwarzania sensorycznego uznała, że jest to jednowymiarowa cecha temperamentu (Aron & Aron, 1997). E. Aron osoby obdarzone wysokim nasileniem cechy określiła jako wysoko wrażliwe, stąd opracowanej skali nadała nazwę Highly Sensitive Persona Scale (HSPS). Skala HSP została opracowana (wraz z teoretycznymi ramami wrażliwości przetwarzania sensorycznego) w wyniku badań eksploracyjnych. Dotychczasowe badania z wykorzystaniem skali (np. Evans & Rothbart, 2008; Konrad & Herzberg, 2017; Listou Grimen & Diseth, 2016; Smolewska, i in, 2006) dawały nowe światło pierwotnie poczynionym założeniom. w wyniku analiz badań prowadzonych w wykorzystaniem skali, wyłonionych zostało od dwóch do sześciu czynników. Biorąc jednak pod uwagę, że analizy głównie prowadzone były na danych pochodzących z grupy osób dorosłych a także fakt, że czynniki wyłoniono z analiz statystycznych w konstrukcji narzędzia zdecydowano się na badania eksploracyjne o charakterze jakościowym.
3. Podstawą teoretyczną kwestionariusza jest koncepcja Wrażliwości Przetwarzania Sensorycznego u dzieci. Wrażliwość przetwarzania sensorycznego to cecha opisująca indywidualne różnice we wrażliwości zarówno na pozytywne (sprzyjające, korzystne, wspierające, przyjemne) jak i negatywne (trudne, obciążające, stresogenne) bodźce ze środowiska. Wrażliwość przetwarzania sensorycznego wiąże się z: głębokością przetwarzania, skłonnością do przestymulowania, reaktywnością emocjonalną i empatią, a także wrażliwością estetyczną. Cecha ta przejawia się w różnych sferach życia. w kwestionariuszu, ocenie podlegać będą aktywności dziecka w czterech sferach funkcjonowania: fizycznej, emocjonalnej, relacji interpersonalnych i poznawczej.

Grupy fokusowe

Pierwsza eksperymentalna wersja kwestionariusza postawiła jako wynik analiz kategorii wyników grup fokusowych z rodzicami i nauczycielami dzieci wysoko wrażliwych. w proces rekrutacji do grup fokusowych zaangażowani zostali psycholodzy i/lub pedagodzy szkolni. Otrzymali oni protokół rekrutacji do grup wraz z kryteriami przyjęcia i wykluczenia.

Następnie opracowano wywiady pół-otwarte z rodzicami dzieci wysoko wrażliwych i nauczycielami dzieci wysoko wrażliwych. Badania przeprowadzono w Polsce, Hiszpanii (kontynent i wyspa Teneryfa), Włoszech, Rumunii i Macedonii Północnej. Badania prowadzono zgodnie z metodologią realizacji grup z różnych krajów (Moretti, Vliet, Bensing, & Deledda, 2011). Aby ocenić rzetelność przeprowadzonych badań, przeprowadzono wywiady z kluczowymi informatorami zgodnie z Ogólnymi zasadami dla protokołu kluczowych informatorów. Kolejno przygotowano transkrypcje zgodnie z opracowanymi zasadami w oparciu o które opracowano wspólne kategorie. w oparciu o tak powstałe kategorie opracowano pozycje kwestionariuszowe do narzędzia. Do każdej z kategorii w dwóch niezależnych zespołach (eksperti z WSEI i eksperti z UA) wygenerowano maksymalną ilość pozycji kwestionariuszowych. Zostały one następnie przetłumaczone na język polski. Usunięto pozycje powtarzające się i ponownie sprawdzony czy każda z kategorii jest wysycona pytaniami. Pozycje testowe analizowane zgodnie z Wskazówkami dotyczącymi ewaluacji itemów (ang. *Guidelines for the items evaluation*) (Muñiz, 2005). Uwzględniono zasady: reprezentatywności, trafności, jasności, techniczności, zrozumiałości.

W ten sposób z 200 pozycji do oceny przez sędziów kompetentnych wybrano 167 pozycji. Pozycje testowe pozostały również poddanie ocenie pod względem etycznym

i poprawności językowej¹. Obliczona spójność ocen sędziów pozwoliła wybrać te itemy, co do których panowała zgodność między sędziami. Autorzy starali się by pozycje kwestionariuszowe były krótkie i zrozumiałe, wolne od skrajnych poziomów aprobaty społecznej, zróżnicowane w treści, odpowiednie dla osób reprezentujących różne kultury oraz populacje społeczne i zawodowe. Wśród zdań sędziowie zwrócili uwagę na te zachowania, które mogą być wynikiem wychowania (nie zaś posiadania samej cechy), czy te związane z innymi cechami temperamentu czy osobowości. w ten sposób powstała pierwsza wersja kwestionariusza testowana w Polsce. w celu przeprowadzenia testowania opracowano protokoły zbierające dane społeczno-demograficzne dla nauczycieli i dla rodziców. Zaproszenie do testowania narzędzia zostało wysłane do szkół i przedszkoli w Polsce. Następnie narzędzie testowane było w szkołach i przedszkolach które wyraziły chęć współpracy w prowadzonych badaniach. Uzyskane wyniki poddano analizie. Na ich podstawie wybrano pozycje do ostatecznej wersji kwestionariusza.

¹ Podziękowanie za udział w ocenie składamy ekspertom: Teresie Panas, Dorocie Macander, Zbigniewowi Gasiowi, Tomaszowi Knopikowi i Justynie Malickiej

3. NORMY STOSOWANIA I KOREKTA

Niniejszy rozdział zawiera wskazówki i instrukcje pozwalające na przeprowadzenie optymalnego i prawidłowego stosowania i korekty narzędzia w celu uzyskania punktacji i profilu wyników. Przed zastosowaniem narzędzia ważne jest, aby osoby badające dokładnie przeczytały ten rozdział w celu zapoznania się z narzędziem.

3.1. Obszary stosowania

Narzędzie zostało opracowane, wystandaryzowane i zwalidowane do oceny wrażliwości przetwarzania sensorycznego u dzieci w wieku od 3 do 6 lat oraz od 7 do 10 lat. Opracowano dwie wersje do oceny SPS w zależności od wieku badanego dziecka:

Wersja dla przedszkola: od 3 do 6 lat.

Wersja dla szkoły podstawowej: od 7 do 10 roku życia.

Narzędzie zostało specjalnie opracowane, aby dostosować je do potrzeb i cech charakterystycznych kontekstu edukacyjnego i rodzinnego. w związku z tym opracowano dwie wersje do oceny SPS, w zależności od tego, czy osobą badaną jest rodzic czy nauczyciel:

Wersja dla nauczycieli: nauczyciele oceniają twierdzenia, biorąc pod uwagę zachowania i postawy dziecka w kontekście edukacyjnym.

Wersja dla rodziców: rodzice odnoszą się do twierdzeń, biorąc pod uwagę zachowania i postawy dziecka w kontekście rodzinnym.

W kolejnych paragrafach przedstawiono bardziej szczegółowe informacje na temat tych dwóch głównych obszarów zastosowań.

- Kontekst edukacyjny

Jest to jeden z obszarów, w którym można odnieść największe korzyści z zastosowania tego typu narzędzia. Ośrodki edukacyjne są bardzo odpowiednimi miejscami do przeprowadzania oceny tej cechy temperamentu poprzez rutynowe i systematyczne oceny uczniów w celu identyfikacji cech, które mogą pozostawać niezauważone przez ich otoczenie. Ponadto, dzieci spędzają dużo czasu w szkole, dlatego ich interakcje w tym kontekście są bardzo istotne dla zbadania wrażliwości przetwarzania sensorycznego w różnych sferach: fizycznej, poznawczej, emocjonalnej i interpersonalnej. z tego powodu szkoła jest jednym ze źródeł informacji, które zostały wzięte pod uwagę podczas projektowania i opracowywania zróżnicowanych wersji narzędzia. Nauczyciele jako osoby badane mają przewagę polegającą na dostępie do kontekstu szkolnego i możliwości obserwacji zachowania dzieci w zorganizowanym środowisku i ze szczególnej perspektywy, która pozwala im porównać funkcjonowanie ocenianego dziecka z funkcjonowaniem innych rówieśników w sytuacjach interakcji.

- Kontekst rodzinny

Kontekst rodzinny jest również jednym z najbardziej odpowiednich środowisk do zastosowania tego narzędzia. Rodzina jest jednym z najważniejszych systemów wpływu na rozwój dziecka od wczesnych etapów. Rodzina tworzy warunki w których dziecko wzrasta, rozwija się. Rodzina ma więc ogromny wpływ na rozwój osobowościowy, emocjonalny i społeczny dziecka. Modeluje ona sposób myślenia, podejmowania decyzji, zachowania i postawy. z tego powodu rodzina jest również jednym ze źródeł informacji, które zostały wzięte pod uwagę podczas projektowania i opracowywania zróżnicowanych wersji instrumentu. Rodzice spędzają dużo czasu ze swoimi dziećmi, szczególnie na etapie edukacji przedszkolnej i szkoły podstawowej. Dlatego też rodzice są optymalnym źródłem informacji

o zachowaniu dzieci w warunkach nieustrukturalizowanych. Możliwość uzyskania informacji o dziecku w domu pozwala na uzyskanie ogólnej kompleksowej oceny wrażliwości przetwarzania sensorycznego, a także oceny w poszczególnych sferach (fizycznej, poznawczej, emocjonalnej i interpersonalnej).

- Inne konteksty

Mimo, że narzędzie zostało opracowane specjalnie do zastosowania w kontekście edukacyjnym, jego użycie może być również uogólnione na wiele różnych kontekstów (klinicznych, sądowych, edukacyjnych i badawczych), których głównym celem jest ocena wrażliwości sensorycznej.

Na przykład, instrument ten jest odpowiednim narzędziem, wspomagającym procesy oceny w środowisku klinicznym. Najczęstsze powody konsultacji klinicznych u dzieci są zwykle związane z możliwym istnieniem problemów i trudności w sferze interpersonalnej, emocjonalnej i poznawczej (np. lęk, depresja, trudności w uczeniu się, zaburzenia ze spektrum autyzmu, zespół nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi). Kwestionariusz ten może być przydatny w pierwszym podejściu do psychologicznego funkcjonowania dziecka pod względem cech temperamentu i osobowości na początku procesu oceny. Ponadto, ocena wrażliwości przetwarzania sensorycznego może dostarczyć istotnych informacji na temat niektórych cech dziecka, które mogą pełnić rolę czynników chroniących lub zasobów osobistych w interwencji klinicznej. z drugiej strony, narzędzie to umożliwia przeprowadzenie wielowymiarowej oceny, odpowiedni dla kontekstu sądowego. Na przykład, dogłębna znajomość cech osobowości i temperamentu dziecka może być istotna w procesie podejmowania decyzji w sferze sądowej (np. reaktywność emocjonalna, skrajna wrażliwość, problemy z regulacją emocji, trudności w interakcjach społecznych...). Wreszcie, instrument ten może być rzetelnym i trafnym narzędziem do oceny wrażliwości przetwarzania sensorycznego u dzieci w kontekście badawczym.

3.2. Normy stosowania

Jedną z głównych cech tego narzędzia jest prostota i łatwość jego stosowania. Materiały zostały opracowane w taki sposób, aby mogły być używane samodzielnie przez osoby badane i zawierają kompletne instrukcje.

Osobami badanymi mogą być rodzice (w wersji dla rodziców) lub nauczyciele (w wersji dla nauczycieli). w obu przypadkach osoby badane (rodzice lub nauczyciele) powinny odnieść się do każdej pozycji narzędzia udzielając informacji zgodnie z typowym zachowaniem dziecka obserwowanym odpowiednio w kontekście rodzinnym i szkolnym. We wszystkich przypadkach osoby badane powinny pracować pod nadzorem wykwalifikowanego specjalisty. Specjaliści nadzorujący powinni upewnić się, że procedury przyznawania punktów są rzetelne i obejmują metody sprawdzania integralności punktów.

Narzędzie może być stosowane w zakresie wiekowym od 3 do 6 lat (w wersji dla przedszkolaków) i od 7 do 10 lat (w wersji dla uczniów klas 1-3 szkoły podstawowej).

Wybór wersji narzędzia zależy od wieku dziecka oraz od tego, czy osobą badaną jest rodzic czy nauczyciel. w sumie dostępne są cztery wersje (patrz załącznik do niniejszego podręcznika):

- Wersja dla rodziców dzieci w wieku przedszkolnym.
- Wersja dla rodziców dzieci w wieku szkoły podstawowej.
- Wersja dla nauczycieli dzieci w wieku przedszkolnym.
- Wersja dla nauczycieli dzieci w wieku szkoły podstawowej.

Narzędzie stosowane jest indywidualnie, w wersji papier-olówek i nie wymaga dużego nakładu czasu (wypełnienie kwestionariusza zajmuje jednorazowo około 10-15 minut).

4. WŁASNOŚCI PSYCHOMETRYCZNE

Zgodnie z opisanym modelem teoretycznym, kwestionariusz obejmuje cztery skale badające sferę fizyczną, emocjonalną, interpersonalną i poznawczą, na które wpływa cecha wrażliwości przetwarzania sensorycznego. Przeprowadzono analizy psychometryczne dla czterech wersji narzędzia (wersji dla nauczycieli i rodziców zarówno dzieci w wieku przedszkolnym, jak i wieku wczesnoszkolnym), przedstawiając dane opisowe dla każdej pozycji kwestionariuszowej wymiarów. Statystyki opisowe dla wszystkich pozycji użytych w procesie walidacji narzędzia zostały przedstawione w Załączniku 5. Dla oceny struktury czynnikowej podskali w każdej z grup przeprowadzono eksploracyjną analizę czynnikową (EFA) oraz oceniono parametry modelu zgodnie z założeniami teorii odpowiedzi na pozycje testowe (IRT). Uzyskane wyniki potwierdzają występowanie dwóch czynników w każdym z wymiarów. w przypadku pojedynczych pozycji o różnych skalach, przeprowadzenie analizy teorii odpowiedzi na pozycje testowe (IRT) nie było możliwe. w tych przypadkach, pojedyncze pozycje testowe nie zostały włączone do dalszych analiz (m.in. istniały kategorie skali odpowiedzi o zerowej częstości występowania). w pojedynczych sytuacjach zdecydowano się zachować te pozycje testowe w finalnej wersji narzędzia ze względu na wskaźniki związku ze sferą, do której się odnosi twierdzenie oraz z konstruktem wrażliwości przetwarzania sensorycznego w ogóle. Oznacza to, że gdy otrzymamy więcej odpowiedzi dla tej pozycji, będziemy mogli ocenić jej przydatność w sferze i pomiarze cechy.

Dla oceny stabilności wewnętrznej obliczono wskaźniki rzetelności Omega i Alpha. w celu sprawdzenia trafności zbieżnej narzędzia przeprowadzono analizę korelacji z Kwestionariuszem Temperamntu EAS Arnolda H. Bussa i Roberta Plomina (1984; 2015) i polską wersją skali Highly Sensitive Child (skala Dziecko Wysoko Wrażliwe; Pluess i in., 2018; Weyn i in. , 2019) dla rodziców i nauczycieli. Ostatecznie przyjęto kryteria centylowe w celu ustalenia punktów odcięcia w grupach docelowych, co oznacza punkt identyfikacji dzieci o wysokiej wrażliwości przetwarzania sensorycznego.

4.1. Opis grupy badanej

W badaniu uczestniczyli rodzice i nauczyciele dzieci w wieku 3-10 lat. Poniżej zaprezentowane zostaną podstawowe dane socjodemograficzne badanych grup. Poniższe tabele prezentują w pierwszej kolejności informacje o badanych nauczycielach (tabela 2) a następnie o dzieciach, na których temat wypełniali kwestionariusze. Kolejno zaprezentowane zostały informacje dotyczące grupy badanych nauczycieli (tabela 2) i uczniów, na temat, których wypełniali kwestionariusze (tabela 3 i 4), a także rodziców (tabela 5 i 7) i dzieci w wieku przedszkolnym (tabela 6) i wczesnym wieku szkolnym (tabela 8).

Badania prowadzono w grupie 58 osób, w znacznej większości reprezentowanych przez kobiety (co odpowiada rozkładowi płci nauczycieli przedszkoli i klas 1-3 w Polsce). Badani podobnie licznie reprezentowali nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych. Wśród badanych, byli też nauczyciele, którzy uczą zarówno w przedszkolu, jak i w szkole podstawowej (stąd w pytaniu o stadia edukacyjne mamy po 30 osób). Badani byli w różnym wieku (od 20 do 60 r.ż.). Średnia wieku badanych wynosi niespełna 43 lata ($M=42.89$; $SD=9.956$). Były to osoby zatrudnione na pełen etat, w większości posiadające wyższe wykształcenie – tytuł magistra (93.1%).

Tabela 2. *Nauczyciele przedszkolni i wczesnoszkolni – opis grupy badanej*

	N	%	χ^2	df	p
Płeć					
Kobieta	57	98.3	54.07	1	<.001
Mężczyzna	1	1.7			
Status zatrudnienia jako nauczyciel					
Zatrudnienie w pełnym wymiarze godzin	58	100			
Zatrudnienie w niepełnym wymiarze godzin (od 50% do 90%)	0	0			
Zatrudnienie w niepełnym wymiarze godzin (mniej niż 50%)	0	0			

Najwyższy poziom edukacji formalnej, jaki został ukończony przez nauczyciela

Średnie	0	0	93.35	2	<.001
Wyższe (licencjat)	3	5.2			
Wyższe (magister)	54	93.1			
Wyższe (doktor)	0	0			
Inne	1	1.7			

Typ szkoły/przedszkola, w której/ym nauczyciel aktualnie pracuje

Niepubliczna/e (prywatna/e)	8	13.8	30.414	1	<.001
Niepubliczna/e (społeczna/e)	0	0			
Publiczna/e (państwowa/e)	50	86.2			

Etap edukacyjny

Przedszkole	30	50			
Szkoła Podstawowa	30	50			

Grupy/klasy, w których nauczyciel aktualnie uczy

Grupa dzieci w wieku 2-3 lata	4	5			
Grupa dzieci w wieku 3-4 lata	9	11.25			
Grupa dzieci w wieku 4-5 lat	7	8.75			
Grupa dzieci w wieku 5-6 lat	4	5			
Zerówka"/przygotowanie do szkoły podstawowej (6-7 lat)	8	10			
Grupa mieszana	2	2.5			
Klasa I (5-7 lat)	9	11.25			
Klasa II (7-8 lat)	12	15			
Klasa III (8-9 lat)	11	13.75			
Klasa IV (9-10 lat)	11	13.75			
Klasa V (10-11 lat)	1	1.25			
Klasa mieszana	2	2.5			

Czy nauczyciel kiedykolwiek wcześniej słyszał o takiej cesze, jak Wrażliwość Przetwarzania Sensorycznego?

Tak	43	74.1	13.517	1	<.001
Nie	15	25.9			

Czy nauczyciel odbył specjalistyczne szkolenia dotyczące Wrażliwości Przetwarzania Sensorycznego?

Tak	6	10.3	36.483	1	<.001
Nie	54	89.7			

df = stopnie swobody; χ^2 = test chi-kwadrat; p = prawdopodobieństwo

Średni staż pracy badanych nauczycieli wynosi ponad 18 lat ($M=18.35$; $SD=12.383$), a staż pracy w szkole/ przedszkolu w którym aktualnie uczą niespełna 14 lat ($M=13.61$; $SD=10.861$). Badani w większości słyszeli o cesze temperamentu jaką jest wrażliwość przetwarzania sensorycznego (74.1%), choć zaledwie 10% uczestniczyła w szkoleniu dotyczącym wrażliwości.

Nauczyciele przedszkoli wypełnili kwestionariusze o 257 dziewczynkach i 289 chłopcach. Dzieci reprezentowały wszystkie poziomy edukacji przedszkolnej, zarówno grupę najmłodszą (13.6%), grupę dzieci 3-4 letnich (24.7%), dzieci 4-5 letnich (29.4%), dzieci 5-6 letnich (11.4%) a także „zerówkę” czyli grupę przygotowującą się do edukacji szkolnej.

Tabela 3. Dzieci w wieku przedszkolnym – opis grupy badanej (dane uzyskane od nauczycieli przedszkolnych)

	N	%	χ^2	df	p
Płeć dziecka					
dziewczynka	257	47.1	1.875	1	.0171
chłopiec	289	52.9			
Poziom edukacji przedszkolnej					
grupa dzieci w wieku 2-3 lata	61	13.6	51.033	4	<.001
grupa dzieci w wieku 3-4 lata	111	24.7			
grupa dzieci w wieku 4-5 lat	132	29.4			
grupa dzieci w wieku 5-6 lat	51	11.4			
„zerówka”/przygotowanie do szkoły podstawowej (6-7 lat)	94	20.9			
grupa mieszana	0	0			
Czy dziecko miało/nadal ma trudności z adaptacją?					

zdecydowanie tak	84	15.4	124.194	4	<.001
raczej tak	121	22.2			
trudno powiedzieć	28	5.1			
raczej nie	186	34.1			
zdecydowanie nie	126	23.1			
Czy dziecko aktualnie jest dobrze zaadaptowane do przedszkola?					
zdecydowanie tak	263	48.3	455.927	4	<.001
raczej tak	191	35			
trudno powiedzieć	25	4.6			
raczej nie	51	9.4			
zdecydowanie nie	15	2.8			

df = stopnie swobody; χ^2 = test chi-kwadrat; p = prawdopodobieństwo

Grupa dzieci była zróżnicowana pod względem trudności w adaptowaniu się do warunków przedszkolnych. Zdaniem nauczycieli około 38% dzieci posiadało (bądź nadal posiada) trudności adaptacyjne w mniejszym bądź większym stopniu. Aktualnie jednak znaczna większość uczniów (83%) jest dobrze zaadaptowana do przedszkola.

Nauczyciele szkół podstawowych wypełniali kwestionariusze o 169 uczennicach i 158 uczniach. Były to głównie dzieci uczęszczające do klasy pierwszej (36%), drugiej (34%), trzeciej (29,4%). Około 15% badanych dzieci miało zdaniem nauczycieli trudności adaptacyjne, zaś aktualnie, dobrze zaadaptowanych do warunków szkolnych jest 92% badanych uczniów.

Tabela 4. *Dzieci w wieku wczesnoszkolnym – opis grupy badanej (dane uzyskane od nauczycieli wczesnoszkolnych)*

	N	%	χ^2	df	p
Płeć dziecka					
dziewczynka	169	51.7	.370	1	.543
chłopiec	158	48.3			
Poziom edukacji szkolnej					

„zerówka” szkolna (5-6; 6-7 lat)	1	.3	319.404	5	<.001
klasa I (6-7; 7-8 lat)	117	35.8			
klasa II (7-8; 8-9 lat)	111	33.9			
klasa III (8-9; 9-10 lat)	96	29.4			
klasa IV (9-10; 10-11 lat)	1	.3			
klasa mieszana	1	.3			
Czy dziecko miało/nadal ma trudności z adaptacją?					
zdecydowanie tak	16	4.9	224.364	4	<.001
raczej tak	33	10.2			
trudno powiedzieć	18	5.6			
raczej nie	149	46.0			
zdecydowanie nie	108	33.3			
Czy dziecko aktualnie jest dobrze zaadaptowane do szkoły?					
zdecydowanie tak	154	47.5	371.093	4	<.001
raczej tak	145	44.8			
trudno powiedzieć	16	4.9			
raczej nie	6	1.9			
zdecydowanie nie	3	.9			

df = stopnie swobody; χ^2 = test chi-kwadrat; p = prawdopodobieństwo

W przeprowadzonych badaniach uczestniczyło 207 rodziców dzieci w wieku przedszkolnym (194 matek i 13 ojców). w pytaniach o podstawowe dane socjodemograficzne badani rodzice uzupełniali informacje o sobie (na temat swojego wykształcenia, wieku, miejsca zamieszkania) ale także o ojcu/matce dziecka. w związku z tym należy zwrócić uwagę, że dane dotyczące rodziców dzieci częściowo pochodzą od partnera wypełniającego informacje.

Średnia wieku badanych matek wynosiła niespełna 34 lata. Był to kobiety od 19 do 47 roku życia (M=33.59; SD=5.359). Badane matki, najczęściej posiadały wykształcenie wyższe

(67.9%), bądź średnie (26.9%). Niepełna połowa badanych matek zamieszkuje obszary wiejskie (49.5%), a kolejnych 35.4% badanych zamieszkuje duże miasta.

Tabela 5. Rodzice dzieci w wieku przedszkolnym – opis grupy badanej

	N	%	χ^2	df	p
Wykształcenie matki					
podstawowe	3	1.4	241.925	3	<.001
zawodowe	8	3.8			
średnie	57	26.9			
wyższe	144	67.9			
Wykształcenie ojca					
podstawowe	5	2.4	90.717	3	<.001
zawodowe	35	16.5			
średnie	85	40.1			
wyższe	87	41			
Miejsce zamieszkania matki					
wieś	105	49.5	113.660	3	<.001
miasto do 50 tys. mieszkańców	23	10.8			
miasto od 50 tys. do 100 tys. mieszkańców	9	4.2			
miasto powyżej 100 tys. mieszkańców	75	35.4			
Miejsce zamieszkania ojca					
wieś	110	51.9	130.906	3	<.001
miasto do 50 tys. mieszkańców	20	9.4			
miasto od 50 tys. do 100 tys. mieszkańców	7	3.3			
miasto powyżej 100 tys. mieszkańców	75	35.4			

df = stopnie swobody; χ^2 = test chi-kwadrat; p = prawdopodobieństwo

Średnia wieku badanych ojców wynosiła 36 lat. Badani mężczyźni byli w wieku od 22 do 53 roku życia ($M=36.05$; $SD=5.285$). Badani ojcowie najczęściej reprezentowali grupę osób z wyższym wykształceniem (41%), średnim (40.1%), zawodowym (16.5%). Ponad połowa

badanych ojców zamieszkuje wsie (51.9%), a kolejną pod względem liczebności grupę stanowią mężczyźni zamieszkujący duże miasta (35.4%).

Tabela 6. Dzieci w wieku przedszkolnym – opis grupy badanej (dane uzyskane od rodziców dzieci w wieku przedszkolnym)

	N	%	χ^2	df	p
Płeć dziecka					
dziewczynka	110	49.1	.071	1	.789
chłopiec	114	50.9			
Poziom edukacji przedszkolnej					
grupa dzieci w wieku 2-3 lata	23	10.7			
grupa dzieci w wieku 3-4 lata	43	20			
grupa dzieci w wieku 4-5 lat	47	22.1			
grupa dzieci w wieku 5-6 lat	22	10.3			
zerówka/przygotowanie do szkoły podstawowej (5-6; 6-7 lat)	79	36.9			
grupa mieszana	0	0			
Z kim dziecko jest bliżej związane?					
z matką (opiekunem prawnym)	44	20.8	187.283	2	<.001
z ojcem (opiekunem prawnym)	6	2.8			
tak samo z obydwójgiem rodziców (opiekunów prawnych)	162	76.4			
inne	0	0			

df = stopnie swobody; χ^2 = test chi-kwadrat; p = prawdopodobieństwa

Badani rodzice wypełniali kwestionariusze o 110 dziewczynkach i 114 chłopcach. Najliczniejszą grupę stanowiły dzieci uczęszczające do klasy “zero” (36.4%), a kolejną najliczniej reprezentowaną były dzieci w wieku 4-5 lat (22.1%), w wieku 3-4 lata (20%), dzieci

2-3 letnie (10.7%) i dzieci 5-6 letnie (10.3%). Rodzice pytani byli również z kim dziecko jest bliżej związane. z deklaracji wynika, że większość dzieci (76.4%) jest podobnie związana z obydwojgiem rodziców, 20,8% dzieci jest bliżej związana z matkami a 2.8% bliżej związana z ojcami.

W badaniach rodziców dzieci w wieku szkolnym uczestniczyło 154 rodziców, 148 matek i 6 ojców. Średnia wieku badanych matek wynosiła 37 lat ($M=37.27$; $SD=5.319$). Ponad połowa z nich posiadała wyższe wykształcenie (56.4%), a 1/3 matek posiadała wykształcenie średnie. Matki pochodziły głównie ze wsi (50%) i małych miast (24.4%)

Tabela 7. Rodzice dzieci w wieku wczesnoszkolnym – opis grupy badanej

	N	%	χ^2	df	p
Wykształcenie matki					
podstawowe	2	1.3	117.026	3	<.001
zawodowe	14	9			
średnie	52	33.3			
wyższe	88	56.4			
Wykształcenie ojca					
podstawowe	5	3.2	50.513	3	<.001
zawodowe	37	23.7			
średnie	66	42.3			
wyższe	48	30.8			
Miejsce zamieszkania matki					
wieś	78	50	57.538	3	<.001
miasto do 50 tys. mieszkańców	38	24.4			
miasto od 50 tys. do 100 tys. mieszkańców	20	12.8			
miasto powyżej 100 tys. mieszkańców	20	12.8			
Miejsce zamieszkania ojca					
wieś	78	50	56.667	3	<.001

miasto do 50 tys. mieszkańców	37	23.7
miasto od 50 tys. do 100. mieszkańców	20	12.8
miasto powyżej 100 tys. mieszkańców	21	13.5

df = stopnie swobody; χ^2 = test chi-kwadrat; p = prawdopodobieństwo

Średnia wieku badanych ojców wynosiła 39 lat (M=39.07; SD=5.380). Najliczniej reprezentowali osoby ze średnim (30.8%) i wyższym (30.8%) wykształceniem. Połowa z nich pochodziła ze wsi, a 23.7% z małych miast.

Rodzice wypełniali kwestionariusze o 92 dziewczynkach i 76 chłopcach. Były to głównie dzieci uczęszczające do klasy pierwszej (40.1%), drugiej (49.1%) i trzeciej (7.8%). z deklaracji rodziców wynika, że większość dzieci (68.6%) jest podobnie związanych z obydwojgiem rodziców, około 1/3 ma bliższe relacje z matką, a 1.3% z ojcem.

Tabela 8. *Dzieci w wieku wczesnoszkolnym – opis grupy (dane uzyskane od rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym)*

	N	%	χ^2	df	p
Płeć dziecka					
dziewczynka	92	54.8	1.524	1	.217
chłopiec	76	45.2			
Poziom edukacji szkolnej					
“zerówka” szkolna (5-6; 6-7 years)	2	1.2			
klasa I (6-7; 7-8 years)	67	40.1			
klasa II (7-8; 8-9 years)	83	49.7			
klasa III (8-9; 9-10 years)	13	7.8			
klasa IV (9-10; 10-11 years)	2	1.2			
klasa mieszana	0	0			
Z kim dziecko jest bliżej związane?					
z matką (opiekunem prawnym)	47	30.1	106.731	2	<.001

z ojcem (opiekunem prawnym)	2	1.3
tak samo z obydwojgiem rodziców (opiekunów prawnych)	107	68.6

df = stopnie swobody; χ^2 = test chi-kwadrat; p = prawdopodobieństwo

4.2. Wersja dla nauczycieli dzieci w wieku przedszkolnym

Analiza czynnikowa

Poniższe tabele 9-12 przedstawiają ładunki czynnikowe dla poszczególnych pozycji kwestionariusza w wersji dla nauczycieli dzieci w wieku przedszkolnym w każdej sferze. Ze względu na niejednoznaczne ładunki czynnikowe w sferze fizycznej i poznawczej usunięto odpowiednio pozycje 7 i pozycje od 1 do 6.

Zgodnie z teorią odpowiedzi na pozycje testowe (IRT), w sferze emocjonalnej pozycje od 1 do 3 zostały usunięte ze względu na wskaźnik trudności. Jeśli zaś chodzi o sferę interpersonalną, pozycje od 7 do 13 wykazywały dobre wartości wskaźnika dyskryminowalności cechy, natomiast pozycje od 1 do 6 zostały usunięte.

Tabela 9. Sfera fizyczna – rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni
It1. Źle znosi hałas, gwar	0,896	0,039	0,804	0,196
It2. Nie lubi intensywnego oświetlenia	0,937	0,121	0,893	0,107
It3. Unika przebywania w ostrym słońcu	0,938	0,213	0,926	0,074
It4. Źle znosi metki przy ubraniach, drapiące materiały	0,898	0,328	0,915	0,085
It5. Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate)	0,824	0,467	0,897	0,103
It6. Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie	0,737	0,588	0,888	0,112

It7. Ma szczególnie wyczulony węch	0,681	0,661	0,901	0,099
It8. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	0,595	0,739	0,900	0,100
It9. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	0,518	0,801	0,910	0,090
It10. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	0,361	0,883	0,910	0,090
It11. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	0,256	0,922	0,915	0,085
It12. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku/otoczeniu	0,145	0,933	0,892	0,108
It13. Często skarży się na bóle bez wyraźnej przyczyny	-0,029	0,891	0,795	0,205

Model IRT

	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It1. Źle znosi hałas, gwar	1,47	2,5	3,56	4,13	1,79
It2. Nie lubi intensywnego oświetlenia	0,86	1,72	2,98	3,58	2,35
It3. Unika przebywania w ostrym słońcu	0,57	1,44	2,65	3,29	3,28
It4. Źle znosi metki przy ubraniach, drapiące materiały	0,46	1,53	2,6	3,14	3,14
It5. Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate)	0,22	1,2	2,1	2,7	3,48
It6. Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie	0,06	1,01	1,8	2,64	3,3
It8. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	-0,21	0,54	1,83	2,79	2,71
It9. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	-0,54	0,31	1,25	2,03	2,44
It10. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	-0,88	0,17	1,79	2,65	1,65
It11. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	-1,2	-0,3	1	1,9	1,58
It12. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku/otoczeniu	-1,68	-0,74	0,6	1,58	1,41
It13. Często skarży się na bóle bez wyraźnej przyczyny	-1,87	-1,04	-0,26	0,94	1,48

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity;

Ext = extremis values; Dscr = Discriminality index.

Tabela 10. Sfera emocjonalna – rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

Analiza czynnikowa	RC1	RC2	comm	uni
It 1. Potrzebuje ulubionych przedmiotów, żeby lepiej się poczuć	-0,08	0,75	0,56	0,44
It2. Łatwo się zawstydzają	0,1	0,88	0,79	0,21

It3. Obawia się oceny innych	0,28	0,88	0,85	0,15
It4. Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	0,43	0,81	0,83	0,17
It5. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i/lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	0,51	0,75	0,83	0,17
It6. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	0,64	0,66	0,84	0,16
It7. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	0,73	0,58	0,86	0,15
It8. Trudno mu powstrzymać silne emocje	0,77	0,52	0,86	0,14
It9. Intensywnie przeżywa emocje	0,84	0,43	0,89	0,11
It10. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	0,88	0,33	0,89	0,11
It11. Zmęczenie manifestuje agresją	0,91	0,25	0,89	0,11
It12. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	0,92	0,18	0,87	0,13
It13. Potrzebuje więcej czasu, żeby poczuć się komfortowo w nowym miejscu	0,9	0,09	0,82	0,18
It14. Gdy raz się rozczaruje, na długo unika podobnych sytuacji, miejsc, zdarzeń	0,82	-0,05	0,68	0,32

<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It4. Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	0,668	1,623	2,970	3,546	2,379
It5. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i/lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	0,397	1,100	2,297	2,927	2,692
It6. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	0,200	0,934	2,017	2,708	3,158
It7. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	0,050	0,797	1,749	2,528	3,513
It8. Trudno mu powstrzymać silne emocje	-0,023	0,643	1,484	2,532	3,539
It9. Intensywnie przeżywa emocje	-0,180	0,527	1,366	2,400	3,543
It10. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	-0,345	0,317	1,113	2,173	3,431
It11. Zmęczenie manifestuje agresją	-0,565	0,084	0,869	2,002	3,106
It12. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	-0,777	-0,233	0,474	1,639	2,774
It13. Potrzebuje więcej czasu, żeby poczuć się komfortowo w nowym miejscu	-1,171	-0,736	0,048	1,230	2,363
It14. Gdy raz się rozczaruje, na długo unika podobnych sytuacji, miejsc, zdarzeń	-2,743	-1,689	-0,668	1,185	1,334

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values;

Dscr = Discriminality index.

Tabela 11. Sfera interpersonalna – rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni	
It 1. w nowej grupie, długo pozostaje obserwatorem, zanim włączy się w aktywność	0,04	0,85	0,72	0,28	
It 2. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	0,15	0,91	0,85	0,15	
It 3. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	0,25	0,91	0,89	0,11	
It 4. Źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu)	0,35	0,87	0,88	0,12	
It 5. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej niż inne dzieci	0,49	0,79	0,86	0,14	
It 6. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	0,61	0,69	0,86	0,14	
It 7. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	0,67	0,64	0,86	0,14	
It 8. Czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów	0,75	0,56	0,87	0,13	
It 9. Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	0,86	0,39	0,89	0,11	
It 10. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	0,9	0,31	0,9	0,1	
It 11. Nie lubi być obserwowane	0,92	0,22	0,9	0,1	
It 12. Blokują się, gdy jest w centrum uwagi	0,92	0,16	0,88	0,12	
It 13. Przesadnie reaguje na krytykę	0,85	0,05	0,73	0,28	
<i>IRT Model</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It 7. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	-0,12	1,29	2,06	2,89	3,40
It 8. Czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów	-0,34	0,52	1,18	2,06	3,71
It 9. Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	-0,53	0,38	1,03	1,99	3,09
It 10. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	-0,62	0,26	0,81	2,02	2,66
It 11. Nie lubi być obserwowane	-0,91	-0,27	0,40	1,65	2,33
It 12. Blokują się, gdy jest w centrum uwagi	-1,22	-0,60	0,07	1,35	1,98
It 13. Przesadnie reaguje na krytykę	-2,05	-1,49	-0,71	0,73	1,50

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values

Dscr = Discriminality index.

Tabela 12. Sfera poznawcza – rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni
It 1. Przysłta je duża ilość informacji podanych jednocześnie	0,79	-0,16	0,66	0,35
It 2. Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	0,89	-0,01	0,79	0,21
It 3. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	0,91	0,11	0,85	0,15
It 4. Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	0,86	0,30	0,84	0,17
It 5. Żartuje w sposób inteligentny	0,83	0,42	0,86	0,14
It 6. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	0,78	0,51	0,87	0,13
It 7. Powierzone przez nauczyciela zadania stara się wykonać nadzwyczaj starannie	0,72	0,59	0,87	0,14
It 8. Bywa „ekspertem” w jakiejś interesującej go dziedzinie	0,67	0,64	0,86	0,14
It 9. Potrafi zaskakiwać posiadającymi informacjami/wiedzą	0,61	0,70	0,87	0,13
It 10. w obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	0,56	0,74	0,86	0,14

It 11. Drobne niepowodzenie powoduje wycofanie się z bardzo wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności	0,45	0,79	0,83	0,17	
It 12. Zanim zaczniesz zadanie, zadajesz wiele pytań	0,31	0,85	0,82	0,18	
It 13. Jesteś kreatywny	0,15	0,88	0,80	0,20	
It 14. Lubiś stałość i powtarzalność w zachowaniu i działaniach	-0,01	0,87	0,76	0,24	
It 15. z łatwością zapamiętujesz szczegóły (np. miejsca, daty, zdarzenia)	-0,16	0,79	0,65	0,35	
Model IRT	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It 3. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	0,91	2,60	3,76	4,42	2,04
It 4. Ma szczególnie poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	0,72	2,28	3,36	4,19	1,97
It 5. Żartuje w sposób inteligentny	0,48	1,84	2,73	3,55	2,40
It 6. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	0,30	1,58	2,37	3,24	2,71
It 7. Powierzone przez nauczyciela zadania stara się wykonać nadzwyczaj starannie	0,11	1,58	2,40	3,46	2,85
It 8. Bywa „ekspertem” w jakiejś interesującej je dziedzinie	-0,06	0,97	1,75	2,85	3,27
It 9. Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą	-0,26	0,79	1,58	2,57	3,29
It 10. w obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	-0,48	0,38	1,11	2,09	3,70
It 11. Drobne niepowodzenie powoduje wycofanie się z bardzo wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności	-0,75	0,10	0,85	1,91	3,38
It 12. Zanim zaczniesz zadanie, zadajesz wiele pytań	-1,36	-0,40	0,47	1,63	2,55
It 13. Jesteś kreatywny	-2,56	-1,41	-0,27	1,73	1,50
It 14. Lubiś stałość i powtarzalność w zachowaniu i działaniach	-3,47	-3,09	-1,88	0,71	1,20
It 15. z łatwością zapamiętujesz szczegóły (np. miejsca, daty, zdarzenia)	-7,33	-6,25	-5,35	-0,54	0,70

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values

Dscr = Discriminality index.

Rzetelność

Według wskaźników Alfa i Omega wszystkie sfery osiągnęły zadowalającą rzetelność, wyższą niż Skala Highly Sensitive Child (HSC) (tab. 13). Wydaje się więc, że podskale KWPSuD prezentują dobrą dokładność pomiaru w zakresie badanej cechy.

Tabela 13. Rzetelność każdej ze sfer kwestionariusza KWPSuD i skali HSC.

	Alfa	Omega
Sfera fizyczna	0,957	0,811
Sfera emocjonalna	0,956	0,823

Sfera interpersonalna	0,960	0,809
Sfera poznawcza	0,952	0,832
HSC	0,928	0,724

Note. HSC = skala Highly Sensitive Child

Trafność różnicowa

Wyniki prezentowane w tabeli 14 wskazują, że sfery Fizyczna, Emocjonalna i Interpersonalna wykazywały silną korelację ze skalą HSC, a sfera Poznawcza wykazała z nią umiarkowaną korelację. Ponadto podskale kwestionariusza KWPSuD wykazały umiarkowane korelacje z wymiarami temperamentu (emocjonalnością, aktywnością i towarzyskością). Jednak, jak przewidywano w literaturze, wyniki opracowanego kwestionariusza nie współwystępują nieśmiałością (ujemna i słaba korelacja). Uzyskane wyniki wskazują, że KWPSuD mierzy w większości spójny konstrukt.

Tabela 14. Korelacje między skalami KWPSuD a skalami kwestionariusza EAS.

	Sfera fizyczna	Sfera emocjonalna	Sfera interpersonalna	Sfera poznawcza	HSC
HSC	0,71***	0,59***	0,53***	0,35***	
Emocjonalność	0,37***	0,52***	0,36***	0,29***	0,40***
Aktywność	0,28***	0,40***	0,30***	0,12**	0,26***
Towarzyskość	0,31***	0,43***	0,41***	0,06	0,26***
Nieśmiałość	-0,16***	-0,22***	-0,11*	-0,13**	-0,25***

Note. HSC = skala Highly Sensitive Child; *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001

Wartości progowe (ang. *Cut-off points*)

Aby uzyskać wartość punkową, od której można mówić o identyfikacji dzieci wysoko wrażliwych zastosowano kryterium percentyla. Za wskaźnik wysokiej wrażliwości przyjęto średni wynik powyżej wartości 90 percentyla (patrz Tabela 15).

Tabela 15. Wynik dla percentyli w każdej ze skal KWPSuD.

	P25	P50	P75	P90	P95	P99
Sfera fizyczna	2	3	3	4	4	5
Sfera emocjonalna	2	3	4	4	5	5
Sfera interpersonalna	2	3	4	4	5	6
Sfera poznawcza	2	3	4	4	5	5

4.2. Wersja dla nauczycieli dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Analiza czynnikowa

Poniższe tabele 16-19 przedstawiają ładunki czynnikowe dla pozycji kwestionariusza w wersji dla nauczycieli szkół podstawowych (klas 1-3) w każdej sferze.

Zgodnie z teorią odpowiedzi na pozycje testowe (IRT), w sferze fizycznej i emocjonalnej usunięto odpowiednio pozycje 1 do 8 i 15 oraz pozycje 1 do 6 ze względu na wskaźnik trudności. Chociaż pozycja 15 sfery fizycznej została utrzymana ze względu na przyjęte ramy teoretyczne. Podobnie w sferze interpersonalnej pozycje 1, 13 i 14 zostały usunięte również zgodnie z teorią IRT. Ponadto pozycje 13 i 14 miały niejasny wzór wskaźnika trudności. w sferze poznawczej usunięto również pozycje od 1 do 3 i od 11 do 13.

Tabela 16. Sfera fizyczna – rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni	
It1. Woli przebywać w cichym otoczeniu	-0,19	0,77	0,5	0,5	
It2. Uwielbia przyjemne dźwięki	-0,17	0,82	0,59	0,41	
It3. Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów	-0,12	0,91	0,77	0,23	
It4. Nie lubi intensywnego oświetlenia	-0,05	0,91	0,81	0,19	
It5. Jest wrażliwe na zmiany temperatury	0,03	0,85	0,78	0,22	
It6. Unika przebywania w ostrym słońcu	0,16	0,74	0,71	0,3	
It7. Źle znosi metki przy ubraniach, drapiące materiały	0,33	0,6	0,69	0,32	
It8. Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate)	0,49	0,48	0,72	0,28	
It9. Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie	0,63	0,34	0,76	0,24	
It10. Ma szczególnie wyczulony węch	0,73	0,22	0,77	0,23	
It11. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	0,88	0,03	0,84	0,16	
It12. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	0,92	-0,06	0,82	0,18	
It13. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	0,92	-0,11	0,8	0,21	
It14. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	0,87	-0,18	0,67	0,33	
It15. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku/otoczeniu	0,79	-0,26	0,51	0,49	
<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It9. Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie	-1,73	-1,02	1,01	1,81	2,58
It10. Ma szczególnie wyczulony węch	-1,88	-1,14	0,78	1,68	3,39
It11. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	-1,86	-1,40	0,29	1,15	4,08
It12. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	-2,11	-1,65	0,08	1,07	3,71
It13. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	-2,19	-1,96	-0,34	0,74	3,30
It14. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	-4,41	-3,31	-1,04	0,36	1,82
It15. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku/otoczeniu	NA	NA	NA	NA	NA

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values;

Dscr = Discriminality index.

Tabela 17. Sfera emocjonalna - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni
It1. Bez zahamowania wyraża silne emocje zwłaszcza wobec najbliższych (np. wybuchy emocji, odreagowanie)	-0,34	0,82	0,53	0,47
It2. Nawet drobne wydarzenia, codzienne sytuacje, są dla niego źródłem stresu (np. wycieczka szkolna/wyjście przedszkolne)	-0,2	0,94	0,78	0,22
It3. Potrzebuje ulubionych przedmiotów, żeby lepiej się poczuć	-0,08	0,95	0,87	0,13
It4. Łatwo się zawstydzą	0,04	0,89	0,87	0,13
It5. Obawia się oceny innych	0,16	0,8	0,84	0,16
It6. Ma szczególnie wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	0,29	0,69	0,8	0,2

It7. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	0,45	0,54	0,78	0,22	
It8. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	0,63	0,37	0,8	0,2	
It9. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	0,72	0,26	0,83	0,18	
It10. Trudno mu powstrzymać silne emocje	0,85	0,09	0,85	0,15	
It11. Intensywnie przeżywa emocje	-0,92	0	0,88	0,12	
It12. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	-0,97	0,14	0,86	0,15	
It13. Zmęczenie manifestuje agresją	-0,93	0,19	0,75	0,25	
It14. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	-0,85	0,23	0,61	0,39	
Model IRT	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It7. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	-0,16	1,65	2,48	3,34	2,19
It8. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	-0,24	0,50	1,27	2,21	3,04
It9. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	-0,30	0,22	0,90	1,84	3,69
It10. Trudno mu powstrzymać silne emocje	-0,42	0,06	0,67	1,63	3,88
It11. Intensywnie przeżywa emocje	-0,60	-0,13	0,48	1,29	3,73
It12. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	-0,79	-0,34	0,26	1,03	3,21
It13. Zmęczenie manifestuje agresją	-1,07	-0,70	-0,05	0,65	2,87
It14. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	-1,27	-0,93	-0,44	0,41	2,83

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values;

Dscr = Discriminality index.

Tabela 18. Sfera interpersonalna - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

Analiza czynnikowa	RC1	RC2	comm	uni	
It1. Potrzebuje więcej czasu, żeby nawiązać relacje z rówieśnikami	0,91	-0,23	0,64	0,36	
It2. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	0,98	-0,19	0,81	0,19	
It3. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	0,97	-0,11	0,89	0,11	
It4. Źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu)	0,89	0,01	0,87	0,13	
It5. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci	0,83	0,09	0,87	0,13	
It6. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	0,71	0,23	0,85	0,15	
It7. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	0,55	0,41	0,86	0,15	
It8. Czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów	0,45	0,52	0,87	0,13	
It9. Wypowiadane wobec grupy/klasę uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie	0,28	0,69	0,89	0,11	
It10. Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	0,12	0,81	0,89	0,11	
It11. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	0,02	0,89	0,90	0,10	
It12. Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem	-0,12	0,98	0,90	0,10	
It13. Nie lubi być obserwowane	-0,22	1,01	0,85	0,15	
It14. Blokują się, gdy jest w centrum uwagi	-0,21	0,92	0,70	0,30	
Model IRT	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It2. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	0,371	1,729	3,269	4,654	1,355
It3. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	-0,020	1,161	2,519	4,426	1,828
It4. Źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu)	-0,266	0,730	1,555	2,798	2,163

It5. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci children	-0,410	0,539	1,287	2,323	2,560
It6. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	-0,554	0,277	0,904	1,832	3,189
It7. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	-0,683	0,121	0,636	1,515	3,897
It8. Czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów	-0,865	-0,066	0,488	1,305	4,013
It9. Wypowiadane wobec grupy/klasę uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie	-1,056	-0,293	0,241	1,165	4,027
It10. Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	-1,249	-0,447	-0,012	0,926	3,390
It11. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	-1,433	-0,681	-0,216	0,778	2,911
It12. Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem	-1,871	-1,047	-0,556	0,475	2,263

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values;

Dscr = Discriminality index.

Tabela 19. Sfera pozanwczna - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni
It1. Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości	-0,23	0,78	0,53	0,47
It2. Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią	-0,03	0,78	0,64	0,36
It3. Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk	0,32	0,63	0,74	0,26
It4. Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	0,48	0,53	0,82	0,19
It5. Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	0,62	0,4	0,84	0,16
It6. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	0,7	0,33	0,87	0,13
It7. Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	0,78	0,24	0,89	0,11
It8. Żartuje w sposób inteligentny	0,85	0,13	0,89	0,11
It9. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	0,89	0,07	0,89	0,11
It10. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	0,93	-0,01	0,88	0,12
It11. Bywa „ekspertem” w jakiejś interesującej je dziedzinie	0,99	-0,19	0,85	0,15
It12. Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą	1	-0,35	0,79	0,21
It13. w obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	0,84	-0,36	0,56	0,45

<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It4. Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	-0,203	0,477	1,185	2,423	3,070
It5. Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	-0,259	0,358	0,977	2,340	3,152
It6. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	-0,412	0,265	0,842	2,108	3,464
It7. Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	-0,544	-0,085	0,339	1,271	4,028
It8. Żartuje w sposób inteligentny	-0,817	-0,290	0,113	1,045	3,644
It9. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	-0,927	-0,333	-0,026	1,147	3,558
It10. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	-1,183	-0,594	-0,249	0,690	3,085

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values;

Dscr = Discriminality index.

Rzetelność

Wszystkie sfery osiągnęły zadowalający indeks Alfa. Jednak pomimo tego, że w sferze interpersonalnej i poznawczej wskaźniki Omega są powyżej 0,8, (a nawet wyższe niż dla skali HSC), sfera fizyczna i emocjonalna wykazywały niższe wartości (por. Tabela 20). Wydaje się więc, że podskale KWPSuD prezentują lepszą dokładność pomiaru w zakresie sfery interpersonalnej i poznawczej.

Tabela 20. Rzetelność każdej ze sfer kwestionariusza KWPSuD i skali HSC.

	Alfa	Omega
Sfera fizyczna	0,93	0,71
Sfera emocjonalna	0,94	0,75
Sfera interpersonalna	0,98	0,83
Sfera poznawcza	0,95	0,85
HSC	0,95	0,80

Note. HSC = Highly Sensitive Child scale

Trafność różnicowa

Wyniki zaprezentowane w tabeli 21, wskazują, że wszystkie podskale KWSPuD wykazywały umiarkowaną korelację ze skalą HSC. w przypadku skal Kwestionariusza Temperamentu EAS, podobnie jak w wersji narzędzia dla nauczycieli przedszkoli uzyskano ujemne i niskie koleracje pomiędzy nieśmiałością a sferami KWPSuD. Ponadto stwierdzono umiarkowane korelacje między innymi wymiarami temperamentu (emocjonalność, aktywność i towarzyskość) oraz podskalami KWPSuD.

Tabela 21. Korelacje między skalami KWPSuD a skalami kwestionariusza EAS.

	Sfera fizyczna	Sfera emocjonalna	Sfera interpersonalna	Sfera poznawcza	HSC
HSC	0,52***	0,49***	0,27***	0,35***	
Emocjonalność	0,32***	0,42***	0,15**	0,34***	0,54***
Aktywność	0,31***	0,36***	0,34***	0,1	0,24***
Towarzyskość	0,32***	0,47***	0,49***	0,09	0,18**
Nieśmiałość	-0,28***	-0,35***	-0,20***	-0,24***	-0,28***

Note. HSC = Highly Sensitive Child scale; **p<0.01; ***p<0.001

Wartości progowe (ang. Cut-off points)

Aby uzyskać wartość punkową, od której można mówić o identyfikacji dzieci wysoko wrażliwych (czyli posiadaniu przez dziecko wysokiego poziomu wrażliwości przetwarzania sensorycznego) zastosowano kryterium percentyla. Za wskaźnik wysokiej wrażliwości przyjęto średni wynik powyżej wartości 90 percentyla (patrz Tabela 22).

Tabela 22. Wynik dla percentyli w każdej ze skal KWPSuD.

	P25	P50	P75	P90	P95	P99
Sfera fizyczna	3	3	4	5	5	5
Sfera emocjonalna	2	3	4	4	5	5
Sfera interpersonalna	2	3	4	5	5	6
Sfera poznawcza	3	4	5	5	5	6

4.4. Wersja dla rodziców dzieci w wieku przedszkolnym

Analiza czynnikowa

W poniższych tabelach 23-26 przedstawiono ładunki czynnikowe dla pozycji kwestionariusza w wersji dla rodziców dzieci w wieku przedszkolnym w każdej sferze.

W sferze fizycznej pozycje 1, 2, 8, 15 i 16 nie zostały uwzględnione w modelu IRT ze względu na zerowe częstości w niektórych kategoriach odpowiedzi skali. Ponadto niski związek tych pozycji z resztą skali skłania do usunięcia ich z ostatecznej wersji kwestionariusza. Ponadto pozycja 9 wydaje się niejednoznaczna w ładowaniu sfery.

W sferze emocjonalnej pozycje 1 do 3 i 14 do 16 oraz w sferze interpersonalnej pozycje 1, 2, 9, 10, 11 i 16 zostały usunięte ze względu na wskaźniki trudności.

W sferze poznawczej pozycje 1, 7, 8 i 13 również zostały usunięte ze względu na indeksy trudności, w których znaleziono brak odpowiedzi w niektórych kategoriach skali. Chociaż pod tym względem pozycje 6 i 16 są wątpliwe, zostały one utrzymane ze względu na ramy teoretyczne narzędzia.

Tabela 23. Sfera fizyczna - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni
It1. Źle znosi hałas, gwar	0,73	-0,18	0,43	0,57
It2. Uwielbia przyjemne dźwięki	0,92	-0,21	0,71	0,29
It3. Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów	0,97	-0,16	0,84	0,16
It4. Nie lubi intensywnego oświetlenia	0,96	-0,08	0,9	0,1
It5. Jest wrażliwe na zmiany temperatury	0,93	-0,02	0,89	0,12
It6. Unika przebywania w ostrym słońcu	0,83	0,1	0,85	0,15
It7. Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate)	0,75	0,21	0,84	0,16
It8. Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie	0,64	0,34	0,83	0,17
It9. Ma szczególnie wyczulony węch	0,49	0,49	0,8	0,2
It10. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	0,38	0,61	0,82	0,18
It11. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	0,25	0,72	0,84	0,16

It12. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	0,08	0,85	0,84	0,16
It13. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	-0,04	0,92	0,85	0,15
It14. Trudno mu zasypiać zwłaszcza po aktywnym dniu	-0,12	0,92	0,78	0,22
It15. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku / otoczeniu	-0,21	0,87	0,62	0,38
It16. Chętnie próbuje nowych potraw	-0,24	0,65	0,31	0,69

<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It3. Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów	0,809	0,960	1,085	1,235	6,508
It4. Nie lubi intensywnego oświetlenia	0,189	0,557	0,861	1,228	2,668
It5. Jest wrażliwe na zmiany temperatury	-0,519	-0,023	0,388	0,885	1,975
It6. Unika przebywania w ostrym słońcu	-1,554	-1,051	-0,635	-0,132	1,949
It7. Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate)	-2,197	-1,786	-1,446	-1,035	2,385
It10. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	-0,875	-0,363	0,694	1,404	3,820
It11. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	-1,004	-0,414	0,401	1,085	4,112
It12. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	-1,290	-0,786	0,027	0,685	4,019
It13. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	-1,779	-1,208	-0,377	0,346	3,240
It14. Trudno mu zasypiać zwłaszcza po aktywnym dniu	-2,571	-1,681	-1,016	-0,061	2,253

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values; Dscr = Discriminality index.

Tabela 24. Sfera emocjonalna - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni
It1. Silnie reaguje na nastroje i emocje innych osób	-0,20	0,81	0,54	0,47
It2. Źle znosi trudne emocje innych osób (np. smutek, złość, napięcie)	-0,23	0,96	0,77	0,24
It3. Bez zahamowania wyraża silne emocje zwłaszcza wobec najbliższych (np. wybuchy emocji, odreagowanie)	-0,14	0,96	0,84	0,16
It4. Nawet drobne wydarzenia, codzienne sytuacje, są dla niego źródłem stresu (np. wycieczka szkolna/wyjście przedszkolne)	-0,02	0,91	0,89	0,11
It5. Potrzebuje ulubionych przedmiotów, żeby lepiej się poczuć	0,12	0,81	0,87	0,13
It6. Łatwo się zawstydzają	0,28	0,68	0,84	0,16
It7. Obawia się oceny innych	0,41	0,54	0,81	0,19
It8. Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	0,49	0,47	0,82	0,18
It9. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	0,60	0,36	0,84	0,16
It10. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	0,71	0,25	0,86	0,14
It11. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	0,78	0,17	0,87	0,13
It12. Trudno mu powstrzymać silne emocje	0,91	0,00	0,89	0,11
It13. Intensywnie przeżywa emocje	0,95	-0,07	0,88	0,12
It14. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	0,97	-0,16	0,81	0,19
It15. Zmęczenie manifestuje agresją	0,95	-0,23	0,73	0,27
It16. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	0,83	-0,25	0,52	0,48

<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It4. Nawet drobne wydarzenia, codzienne sytuacje, są dla niego źródłem stresu (np. wycieczka szkolna/wyjście przedszkolne)	0,56	1,33	1,96	2,94	3,28
It5. Potrzebuje ulubionych przedmiotów, żeby lepiej się poczuć	0,06	0,98	1,57	2,32	3,61
It6. Łatwo się zawstydzą	-0,38	0,57	1,45	2,26	2,65
It7. Obawia się oceny innych	0,026	0,864	1,299	2,336	3,084
It8. Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	-1,17	-0,20	0,70	1,47	2,62
It9. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	-0,674	-0,014	0,815	1,769	3,739
It10. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	-0,912	-0,192	0,533	1,367	3,986
It11. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	-1,274	-0,504	0,354	1,377	3,752
It12. Trudno mu powstrzymać silne emocje	-1,566	-0,731	0,104	1,052	3,766
It13. Intensywnie przeżywa emocje	-1,598	-1,277	-0,146	0,595	4,098

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values; Dscr = Discriminality index.

Tabela 25. Sfera interpersonalna - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni
It1. Przywiązuje dużą wagę do tego, jak oceniają je inne dzieci	0,89	-0,25	0,58	0,42
It2. Potrzebuje więcej czasu, żeby nawiązać relacje z rówieśnikami	0,96	-0,19	0,75	0,25
It3. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	0,99	-0,13	0,87	0,13
It4. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	0,98	-0,09	0,91	0,09
It5. Źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu)	0,95	-0,04	0,90	0,10
It6. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci	0,86	0,08	0,90	0,10
It7. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	0,81	0,13	0,90	0,10
It8. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	0,73	0,22	0,88	0,12
It9. Wypowiadane wobec grupy/klasy uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie	0,63	0,34	0,88	0,12
It10. Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	0,46	0,49	0,86	0,14
It11. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	0,36	0,59	0,86	0,14
It12. Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem	0,24	0,70	0,87	0,13
It13. Nie lubi być obserwowane	0,06	0,85	0,91	0,09
It14. Blokuje się, gdy jest w centrum uwagi	-0,12	0,97	0,92	0,08
It15. Zanim włączy się do zabawy w nowej grupie, potrzebuje więcej czasu niż rówieśnicy	-0,20	0,98	0,83	0,17
It16. Przesadnie reaguje na krytykę	-0,25	0,94	0,71	0,29

<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It3. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	0,704	1,639	2,698	3,204	3,074
It4. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	0,349	1,124	2,123	2,529	3,540
It5. Źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu)	-0,093	0,683	1,728	2,311	3,077
It6. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci	-0,514	0,397	1,525	2,025	2,730

It7. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	-0,905	-0,008	1,289	1,716	2,665
It8. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	-1,075	-0,093	1,098	1,556	2,541
It12. Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem	0,233	0,306	0,367	0,440	13,355
It13. Nie lubi być obserwowane	-0,660	-0,358	-0,108	0,194	3,249
It14. Blokują się, gdy jest w centrum uwagi	-1,711	-1,193	-0,766	-0,248	1,896
It15. Zanim włączy się do zabawy w nowej grupie, potrzebuje więcej czasu niż rówieśnicy	-3,070	-2,518	-2,062	-1,511	1,778

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values;

Dscr = Discriminality index.

Tabela 26. Sfera poznawcza - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni	
It 1. Przejawia oznaki napięcia, gdy zaczyna pracować nad nowym zadaniem	-0,16	0,78	0,52	0,48	
It2. Silnie przywiązuje się do swojego sposobu myślenia	-0,16	0,91	0,73	0,27	
It3. Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości	-0,09	0,94	0,83	0,17	
It4. Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią	-0,03	0,91	0,84	0,16	
It5. Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk	0,10	0,82	0,79	0,21	
It6. Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	0,39	0,62	0,80	0,20	
It7. Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	0,52	0,48	0,79	0,21	
It8. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	0,63	0,38	0,81	0,19	
It9. Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	0,71	0,26	0,81	0,19	
It10. Żartuje w sposób inteligentny	0,77	0,18	0,80	0,20	
It11. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	0,84	0,07	0,83	0,17	
It12. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	0,91	-0,04	0,85	0,15	
It13. Bywa „ekspertem” w jakiejś interesującej je dziedzinie	0,97	-0,17	0,86	0,14	
It14. Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą	0,98	-0,23	0,83	0,17	
It15. w obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	0,95	-0,24	0,79	0,21	
It16. Drobne niepowodzenie powoduje wycofanie się z bardzo wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności.	0,83	-0,20	0,60	0,41	
<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It2. Silnie przywiązuje się do swojego sposobu myślenia	0,524	1,525	2,746	3,134	2,744
It3. Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości	-0,042	0,909	2,085	2,478	3,557
It4. Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią	-0,530	0,404	1,810	2,389	3,347
It5. Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk	-1,141	0,038	1,757	2,320	2,403
It6. Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	NA	NA	NA	NA	NA
It9. Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	-0,92	-0,63	0,53	1,65	3,81
It10. Żartuje w sposób inteligentny	-1,23	-0,88	0,20	1,33	3,63
It11. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	-1,28	-0,91	-0,29	0,97	4,17
It12. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	-1,79	-1,57	-0,60	0,68	3,49
It14. Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą	-2,29	-1,85	-1,00	0,17	2,74

It15. w obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	-2,03	-1,60	-1,02	-0,21	2,96
It16. Drobne niepowodzenie powoduje wycofanie się z bardzo wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności	NA	NA	NA	NA	NA

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values;

Dscr = Discriminality index.

Rzetelność

Współczynnik alfa wskazuje, że wszystkie sfery uzyskały zadowalające wyniki rzetelności. Warto zwrócić uwagę, że wskaźniki Omega w sferze emocjonalnej i interpersonalnej przekraczają 0,8 (i są wyższe niż w skali Highly Sensitive Child - HSC), to w przypadku sfery fizycznej, emocjonalnej i poznawczej wykazywały niższe wartości (patrz Tabela 27). Podskale KWPSuD prezentują lepszą trafność w zakresie sfer emocjonalnej i interpersonalnej.

Tabela 27. Rzetelność każdej ze sfer kwestionariusza KWPSuD i skali HSC.

	Alfa	Omega
Sfera fizyczna	0,95	0,78
Sfera emocjonalna	0,96	0,83
Sfera interpersonalna	0,97	0,83
Sfera poznawcza	0,95	0,78
HSC	0,91	0,72

Note. HSC = skala Highly Sensitive Child

Trafność różnicowa

Tabela 28 przedstawia wyniki korelacji pomiędzy wymiarami kwestionariuszy HSC, EAS i KWPSuD. Sfera fizyczna i emocjonalna KWPSuD wykazywały silne i istotne korelacje ze

skalą HSC. Natomiast sfera interpersonalna i poznawcza wykazywały ze skalą HSC umiarkowane korelacje. Wyniki uzyskane w kwestionariuszu Temperamentu EAS wskazują na ujemną korelację między podskalami KWPSuD a podskalą Nieśmiałość. Ponadto stwierdzono umiarkowane korelacje między wymiarami temperamentu (Emocjonalność i Towarzystwość) a podskalami Kwestionariusz Wrażliwości Przetwarzania Sensorycznego u Dzieci. Wreszcie wymiar Aktywność nie korelował z żadną ze sfer kwestionariusza KWPSuD.

Tabela 28. Korelacje między skalami KWPSuD a skalami kwestionariusza EAS.

	Sfera				
	Sfera fizyczna	Sfera emocjonalna	interpersonalna	Sfera poznawcza	HSC
HSC	0,70***	0,64***	0,44***	0,47***	
Emocjonalność	0,41***	0,45***	0,21**	0,30***	0,36***
Aktywność	-0,02	-0,06	-0,1	-0,03	-0,05
Towarzystwość	0,33***	0,43***	0,44***	0,37***	0,27***
Nieśmiałość	-0,28***	-0,37***	-0,25***	-0,34***	-0,26***

Note. HSC = Highly Sensitive Child scale; **p<0.01; ***p<0.001

Wartości progowe (ang. Cut-off points)

Aby uzyskać wartość punkową, od której można mówić o identyfikacji dzieci wysoko wrażliwych (czyli posiadaniu przez dziecko wysokiego poziomu wrażliwości przetwarzania sensorycznego) zastosowano kryterium percentyla. Za wskaźnik wysokiej wrażliwości przyjęto średni wynik powyżej wartości 90 percentyla (patrz Tabela 29).

Tabela 29. Wynik dla percentyli w każdej ze skal KWPSuD.

	P25	P50	P75	P90	P95	P99
Sfera fizyczna	3	3	4	5	5	6
Sfera emocjonalna	2	3	4	5	5	5
Sfera interpersonalna	2	3	3	5	5	5
Sfera poznawcza	3	4	4	5	5	6

4.5. Wersja dla rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Analiza czynnikowa

Poniższe tabele 30-33 przedstawiają ładunki czynnikowe dla pozycji kwestionariusza w wersji dla rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (klas 1-3) w każdej sferze.

W sferze fizycznej, ze względu na wyniki modelu IRT pozostawiono pozycje od 3 do 6. Pozostałe itemy zostały usunięte z powodu błędu w procesie iteracyjnym. w tych pozycjach odnotowano brak odpowiedzi w niektórych kategoriach wyników.

Ponadto w sferze emocjonalnej i interpersonalnej, zgodnie z założeniami modelu IRT, usunięto pozycje 1, 2 i 15 w czynniku pierwszym, a pozycje 1 i 10 w czynniku drugim.

Wreszcie w sferze poznawczej pozycje 1 i 13 do 16 nie były analizowane ze względu na problem z dostosowaniem modelu. Chociaż pozycja 7 nie otrzymała odpowiedzi w niektórych kategoriach wyniku, została utrzymana ze względu na ramy teoretyczne przyjęte w konstrukcji narzędzia.

Tabela 30. Sfera fizyczna - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni	
It1. Woli przebywać w cichym otoczeniu	0,8	-0,19	0,55	0,46	
It2. Źle znosi hałas, gwar	0,93	-0,21	0,73	0,27	
It3. Uwielbia przyjemne dźwięki	0,97	-0,15	0,86	0,14	
It4. Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów	0,93	-0,01	0,91	0,09	
It5. Nie lubi intensywnego oświetlenia	0,85	0,08	0,86	0,14	
It6. Jest wrażliwe na zmiany temperatury	0,71	0,24	0,81	0,19	
It7. Jest wrażliwe na niektóre smaki	0,59	0,38	0,81	0,19	
It8. Ma szczególnie wyczulony węch	0,43	0,55	0,81	0,19	
It9. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	0,35	0,64	0,84	0,17	
It10. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	0,18	0,79	0,87	0,13	
It11. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	0,12	0,81	0,82	0,18	
It12. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	-0,05	0,92	0,84	0,16	
It13. Trudno mu zasypiać zwłaszcza po aktywnym dniu	-0,18	0,96	0,78	0,22	
It14. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku / otoczeniu	-0,2	0,86	0,61	0,39	
It15. Często skarży się na bóle bez wyraźnej przyczyny	-0,24	0,67	0,33	0,67	
<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It3. Uwielbia przyjemne dźwięki	0,404	0,926	1,544	2,111	3,677
It4. Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów	-0,353	0,348	1,290	2,020	3,722
It5. Nie lubi intensywnego oświetlenia	-0,734	0,204	0,921	1,661	3,800
It6. Jest wrażliwe na zmiany temperatury	-1,339	-0,036	0,843	1,642	2,507

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values

Dscr = Discriminality index.

Tabela 31. Sfera emocjonalna - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni
It1. Intensywne przeżycia na długo pozostają mi w pamięci	0,78	-0,22	0,5	0,5
It2. Potrafi wczuć się w sytuację innego dziecka	0,96	-0,25	0,78	0,23
It3. Silnie reaguje na nastroje i emocje innych osób	0,98	-0,22	0,83	0,17
It4. Bez zahamowania wyraża silne emocje zwłaszcza wobec najbliższych (np. wybuchy emocji, odreagowanie)	0,93	-0,07	0,87	0,13
It5. Obawia się oceny innych	0,84	0,08	0,85	0,15
It6. Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	0,7	0,24	0,8	0,2
It7. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	0,65	0,32	0,82	0,18
It8. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	0,6	0,37	0,8	0,2
It9. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	0,46	0,51	0,78	0,22
It10. Trudno mu powstrzymać silne emocje	0,29	0,67	0,8	0,2
It11. Intensywnie przeżywa emocje	0,15	0,8	0,84	0,16
It12. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	0,05	0,89	0,88	0,12

It13. Zmęczenie manifestuje agresją	-0,15	0,98	0,85	0,15
It14. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	-0,2	0,93	0,72	0,28
It15. Potrafi przestraszyć się własnych myśli, wyobrażeń	-0,2	0,75	0,46	0,54

<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It3. Silnie reaguje na nastroje i emocje innych osób	0,527	1,125	1,835	2,308	2,800
It4. Bez zahamowania wyraża silne emocje zwłaszcza wobec najbliższych (np. wybuchy emocji, odreagowanie)	0,030	0,698	1,251	1,926	3,583
It5. Obawia się oceny innych	-0,400	0,366	0,968	1,625	3,571
It6. Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	-0,856	0,054	0,691	1,285	3,759
It7. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	-1,143	-0,352	0,394	0,848	4,224
It8. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	-1,459	-0,870	0,101	0,627	3,615
It9. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	-1,229	-0,767	-0,223	0,587	3,798
It10. Trudno mu powstrzymać silne emocje	-1,485	-1,083	-0,426	0,291	4,172
It11. Intensywnie przeżywa emocje	-1,895	-1,390	-0,610	-0,062	4,717
It12. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	-2,141	-1,585	-0,842	-0,345	4,812
It13. Zmęczenie manifestuje agresją	-2,158	-1,705	-1,216	-0,598	5,047
It14. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	-2,721	-2,473	-1,612	-0,904	3,817

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values

Dscr = Discriminality index.

Tabela 32. Sfera interpersonalna - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni
It1. Lubi spędzać czas w pojedynkę lub z jedną zaufaną osobą	0,89	-0,21	0,62	0,38
It2. Przywiązuje dużą wagę do tego, jak oceniają je inne dzieci	1	-0,19	0,83	0,17
It3. Potrzebuje więcej czasu, żeby nawiązać relacje z rówieśnikami	1,01	-0,15	0,91	0,09
It4. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	0,99	-0,09	0,93	0,07
It5. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	0,94	-0,01	0,94	0,06
It6. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci	0,9	0,04	0,92	0,08
It7. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	0,82	0,14	0,91	0,09
It8. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	0,72	0,25	0,9	0,11
It9. Wypowiadane wobec grupy/klasy uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie	0,62	0,35	0,88	0,12
It10. Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	0,45	0,5	0,84	0,16
It11. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	0,33	0,62	0,86	0,15
It12. Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem	0,15	0,79	0,9	0,1
It13. Nie lubi być obserwowane	0,06	0,87	0,92	0,08
It15. Blokują się, gdy jest w centrum uwagi	-0,07	0,94	0,9	0,1
It15. Zanim włączy się do zabawy w nowej grupie, potrzebuje więcej czasu niż rówieśnicy	-0,22	0,98	0,8	0,2
It16. Przesadnie reaguje na krytykę	-0,27	0,92	0,65	0,35

<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It2. Przywiązuje dużą wagę do tego, jak oceniają je inne dzieci	1,072	1,897	3,014	3,641	3,175
It3. Potrzebuje więcej czasu, żeby nawiązać relacje z rówieśnikami	0,596	1,793	2,692	3,236	3,094

It4. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	0,377	1,323	1,995	2,643	3,156
It5. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	-0,010	0,815	1,662	2,148	3,675
It6. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci	-0,479	0,260	1,504	1,873	2,965
It7. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	-1,010	0,144	0,892	1,416	2,568
It8. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	-1,661	-0,479	0,427	1,078	2,020
It9. Wypowiadane wobec grupy/klasę uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie	-1,268	-0,079	0,485	1,479	2,230
It11. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	-0,615	0,039	0,909	1,742	2,758
It12. Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem	-0,741	0,168	0,883	1,557	3,212
It13. Nie lubi być obserwowane	-0,890	-0,447	0,403	1,086	4,112
It15. Blokują się, gdy jest w centrum uwagi	-1,110	-0,592	0,072	0,716	4,278
It15. Zanim włączy się do zabawy w nowej grupie, potrzebuje więcej czasu niż rówieśnicy	-1,597	-0,923	-0,354	0,299	3,032
It16. Przesadnie reaguje na krytykę	-2,209	-1,557	-1,135	-0,210	2,219

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values;

Dscr = Discriminality index.

Tabela 33. Sfera pozanwcza - rotacyjne rozwiązanie czynnikowe i model IRT.

<i>Analiza czynnikowa</i>	RC1	RC2	comm	uni	
It1. Przejawia oznaki napięcia, gdy zaczyna pracować nad nowym zadaniem	-0,29	0,77	0,51	0,49	
It2. Silnie przywiązuje się do swojego sposobu myślenia	-0,24	0,88	0,68	0,32	
It3. Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości	-0,12	0,89	0,75	0,25	
It4. Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią	0,06	0,87	0,82	0,18	
It5. Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk	0,2	0,79	0,81	0,19	
It6. Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	0,33	0,67	0,77	0,23	
It7. Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	0,51	0,52	0,77	0,23	
It8. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	0,67	0,36	0,8	0,2	
It9. Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	0,72	0,3	0,81	0,19	
It10. Żartuje w sposób inteligentny	0,81	0,19	0,84	0,16	
It11. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	0,88	0,08	0,86	0,14	
It12. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	0,92	-0,03	0,85	0,15	
It13. Bywa „ekspertem” w jakiejś interesującej je dziedzinie	0,96	-0,13	0,86	0,14	
It14. Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą	0,96	-0,22	0,82	0,18	
It15. w obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	0,88	-0,23	0,69	0,31	
It16. z łatwością zapamiętuje szczegóły (np. miejsca, daty, zdarzenia)	0,77	-0,23	0,51	0,49	
<i>Model IRT</i>	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It2. Silnie przywiązuje się do swojego sposobu myślenia	0,447	1,265	2,338	2,987	2,173
It3. Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości	-0,112	0,597	1,257	2,461	3,563
It4. Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią	-0,450	0,323	0,974	1,748	3,828
It5. Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk	-0,674	-0,004	0,730	1,429	3,878

It6. Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	-1,254	-0,391	0,525	1,141	3,556
It7. Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	NA	NA	NA	NA	NA
It8. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	-1,307	-0,746	0,128	0,836	3,684
It9. Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	-1,320	-0,904	-0,123	0,612	4,232
It10. Żartuje w sposób inteligentny	-1,529	-1,143	-0,310	0,273	4,523
It11. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	-1,740	-1,515	-0,504	0,251	3,686
It12. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	-2,107	-1,711	-0,716	-0,185	3,817

Note. RC1 and RC2 = subdimensions; Comm = communality; Uni = unicity; Ext = extremis values;

Dscr = Discriminality index.

Rzetelność

Zarówno współczynnik Alfa, jak i Omega pokazują, że we wszystkich sferach pomiaru uzyskano satysfakcjonujące wyniki (patrz Tabela 34). Ponadto, podskale Kwestionariusza Wrażliwości Przetwarzania Sensorycznego u Dzieci prezentują wyższą dokładność niż skala HSC.

Tabela 34. Rzetelność każdej ze sfer kwestionariusza KWPSuD i skali HSC.

	Alfa	Omega
Sfera fizyczna	0,95	0,98
Sfera emocjonalna	0,95	0,98
Sfera interpersonalna	0,97	0,99
Sfera poznawcza	0,94	0,98
HSC	0,93	0,91

Note. HSC = Highly Sensitive Child scale

Trafność różnicowa

Korelacje między kwestionariuszami HSC, EAS i KWPSuD zaprezentowano w tabeli 35. Sfera fizyczna i emocjonalna KWPSuD wykazywały silne i istotne korelacje ze skalą HSC, natomiast sfera interpersonalna i poznawcza wykazywały umiarkowane korelacje ze skalą HSC. Wyniki uzyskane w skalach Kwestionariusza Temperamentu EAS wskazują na ujemne korelacje między podskalami KWPSuD a podskalą Nieśmiałość. Ponadto stwierdzono umiarkowane korelacje między wymiarami temperamentu: Emocjonalności i Towarzyskością a podskalami KWPSuD. Ponadto wymiar Aktywność słabo koreluje z podskalami KWPSuD.

Tabela 35. Korelacje między skalami KWPSuD a skalami kwestionariusza EAS.

	Sfera fizyczna	Sfera emocjonalna	Sfera interpersonalna	Sfera poznawcza	HSC
HSC	0,71***	0,54***	0,49***	0,35***	
Emocjonalność	0,40***	0,54***	0,31***	0,32***	0,32***
Aktywność	0,19*	0,29***	0,26***	0,16*	0,25**
Towarzyskość	0,32***	0,49***	0,46***	0,18*	0,29***
Nieśmiałość	-0,31***	-0,45***	-0,24**	-0,31***	-0,31***

Note. HSC = skala Highly Sensitive Child; * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

Wartości progowe (ang. Cut-off points)

Aby uzyskać wartość punkową, od której można mówić o identyfikacji dzieci wysoko wrażliwych (czyli posiadaniu przez dziecko wysokiego poziomu wrażliwości przetwarzania sensorycznego) zastosowano kryterium percentyla. Za wskaźnik wysokiej wrażliwości przyjęto średni wynik powyżej wartości 90 percentyla (patrz Tabela 36).

Tabela 36. Wynik dla percentyli w każdej ze skal KWPSuD.

	P25	P50	P75	P90	P95	P99
Sfera fizyczna	3	3	4	5	5	6
Sfera emocjonalna	3	4	5	5	5	6
Sfera interpersonalna	2	3	4	5	6	6
Sfera poznawcza	3	4	5	5	5	6

5. KOREKTA I NORMY INTERPRETACJI

5.1. Normy korekcyjne

Kwestionariusz Wrażliwości Przetwarzania Sensorycznego u Dzieci pozwala na ocenę przejawów wrażliwości w różnych sferach: fizycznej, emocjonalnej, interpersonalnej i poznawczej. Pierwszym krokiem do oceny wrażliwości jest uzyskanie surowych wyników w każdej podskali KWPSuD. Aby uzyskać wynik każdej podskali, wymagana jest średnia z wszystkich pozycji (twierdzeń) jakie wchodzi w skład danej skali. Średnia ta jest obliczana przez zsumowanie punktów i podzielenie ich przez ich całkowitą liczbę. w ten sposób uzyskujemy wynik, który może zawierać się w przedziale od 1 do 7.

5.2. Normy interpretacyjne

Po uzyskaniu wyników dla każdej ze skal (sfer) kolejnym krokiem jest interpretacja profilu. w poniższych tabelach 37-40 przedstawiono interpretację czterech sfer (fizycznej, emocjonalnej, interpersonalnej i emocjonalnej) w każdej wersji zarówno dla dzieci w wieku przedszkolnym, jak i młodszym wieku szkolnym.

Tabela 37. Interpretacja wyników wersji dla rodziców dzieci w wieku przedszkolnym

Kontynuuum Wrażliwości		
<i>Sfera fizyczna</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Na dzieci o niskiej wrażliwości w sferze fizycznej mniejszy wpływ mają subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany w tonie głosu i inne delikatne bodźce.	Na dzieci o średniej wrażliwości w sferze fizycznej umiarkowanie oddziałują subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany tonu głosu i inne delikatne bodźce.	Na dzieci o dużej wrażliwości w sferze fizycznej silnie oddziałują subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany w tonie głosu i inne delikatne bodźce.
W minimalnym stopniu przeszkadza jej/mu sztuczne światło, hałas, czy faktura materiału.	W niewielkim stopniu przeszkadza jej/mu sztuczne światło, hałas, czy faktura materiału.	W znacznym stopniu przeszkadza jej/mu sztuczne światło, hałas, czy faktura materiału.
W pojedynczych sytuacjach odczuwa dyskomfort z powodu określonych smaków.	Zdarzają się sytuacje, gdy odczuwa dyskomfort z powodu określonych smaków.	Często odczuwa dyskomfort z powodu określonych smaków czy zapachów.
W mniejszym stopniu, niż inne dzieci odczuwa przeciążenie nawet w zwykłych codziennych sytuacjach dnia codziennego.	W większym stopniu niż inne dzieci odczuwa przeciążenie nawet w zwykłych codziennych sytuacjach dnia codziennego.	Znacznie gorzej niż inne dzieci radzi sobie z przeciążeniem nawet w zwykłych codziennych sytuacjach dnia codziennego.
Sporadycznie miewa problemy z zasypianiem (zwłaszcza po	Od czasu do czasu miewa problemy z zasypianiem	Często miewa problemy z zasypianiem (zwłaszcza po

aktywnym dniu).	(zwłaszcza po aktywnym dniu).	aktywnym dniu).
Potrafi dość dobrze znosić codzienne sytuacje, gdy bywa głodne oraz gdy doświadcza niewielkiego bólu.	Niezbyt dobrze znosi codzienne sytuacje, gdy bywa głodne oraz gdy doświadcza niewielkiego bólu.	Źle znosi codzienne sytuacje, gdy bywa głodne oraz gdy doświadcza niewielkiego bólu.
<i>Sfera poznawcza</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Dzieci z niską wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują niższy poziom sztywności poznawczej, przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.	Dzieci ze średnią wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują umiarkowany poziom sztywności poznawczej, przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.	Dzieci z wysoką wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują wysoki poziom sztywności poznawczej, przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.
	W niektórych sytuacjach stałość i powtarzalność zapewniają jej/mu bezpieczeństwo.	W większości sytuacji stałość i powtarzalność zapewniają jej/mu bezpieczeństwo.
		W większości sytuacji wolniej niż rówieśnicy przyzwyczajają się do nowych rzeczy czy zjawisk.
Rzadko przytłacza je duża ilość informacji, zwłaszcza podanych	Umiarkowaną trudność stanowią dla niego sytuacje, gdy	Często przytłacza je duża ilość informacji, zwłaszcza

jednocześnie.	przytłacza je duża ilość informacji, zwłaszcza podanych jednocześnie.	podanych jednocześnie.
Sporadycznie z dużym zaangażowaniem i zainteresowaniem analizuje interesujące je tematy i zagadnienia.	Przeważnie z dużym zaangażowaniem i zainteresowaniem analizuje interesujące je tematy i zagadnienia.	W wielu sytuacjach z dużym zaangażowaniem i zainteresowaniem analizuje interesujące je tematy i zagadnienia.
	Powierzone jej/ mu zadania stara się wykonać nadzwyczaj starannie.	W większości sytuacji powierzone jej/ mu zadania stara się wykonać nadzwyczaj starannie.
Od czasu do czasu drobne niepowodzenie może powodować wycofanie się z wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności.	Drobne niepowodzenie może powodować wycofanie się z wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności.	Drobne niepowodzenie może powodować wycofanie się z wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności.
<i>Sfera emocjonalna</i>		
Niski (wynik od x do x)	Średni (wynik od x do x)	Wysoki (wynik od x do x)
Dzieci o niskiej wrażliwości w obszarze emocjonalnym rzadko uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują niewielką ekspresję i somatyczną manifestację emocji, niski poziom stresu, niewielkie	Dzieci o średniej wrażliwości w obszarze emocjonalnym umiarkowanie uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują umiarkowaną ekspresję i somatyczną manifestację emocji, średni poziom stresu,	Dzieci o wysokiej wrażliwości w sferze emocjonalnej silnie uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują intensywną ekspresję i somatyczną manifestację emocji, wysoki poziom stresu,

przywiązanie do przedmiotów i znikome interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.	pewne przywiązanie do przedmiotów i pewne interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.	przywiązanie do przedmiotów i interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.
Zwykle nie przeżywa intensywnie emocji i ich nie gromadzi.	Zdarza się, że intensywnie przeżywa emocje i je gromadzi.	W wielu sytuacjach intensywnie przeżywa emocje i je gromadzi.
Ma skłonność do przewidywania optymistycznego biegu zdarzeń.	Niekiedy może mieć skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo).	W większości sytuacji ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo).
Niekiedy zdarza się, że nawet drobne wydarzenia, codzienne sytuacje, są dla niej/niego źródłem stresu (np. wycieczka szkolna/wyjście przedszkolne).	Od czasu do czasu zdarza się, że nawet drobne wydarzenia, codzienne sytuacje, są dla nich źródłem stresu (np. wycieczka szkolna/wyjście przedszkolne).	Często zdarza się, że nawet drobne wydarzenia, codzienne sytuacje, są dla nich źródłem stresu (np. wycieczka szkolna/wyjście przedszkolne).
Zdarza jej/mu się intensywnie przeżywać sztukę (np. wzruszają je bajki, filmy, muzyka).		W większości sytuacji intensywnie przeżywa sztukę (np. wzruszają je bajki, filmy, muzyka).
Zwykle nie obawia się oceny innych i trudno je zawstydzić.	W niewielkim stopniu obawia się oceny innych i łatwo je zawstydzić.	Prawie zawsze obawia się oceny innych i łatwo je zawstydzić.
Rzadko przejawia wstręt do owadów, insektów.	Dość często przejawia wstręt do owadów, insektów.	Bardzo często przejawia wstręt do owadów, insektów.

<i>Sfera interpersonalna</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Dzieci o niskiej wrażliwości w sferze interpersonalnej zazwyczaj nie odczuwają stresu w sytuacjach społecznych. Na ogół lubią sytuacje, w których muszą przebywać w dużej grupie przez dłuższy czas, rzadko wolą pracować w małych grupach lub w pojedynkę.	Dzieci o średniej wrażliwości w sferze interpersonalnej odczuwają umiarkowany stres w sytuacjach społecznych. Nie lubią zbyt wielu sytuacji, w których muszą długo przebywać w dużej grupie i czasami wolą pracować w małych grupach lub samodzielnie.	Dzieci o wysokiej wrażliwości w sferze interpersonalnej odczuwają silny stres w sytuacjach społecznych. Nie znoszą sytuacji, w których muszą długo przebywać w dużej grupie i zdecydowanie wolą pracować w małych grupach lub samodzielnie.
Niekiedy potrzebuje więcej czasu niż jej/jego rówieśnicy by włączyć się w pracę grupy (także nowej grupy).	Zdarza się, że potrzebuje więcej czasu niż jej/jego rówieśnicy by włączyć się w pracę grupy (także nowej grupy).	Zwykle potrzebuje więcej czasu niż ich rówieśnicy by włączyć się w pracę grupy (także nowej grupy).
Przeważnie do rozpoczęcia aktywności zespołowych nie potrzebuje zachęty.	Do rozpoczęcia aktywności zespołowych czasem potrzebuje zachęty, a w grupie, w której wiele się dzieje czasem sprawia wrażenie nieobecnego.	Do rozpoczęcia aktywności zespołowych w większości sytuacji potrzebuje zachęty, a w grupie w której wiele się dzieje sprawia wrażenie nieobecnego.
Dość dobrze znosi presję czasu i wystąpienia publiczne.	Niekiedy źle znosi presję czasu a wystąpienia publiczne kosztują je więcej niż inne dzieci.	W większości sytuacji źle znosi presję czasu a wystąpienia publiczne kosztują je więcej niż inne dzieci.

Dobrze radzi sobie z konfliktami.	Zdarzają się sytuacje, w których stara się unikać konfliktów.	Bardzo częste są sytuacje, w których stara się unikać konfliktów.
W relacjach z innymi sprawia wrażenie śmiałego, odważnego, a do nowo poznanych osób podchodzi bez obaw.	Zdarza się że w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego, zaleknionego, a do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem.	Bardzo często zdarza się że w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego, zaleknionego, a do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem.

Tabela 38. Interpretacja wyników wersji dla rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym.

Kontynuuum Wrażliwości		
<i>Sfera fizyczna</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Na dzieci o niskiej wrażliwości w sferze fizycznej mniejszy wpływ mają subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany w tonie głosu i inne delikatne bodźce.	Na dzieci o średniej wrażliwości w sferze fizycznej umiarkowanie oddziałują subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany tonu głosu i inne delikatne bodźce.	Na dzieci o dużej wrażliwości w sferze fizycznej silnie oddziałują subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany w tonie głosu i inne delikatne bodźce.
W minimalnym stopniu przeszkadza jej/mu sztuczne światło, hałas.	W niewielkim stopniu przeszkadza jej/mu sztuczne światło, hałas.	W znacznym stopniu przeszkadza jej/mu sztuczne światło, hałas.
W pojedynczych sytuacjach odczuwa dyskomfort z powodu określonych smaków.	Zdarzają się sytuacje, gdy odczuwa dyskomfort z powodu określonych smaków.	Często odczuwa dyskomfort z powodu określonych smaków czy zapachów.
<i>Sfera poznawcza</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Dzieci z niską wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują niższy poziom sztywności poznawczej,	Dzieci ze średnią wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują umiarkowany poziom sztywności poznawczej,	Dzieci z wysoką wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują wysoki poziom sztywności poznawczej,

przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.	przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju	przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.
	W niektórych sytuacjach stałość i powtarzalność zapewniają jej/mu bezpieczeństwo.	W większości sytuacji stałość i powtarzalność zapewniają jej/mu bezpieczeństwo.
		W większości sytuacji wolniej niż rówieśnicy przyzwyczajają się do nowych rzeczy czy zjawisk.
Rzadko przytłacza je duża ilość informacji, zwłaszcza podanych jednocześnie.	Umiarkowaną trudność stanowią dla niej/niego sytuacje, gdy przytłacza je duża ilość informacji, zwłaszcza podanych jednocześnie.	Często przytłacza je duża ilość informacji, zwłaszcza podanych jednocześnie.
Sporadycznie z dużym zaangażowaniem i zainteresowaniem analizuje interesujące je tematy i zagadnienia.	Przeważnie z dużym zaangażowaniem i zainteresowaniem analizuje interesujące je tematy i zagadnienia.	W wielu sytuacjach z dużym zaangażowaniem i zainteresowaniem analizuje interesujące je tematy i zagadnienia.
	Powierzone mu zadania stara się wykonać nadzwyczaj starannie.	W większości sytuacji powierzone jej/mu zadania stara się wykonać nadzwyczaj starannie.
<i>Sfera emocjonalna</i>		

Niski	Średni	Wysoki
Dzieci o niskiej wrażliwości w obszarze emocjonalnym rzadko uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują niewielką ekspresję i somatyczną manifestację emocji, niski poziom stresu, niewielkie przywiązanie do przedmiotów i znikome interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.	Dzieci o średniej wrażliwości w obszarze emocjonalnym umiarkowanie uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują umiarkowaną ekspresję i somatyczną manifestację emocji, średni poziom stresu, pewne przywiązanie do przedmiotów i pewne interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.	Dzieci o wysokiej wrażliwości w sferze emocjonalnej silnie uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują intensywną ekspresję i somatyczną manifestację emocji, wysoki poziom stresu, przywiązanie do przedmiotów i interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.
Raczej nie wpada w płacz i histerię z błahego powodu.	Od czasu do czasu wpada w płacz i histerię z błahego powodu.	Często wpada w płacz i histerię z błahego powodu.
Zwykle nie przeżywa intensywnie emocji i ich nie gromadzi.	Zdarza się, że intensywnie przeżywa emocje i je gromadzi.	W wielu sytuacjach intensywnie przeżywa emocje i je gromadzi.
Ma skłonność do przewidywania optymistycznego biegu zdarzeń.	Niekiedy może mieć skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo).	W większości sytuacji ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo).
Zdarza jej/mu się intensywnie przeżywać sztukę (np. wzruszają je bajki, filmy,		W większości sytuacji intensywnie przeżywa sztukę (np. wzruszają je bajki, filmy,

muzyka).		muzyka).
Sporadycznie reaguje na nastroje i emocje innych osób.	Zdarza się, że silnie reaguje na nastroje i emocje innych osób.	Zazwyczaj, silnie reaguje na nastroje i emocje innych osób.
Zwykle nie obawia się oceny innych i trudno je zawstydzić.	W niewielkim stopniu obawia się oceny innych i łatwo je zawstydzić.	Prawie zawsze obawia się oceny innych i łatwo je zawstydzić.
Rzadko przejawia wstręt do owadów, insektów.	Dość często przejawia wstręt do owadów, insektów.	Bardzo często przejawia wstręt do owadów, insektów.
<i>Sfera interpersonalna</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Dzieci o niskiej wrażliwości w sferze interpersonalnej zazwyczaj nie odczuwają stresu w sytuacjach społecznych. Na ogół lubią sytuacje, w których muszą przebywać w dużej grupie przez dłuższy czas, rzadko wolą pracować w małych grupach lub w pojedynkę.	Dzieci o średniej wrażliwości w sferze interpersonalnej odczuwają umiarkowany stres w sytuacjach społecznych. Nie lubią zbyt wielu sytuacji, w których muszą długo przebywać w dużej grupie i czasami wolą pracować w małych grupach lub samodzielnie.	Dzieci o wysokiej wrażliwości w sferze interpersonalnej odczuwają silny stres w sytuacjach społecznych. Nie znoszą sytuacji, w których muszą długo przebywać w dużej grupie i zdecydowanie wolą pracować w małych grupach lub samodzielnie.
Niekiedy potrzebuje więcej czasu niż jej/jego rówieśnicy by włączyć się w pracę grupy (także nowej grupy).	Zdarza się, że potrzebuje więcej czasu niż jej/jego rówieśnicy by włączyć się w pracę grupy (także nowej grupy).	Zwykle potrzebuje więcej czasu niż jej/jego rówieśnicy by włączyć się w pracę grupy (także nowej grupy).

Przeważnie do rozpoczęcia aktywności zespołowych nie potrzebuje zachęty.	Do rozpoczęcia aktywności zespołowych czasem potrzebuje zachęty, a w grupie, w której wiele się dzieje czasem sprawia wrażenie nieobecnego.	Do rozpoczęcia aktywności zespołowych w większości sytuacji potrzebuje zachęty, a w grupie w której wiele się dzieje sprawia wrażenie nieobecnego.
Dość dobrze znosi wystąpienia publiczne.	Niekiedy wystąpienia publiczne kosztują ją/jego więcej niż inne dzieci.	W większości wystąpienia publiczne kosztują ją/jego więcej niż inne dzieci.
Dobrze radzi sobie z konfliktami.	Zdarzają się sytuacje, w których stara się unikać konfliktów a wypowiedane wobec grupy uwagi bierze przede wszystkim do siebie.	Bardzo częste są sytuacje, w których stara się unikać konfliktów a wypowiedane wobec grupy uwagi bierze przede wszystkim do siebie.
W relacjach z innymi sprawia wrażenie śmiałego, odważnego, a do nowo poznanych osób podchodzi bez obaw.	Zdarza się że w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego, załężnionego, a do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem.	Bardzo często zdarza się że w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego, załężnionego, a do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem.

Tabela 39. Interpretacja wyników wersji dla nauczycieli dzieci w wieku przedszkolnym.

Kontynuuum Wrażliwości		
<i>Sfera fizyczna</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Na dzieci o niskiej wrażliwości w sferze fizycznej mniejszy wpływ mają subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany w tonie głosu i inne delikatne bodźce.	Na dzieci o średniej wrażliwości w sferze fizycznej umiarkowanie oddziałują subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany tonu głosu i inne delikatne bodźce.	Na dzieci o dużej wrażliwości w sferze fizycznej silnie oddziałują subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany w tonie głosu i inne delikatne bodźce.
Zdarza się, że odbiera smaki intensywnie.	Zdarza się, że odbiera smaki bardzo intensywnie, niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate).	Zdarza się, że odbiera smaki bardzo intensywnie, niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate).
Bywa, że gdy coś intensywnie przeżywa, skarży się na bóle (np. głowy, brzucha) oraz sygnalizuje potrzebę odpoczynku.	Gdy coś intensywnie przeżywa, skarży się na bóle (np. głowy, brzucha) oraz sygnalizuje potrzebę odpoczynku.	Bardzo często coś intensywnie przeżywa, skarży się na bóle (np. głowy, brzucha) oraz sygnalizuje potrzebę odpoczynku.
W niektórych sytuacjach, gdy w trakcie zajęć w grupie/klasie dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy.	W wielu sytuacjach, gdy w trakcie zajęć w klasie dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy.	Zwykle w sytuacjach, gdy w trakcie zajęć w klasie dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy.

<i>Sfera poznawcza</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Dzieci z niską wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują niższy poziom sztywności poznawczej, przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.	Dzieci ze średnią wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują umiarkowany poziom sztywności poznawczej, przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.	Dzieci z wysoką wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują wysoki poziom sztywności poznawczej, przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.
Zazwyczaj dobrze sobie radzi z zadaniami, nie przeszkadza mu wiele informacji przekazanych jednocześnie.	W wielu sytuacjach, zadaje wiele pytań, potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem i staje się „ekspertem”.	Bardzo często, zadaje wiele pytań, potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem i staje się „ekspertem”.
Zwykle podejmuje zadanie bez zadawania dodatkowych pytań.		Często przejawia szczególne poczucie humoru, żartuje w sposób inteligentny.
<i>Sfera emocjonalna</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Dzieci o niskiej wrażliwości w obszarze emocjonalnym	Dzieci o średniej wrażliwości w obszarze emocjonalnym	Dzieci o wysokiej wrażliwości w sferze emocjonalnej silnie

<p>rzadko uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują niewielką ekspresję i somatyczną manifestację emocji, niski poziom stresu, niewielkie przywiązanie do przedmiotów i znikome interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.</p>	<p>umiarkowanie uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują umiarkowaną ekspresję i somatyczną manifestację emocji, średni poziom stresu, pewne przywiązanie do przedmiotów i pewne interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.</p>	<p>uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują intensywną ekspresję i somatyczną manifestację emocji, wysoki poziom stresu, przywiązanie do przedmiotów i interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.</p>
<p>Zwykle nie przeżywa intensywnie emocji i ich nie gromadzi.</p>	<p>Zdarza się, że intensywnie przeżywa emocje i je gromadzi.</p>	<p>W wielu sytuacjach intensywnie przeżywa emocje i je gromadzi.</p>
<p>Zwykle ma skłonność do optymistycznego przewidywania biegu zdarzeń.</p>	<p>Może mieć skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo) choć zazwyczaj do spraw i zadań podchodzi optymistycznie.</p>	<p>Bardzo często ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo).</p>
<p>Zdarza się, że intensywnie przeżywa emocje a błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię.</p>	<p>Zdarza się, że intensywnie przeżywa emocje a błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię.</p>	<p>Bardzo często intensywnie przeżywa emocje a błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię, a gdy raz się rozczaruje, na długo unika podobnych sytuacji, miejsc, zdarzeń.</p>
<p>Od czasu do czasu stresuje się, gdy w grupie/klasie dzieje się</p>	<p>Niejednokrotnie stresuje się, gdy w klasie dzieje się wiele rzeczy</p>	<p>Zwykle stresuje się, gdy w klasie dzieje się wiele rzeczy</p>

wiele rzeczy jednocześnie.	jednocześnie.	jednocześnie.
<i>Sfera interpersonalna</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Dzieci o niskiej wrażliwości w sferze interpersonalnej zazwyczaj nie odczuwają stresu w sytuacjach społecznych. Na ogół lubią sytuacje, w których muszą przebywać w dużej grupie przez dłuższy czas, rzadko wolą pracować w małych grupach lub w pojedynkę.	Dzieci o średniej wrażliwości w sferze interpersonalnej odczuwają umiarkowany stres w sytuacjach społecznych. Nie lubią zbyt wielu sytuacji, w których muszą długo przebywać w dużej grupie i czasami wolą pracować w małych grupach lub samodzielnie.	Dzieci o wysokiej wrażliwości w sferze interpersonalnej odczuwają silny stres w sytuacjach społecznych. Nie znoszą sytuacji, w których muszą długo przebywać w dużej grupie i zdecydowanie wolą pracować w małych grupach lub samodzielnie.
Zwykle dobrze radzi sobie w sytuacjach konfliktu z rówieśnikami.	Konflikty z rówieśnikami przeżywa zwykle intensywnie i długo.	Zazwyczaj konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo i czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów.
Zdarza się, że trudne dla niego sytuacje, których doświadczyło w szkole, ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie.	Trudne dla niego sytuacje, których doświadczyło w szkole, ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie.	Bardzo często trudne dla niego sytuacje, których doświadczyło w szkole, ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie.
Sprawia wrażenie śmiałego.	Zdarza się, że sprawia wrażenie	W większości sytuacji sprawia

	nieśmiałego.	wrażenie nieśmiałego.
Dobrze radzi sobie, gdy jest obserwowane.	Często nie lubi być obserwowane i blokuje się, gdy jest w centrum uwagi w klasie i przesadnie reaguje na krytykę.	Bardzo często nie lubi być obserwowane i blokuje się, gdy jest w centrum uwagi w klasie i przesadnie reaguje na krytykę.

Tabela 40. Interpretacja wyników wersji dla nauczycieli dzieci w wieku wczesnoszkolnym.

Kontinuum Wrażliwości		
<i>Sfera fizyczna</i>		
Niski	Średni	Wysoki
Na dzieci o niskiej wrażliwości w sferze fizycznej mniejszy wpływ mają subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany w tonie głosu i inne delikatne bodźce.	Na dzieci o średniej wrażliwości w sferze fizycznej umiarkowanie oddziałują subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany tonu głosu i inne delikatne bodźce.	Na dzieci o dużej wrażliwości w sferze fizycznej silnie oddziałują subtelne zapachy, dźwięki, drobne gesty, zmiany w tonie głosu i inne delikatne bodźce.
Zdarza się, że odbiera smaki i zapachy intensywnie.	Zdarza się, że odbiera smaki i zapachy bardzo intensywnie.	Zdarza się, że odbiera smaki i zapachy bardzo intensywnie.
Bywa, że gdy coś intensywnie przeżywa, skarży się na ból (np. głowy, brzucha) oraz sygnalizuje potrzebę odpoczynku.	Gdy coś intensywnie przeżywa, skarży się na ból (np. głowy, brzucha) oraz sygnalizuje potrzebę odpoczynku.	Bardzo często coś intensywnie przeżywa, skarży się na ból (np. głowy, brzucha) oraz sygnalizuje potrzebę odpoczynku.
W niektórych sytuacjach gdy w trakcie zajęć w grupie/klasie dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy.	W wielu sytuacjach gdy w trakcie zajęć w klasie dzieje się dużo rzeczy jednocześnie.	Zwykle w sytuacjach, gdy w trakcie zajęć w klasie dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy.
<i>Sfera poznawcza</i>		

Niski	Średni	Wysoki
Dzieci z niską wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują niższy poziom sztywności poznawczej, przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.	Dzieci ze średnią wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują umiarkowany poziom sztywności poznawczej, przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.	Dzieci z wysoką wrażliwością w obszarze poznawczym prezentują wysoki poziom sztywności poznawczej, przeciążenia poznawczego, głębokiego przetwarzania poznawczego, perfekcjonizmu, potrzeby kontroli i myśli lękowych/niepokoju.
	W wielu sytuacjach zadaje wiele pytań, potrafi analizować interesujące ją/go tematy z dużym zaangażowaniem.	Często zadaje wiele pytań, potrafi analizować interesujące ją/go tematy z dużym zaangażowaniem.
Zdarza się, że przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie przez nauczyciela.	Zdarza się, że przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie przez nauczyciela.	Zwykle przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie przez nauczyciela.
		Często przejawia szczególne poczucie humoru, żartuje w sposób inteligentny, często nie rozumiany przez rówieśników.
<i>Sfera emocjonalna</i>		
Niski	Średni	Wysoki

<p>Dzieci o niskiej wrażliwości w obszarze emocjonalnym rzadko uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują niewielką ekspresję i somatyczną manifestację emocji, niski poziom stresu, niewielkie przywiązanie do przedmiotów i znikome interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.</p>	<p>Dzieci o średniej wrażliwości w obszarze emocjonalnym umiarkowanie uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują umiarkowaną ekspresję i somatyczną manifestację emocji, średni poziom stresu, pewne przywiązanie do przedmiotów i pewne interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.</p>	<p>Dzieci o wysokiej wrażliwości w sferze emocjonalnej silnie uzewnętrzniają głębokie przeżycia, wykazują intensywną ekspresję i somatyczną manifestację emocji, wysoki poziom stresu, przywiązanie do przedmiotów i interakcje emocjonalne z naturą, sztuką i zwierzętami.</p>
<p>Zwykle ma skłonność do optymistycznego przewidywania biegu zdarzeń.</p>	<p>Może mieć skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo) choć zazwyczaj do spraw i zadań podchodzi optymistycznie.</p>	<p>Bardzo często ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo).</p>
<p>Zdarza się, że intensywnie przeżywa emocje a błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię.</p>	<p>Zdarza się, że intensywnie przeżywa emocje a błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię.</p>	<p>Bardzo często intensywnie przeżywa emocje a błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię.</p>
<p>Od czasu do czasu stresuje się, gdy w grupie/klasie dzieje się wiele rzeczy jednocześnie.</p>	<p>Niejednokrotnie stresuje się, gdy w klasie dzieje się wiele rzeczy jednocześnie.</p>	<p>Zwykle stresuje się, gdy w klasie dzieje się wiele rzeczy jednocześnie.</p>
<p><i>Sfera interpersonalna</i></p>		

Niski	Średni	Wysoki
Dzieci o niskiej wrażliwości w sferze interpersonalnej zazwyczaj nie odczuwają stresu w sytuacjach społecznych. Na ogół lubią sytuacje, w których muszą przebywać w dużej grupie przez dłuższy czas, rzadko wolą pracować w małych grupach lub w pojedynkę.	Dzieci o średniej wrażliwości w sferze interpersonalnej odczuwają umiarkowany stres w sytuacjach społecznych. Nie lubią zbyt wielu sytuacji, w których muszą długo przebywać w dużej grupie i czasami wolą pracować w małych grupach lub samodzielnie.	Dzieci o wysokiej wrażliwości w sferze interpersonalnej odczuwają silny stres w sytuacjach społecznych. Nie znoszą sytuacji, w których muszą długo przebywać w dużej grupie i zdecydowanie wolą pracować w małych grupach lub samodzielnie.
Zwykle dobrze znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu), a także wystąpienia publiczne (akademie, konkursy).	W wielu sytuacjach źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu), a wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej niż inne dzieci.	Zazwyczaj źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu), a wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej niż inne dzieci.
Zwykle dobrze radzi sobie w sytuacjach konfliktu z rówieśnikami.	Konflikty z rówieśnikami przeżywa zwykle intensywnie i długo.	Zazwyczaj konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo i czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów.
Zdarza się, że trudne dla niego sytuacje, których doświadczyło w szkole, ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po	Trudne dla niego sytuacje, których doświadczyło w szkole, ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie.	Bardzo często trudne dla niego sytuacje, których doświadczyło w szkole, ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po

długim czasie.		długim czasie.
Sprawia wrażenie śmiałego.	Zdarza się, że do nowo poznanych w szkole osób podchodzi z dystansem i sprawia wrażenie nieśmiałego.	W większości sytuacji do nowo poznanych w szkole osób podchodzi z dystansem i sprawia wrażenie nieśmiałego.

5.3 Przykłady profili

Przykład 1. Profil dziecka wysoko wrażliwego

Podstawowe informacje:

Płeć: Chłopiec

Wiek: 4 lata

Poziom edukacji: Przedszkole

Wersja: Wersja dla nauczycieli

Poniżej zostały przedstawione wyniki wersji KWPSuD dla nauczycieli dzieci w wieku przedszkolnym. Są one przedstawione w każdej z czterech sfer

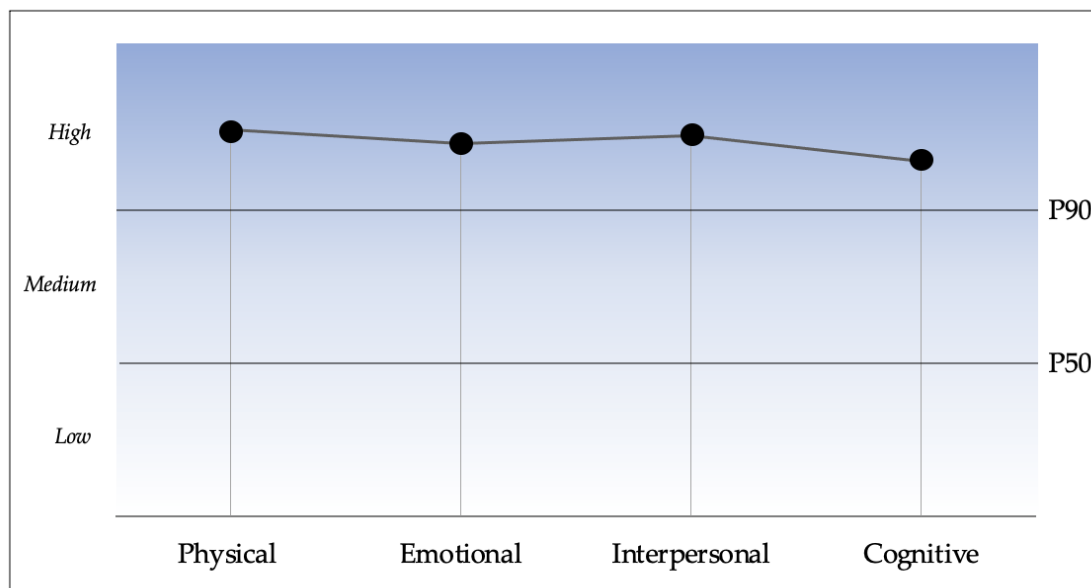
Tabela 41. KWPSuD tabela podsumowująca wyniki. Przypadek 1.

Sfera	Itemy	Wynik surowy
Fizyczna	1. Źle znosi hałas, gwar	6
	2. Nie lubi intensywnego oświetlenia	7
	3. Unika przebywania w ostrym słońcu	5
	4. Źle znosi metki przy ubraniach, drapiące materiały	5
	5. Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate)	7
	6. Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie	7
	7. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	6

	8. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	5
	9. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	6
	10. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	7
	11. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku/otoczeniu	5
	12. Często skarży się na bóle bez wyraźnej przyczyny	7
Średni wynik ogółem = 6,08 >P90		
Sfera	Itemy	Wynik surowy
Emocjonalna	1. Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	6
	2. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i/lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	5
	3. Bardzo przeżywa sztukę (np. Wzruszają je filmy, muzyka)	5
	4. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	6
	5. Trudno mu powstrzymać silne emocje	7
	6. Intensywnie przeżywa emocje	6
	7. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	7
	8. Zmęczenie manifestuje agresją	5
	9. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	5
	10. Potrzebuje więcej czasu, żeby poczuć się komfortowo w nowym miejscu	6
	11. Gdy raz się rozczaruje, na długo unika podobnych sytuacji, miejsc, zdarzeń	7
Średni wynik ogółem = 5,90 >P90		

Sfera	Itemy	Wynik surowy
Interpersonalna	1.Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	7
	2.Czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów	6
	3.Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	6
	4.W relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	6
	5.Nie lubi być obserwowane	5
	6.Blokuje się, gdy jest w centrum uwagi	7
	7.Przesadnie reaguje na krytykę	5
Średni wynik ogółem = 6 >P90		
Sfera	Itemy	Wynik surowy
Poznawcza	1.Żartuje w sposób inteligentny	5
	2.Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	7
	3.Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	5
	4.Bywa “ekspertem” w jakiejś interesującej je dziedzinie	5
	5.Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą	6
	6.W obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	5
	7.Drobne niepowodzenie powoduje wycofanie się z bardzo wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności	6

	8. Zanim zacznie zadanie, zadaje wiele pytań	7
	9. Jest kreatywne	5
Średni wynik ogółem = 5,67 >P90		

Rysunek 1. Profil 4-letniego wysoko wrażliwego dziecka

Na koniec, w celu interpretacji wyników KWPSuD oraz wskazanego profilu, proszę zapoznać się z tabelą 39.

Przypadek 2. Profil dziecka nisko-średnio wrażliwego

Podstawowe informacje:

Płeć: Dziewczynka

Wiek: 8 lat

Poziom edukacji: Szkoła podstawowa

Wersja: Wersja dla rodziców

Poniżej zostały przedstawione wyniki wersji KWPSuD dla rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Są one przedstawione w każdej z czterech sfer

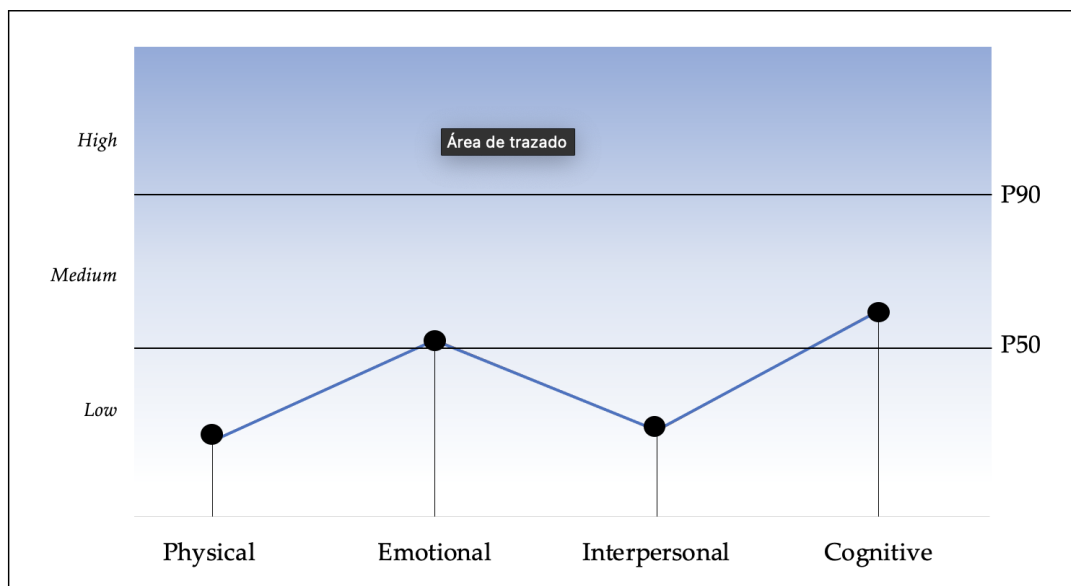
Tabela 42. KWPSuD tabela podsumowująca wyniki. Przykład 2.

Sfera	Itemy	Wynik surowy
Fizyczna	1.Uwielbia przyjemne dźwięki	1
	2.Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów	2
	3.Nie lubi zbyt intensywnego oświetlenia	3
	4.Jest wrażliwe na zmiany temperatury	2
Średni wynik ogółem = 2 ≤P50		
Sfera	Itemy	Wynik surowy
Emocjonalna	1.Silnie reaguje na nastroje i emocje innych osób	3
	2.Bez zahamowania wyraża silne emocje zwłaszcza wobec najbliższych (np. wybuchy emocji, odreagowanie)	3
	3.Obawia się oceny innych	3
	4.Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	4
	5.Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i/lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	3
	6.Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy,	3

	muzyka)	
	7.Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	3
	8.Trudno mu powstrzymać silne emocje	4
	9.Intensywnie przeżywa emocje	4
	10.Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	3
	11.Zmęczenie manifestuje agresją	4
	12. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	3
P50< Średni wynik ogółem = 3,33 <P90		
Sfera	Itemy	Wynik surowy
Interpersonalna	1.Przywiązuje dużą wagę do tego, jak oceniają je inne dzieci	1
	2.Potrzebuje więcej czasu, żeby nawiązać relacje z rówieśnikami	2
	3.Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	3
	4. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	3
	5.Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej niż inne dzieci	3
	6.Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	1
	7.Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	2
	8.Wypowiadane wobec grupy/klasy uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie	3
	9.W relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	2

	10.Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem	3
	11.Nie lubi być obserwowane	2
	12.Blokuje się, gdy jest w centrum uwagi	2
	13.Zanim włączy się do zabawy w nowej grupie, potrzebuje więcej czasu niż rówieśnicy	2
	14. Przesadnie reaguje na krytykę	1
Średni wynik ogółem = 2,14 ≤P50		
Sfera	Itemy	Wynik surowy
Poznawcza	1.Silnie przywiązuje się do swojego sposobu myślenia	4
	2.Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości	4
	3.Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią	4
	4.Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk	3
	5.Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	3
	6.Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	3
	7.Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	4
	8.Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	4
	9.Żartuje w sposób inteligentny	4
	10.Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	4

	11. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	4
P50 < Średni wynik ogółem = 3,72 < P90		

Rysunek 2. Profil 8-letniego nisko-średnio wrażliwego dziecka

Na koniec, w celu interpretacji wyników KWPSuD oraz wskazanego profilu, proszę zapoznać się z tabelą 38.

LITERATURA CYTOWANA

- Acevedo, B.P. (2020). The basics of sensory processing sensitivity. In B. P. Acevedo (Ed.). *The Highly Sensitive Brain. Research, Assessment and Treatment of Sensory Processing Sensitivity* (pp. 1-15). DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818251-2.00001-1>.
- Acevedo, B.P., Aron, E.N., Aron, A. (2018). *Novel perspectives on Sensory Processing Sensitivity*. San Francisco, CA, USA: Association for Psychological Science Convention.
- Acevedo, B.P., Aron, E.N., Aron, A., Sangster, M.D., Collins, N. and Brown, L. (2014). The highly sensitive brain: an fMRI study of sensory processing sensitivity and response to others' emotions. *Brain and Behavior*, 4(4), 580–594. DOI: <https://doi.org/10.1002/brb3.242>
- Acevedo, B.P., Aron, E. N., Pospos, S. and Jessen, D. (2018). The functional highly sensitive brain: a review of the brain circuits underlying sensory processing sensitivity and seemingly related disorders. *Philosophical Transactions of the Royal Society Biological Sciences*, 373(1744). DOI: <https://doi.org/10.1098/rstb.2017.0161>
- Acevedo, B.P., Jagiellowicz, J., Aron, E., Marhenke, R., and Aron, A. (2017). Sensory processing sensitivity and childhood quality's effects on neural responses to emotional stimuli. *Clinical Neuropsychiatry*, 14(6), 359–373. DOI: <https://doi.org/10.1037/t00299-000>
- Aron, E.N. (2002). *The highly sensitive child: Helping our children thrive when the world overwhelms them*. New York: Broadway Books.
- Aron, E.N. (2020). Clinical assessment of sensory processing sensitivity. In B. P. Acevedo (Ed.). *The Highly Sensitive Brain. Research, Assessment and Treatment of Sensory Processing Sensitivity* (pp. 135-164). DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818251-2.00001-1>.

- Aron, E.N. and Aron, A. (1997). Sensory-processing sensitivity and its relation to introversion and emotionality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(2), 345–368. DOI: <https://doi.org/10.1037//0022-3514.73.2.345>
- Aron, E.N., Aron, A. and Davies, K.M. (2005). Adult shyness: The interaction of temperamental sensitivity and an adverse childhood environment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 181–197. DOI: <https://doi.org/10.1177/0146167204271419>
- Aron, E.N., Aron, A. and Jagiellowicz, J. (2012). Sensory Processing Sensitivity: a review in the light of the evolution of biological responsivity. *Personality and Social Psychology Review*, 16(3), 262–282. DOI: <https://doi.org/10.1177/1088868311434213>
- Aron, E.N., Aron, A., Nardone, N. and Zhou, S. (2019). Sensory Processing Sensitivity and the Subjective Experience of Parenting: An Exploratory Study. *Family Relations*, 68(4), 420–435. DOI: <https://doi.org/10.1111/fare.12370>
- Aron, A., Ketay, S., Hedden, T., Aron, E.N., Markus, H., and Gabrieli, J.E. (2010). Temperament trait of sensory processing sensitivity moderates cultural differences in neural response. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 5, 219–226. DOI:
- Belsky, J. and Pluess, M. (2009). Beyond diathesis stress: differential susceptibility to environmental influences. *Psychological Bulletin*, 135(6), 885–908. DOI: <https://doi.org/10.1037/a0017376>
- Belsky, J. and Pluess, M. (2016). Differential susceptibility to environmental influences in D. Cicchetti (Ed.), *Developmental psychopathology* (3rd ed., Vol. 2, pp. 59–106). Wiley. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781119125556.devpsy202>
- Benham G. (2006). The highly sensitive person: stress and physical symptom reports. *Personality and Individual Differences*, 40, 1433–1440.
- Boeke, E.A., Moscarello, J.M., LeDoux, J.E., Phelps, E.A. and Hartley, C.A. (2017). Active avoidance: Neural mechanisms and attenuation of pavlovian conditioned

- responding. *Journal of Neuroscience*, 37(18), 4808–4818. DOI: <https://doi.org/10.1523/JNEUROSCI.3261-16.2017>
- Booth, C., Standage, H. and Fox, E. (2015). Sensory-processing sensitivity moderates the association between childhood experiences and adult life satisfaction. *Personal and Individual Differences*, 87, 24–29. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.07.020>
- Boterberg, S. and Warreyn, P. (2016). Making sense of it all: The impact of sensory processing sensitivity on daily functioning of children. *Personality and Individual Differences*, 92, 80–86. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.12.022>
- Branjerdporn, G., Meredith, P., Strong, J. and Green, M. (2019). Sensory sensitivity and its relationship with adult attachment and parenting styles. *PLoS One*, 14(1). DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0209555>
- Buss, A. H., & Plomin, R. (1984). *Temperament: Early Developing Personality Traits*. Hillsdale, NJ.: Erlbaum.
- Chen, C., Chen, C., Moyzis, R., Stern, H., He, Q., Li, H., Li, J., Zhu, B. and Dong, Q. (2011). Contributions of dopamine-related genes and environmental factors to highly sensitive personality: a multi-step neuronal system-level approach. *PLOS ONE*, 6(7). DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0021636>
- Dean, E., Little, L., Tomchek, S. and Dunn, W. (2018). Sensory processing in the general population: adaptability, resiliency and challenging behavior. *The American Journal of Occupational Therapy*, 72(1).
- Degnan, K.A. and Fox, N.A. (2007). Behavioral inhibition and anxiety disorders: Multiple levels of a resilience process. *Development and Psychopathology*, 19(3), 729–746. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0954579407000363>
- Dunn, W. (1997). The impact of sensory processing abilities on the daily lives of young children and their families: a conceptual model. *Infant Young Child*, 9, 23-35.

- Dunn, W. (1999). *The sensory profile: examiner's manual*. San Antonio (TX): Psychological Corporation.
- Eisenberg, N., Damon, W. and Lerner, R.M. (2006). *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (6th ed.). Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Eisenberg, D., Downs, M.F., Golberstein, E. and Zivin, K. (2009). Stigma and help seeking for mental health among college students. *Medical Care Research and Review*, 66(5), 522–541. DOI: <https://doi.org/10.1177/1077558709335173>
- Ellis, B.J. and Boyce, W.T. (2011). Differential susceptibility to the environment: toward an understanding of sensitivity to developmental experiences and context. *Development and Psychopathology*, 23(1), 1–5. DOI: <https://doi.org/10.1017/s095457941000060x>
- Engel-Yeger, B., DeLuca, J., Hake, P. and Goverover, Y. (2019). The role of sensory processing difficulties, cognitive impairment, and disease severity in predicting functional behavior among patients with multiple sclerosis. *Disability and rehabilitation*.
- Engel-Yeger, B. and Dunn, W. (2011). Exploring the relationship between affect and sensory processing patterns in adults. *British Journal of Occupational Therapy*, 74(10), 456-464.
- Engel-Yeger, B., Gonda, X., Walker, M., Rihmer, Z., Pompili, M., Amore, M., Serafini, G. (2017). Sensory Hypersensitivity Predicts Reduced Sleeping Quality in Patients With Major Affective Disorders. *Journal of Psychiatric Practice*, 23, 1, 11-24.
- Engel-Yeger, B., Muzio, C., Rinosi, G., Solano, P., Alexis, G.P., Pompili, M., Amore M. and Serafini, G. (2016). Extreme sensory processing patterns and their relation to clinical conditions among individuals with major affective disorders. *Psychiatry Research*.
- Engel-Yeger, B. and Rosenblum, S. (2021). Executive dysfunctions mediate between altered sensory processing and daily activity performance in order adults. *BMC Geriatrics*, 21, 132.

- Evans, D. E., & Rothbart, M. K. (2008). Temperamental sensitivity: Two constructs or one? *Personality and Individual Differences*, 44(1), 108–118. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.07.016>
- Eysenck, H. (1967). Personality and extra-sensory perception. *Journal of the Society for Psychical Research*.
- Eysenck, H. J. (1970). *The structure of human personality*. London: Methuen.
- Fehr, E., and Rockenbach, B. (2004). Human altruism: Economic, neural, and evolutionary perspectives. *Current Opinion in Neurobiology*, 14, 784–790.
- Fox, N.A., Henderson, H.A., Marshall, P.J., Nichols, K.E. and Ghera, M.M. (2005). Behavioral inhibition: Linking biology and behavior within a developmental framework. *Annual Review of Psychology*, 56, 235–262. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.14153>
- Gerstenberg, F.X. (2012). Sensory-processing sensitivity predicts performance on a visual search task followed by an increase in perceived stress. *Personality and Individual Differences*, 53(4), 496–500.
- Goldberg, A. and Scharf, M. (2020). How do highly sensitive persons parent their adolescent children? The role of sensory processing sensitivity in parenting practices. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(6), 1-18. DOI: <https://doi.org/10.1177/0265407520911101>
- Greven, C.U. and Homberg, J.R. (2020). Sensory processing sensitivity – For better or for worse? Theory, evidence and societal implications. In B. P. Acevedo (Ed.). *The Highly Sensitive Brain. Research, Assessment and Treatment of Sensory Processing Sensitivity* (pp. 51-74).
- Greven, C.U., Lionetti, F., Booth, C., Aron, E.N., Fox, E., Schendan, H.E., Pluess, M., Bruining, H., Acevedo, B., Bijttebier, P. and Homberg, J. (2019). Sensory Processing

- Sensitivity in the context of environmental sensitivity: a critical review and development of research agenda. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 98, 287-305. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2019.01.009>
- Grimen, H. L., & Diseth, Å. (2016). Sensory Processing Sensitivity: Factors of the Highly Sensitive Person Scale and Their relationships to Personality and Subjective Health Complaints. *Perceptual and Motor Skills*, 123(3), 637–653. <https://doi.org/10.1177/0031512516666114>
- Hane, A.A., Cheah, C., Rubin, K.H. and Fox, N.A. (2008). The role of maternal behavior in the relation between shyness and social withdrawal in early childhood and social withdrawal in middle childhood. *Social Development*, 17, 795–811. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2008.00481.x>
- Hankin, B.L., Nederhof, E., Oppenheimer, C.W., Jenness, J., Young, J.F., Abela, J.R.Z., ... Oldehinkel, A.J. (2011). Differential susceptibility in youth: Evidence that 5-HTTLPR × positive parenting is associated with positive affect “for better and worse.” *Translational Psychiatry*, 1, e44. DOI: 10.1038/tp.2011.44
- Hartman, S., & Belsky, J. (2018). Prenatal stress and enhanced developmental plasticity. *Journal of Neural Transmission (Vienna)*, 125, 1759–1779. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00702-018-1926-9>
- Hofmann, S.G. and Bitran, S. (2005). Sensory-processing sensitivity and social anxiety disorder: Relationship to harm avoidance and diagnostic subtypes. *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 944-954.
- Homberg, J.R., Schubert, D., Asan, E. and Aron, E.N. (2016). Sensory processing sensitivity and serotonin gene variance: insights into mechanisms shaping environmental sensitivity. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 71, 472–483. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.09.029>

- Jagiellowicz, J., Xu, X., Aron, A., Aron, E.N., Cao, G., Feng, T. and Weng, X. (2010). The trait of sensory processing sensitivity and neural responses to changes in visual scenes. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 6(1), 38–47. <https://doi.org/10.1093/scan/nsq001>
- Jagiellowicz, J., Zarinafsar, S. and Acevedo, B.P. (2020). Health and social outcomes in highly sensitive persons. In B. P. Acevedo (Ed.). *The Highly Sensitive Brain. Research, Assessment and Treatment of Sensory Processing Sensitivity* (pp. 75-107).
- Kagan, J. (1994). On the nature of emotion. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2–3), 7–24. <https://doi.org/10.2307/1166136>
- Kibe, C., Suzuki, M. and Hirano, M. (2018). Individual sensitivity to the effects of resilience education: self-esteem enhancement in Japanese adolescents. Paper Presented at the European Conference on Positive Psychology.
- Kibe, C., Suzuki, M., Hirano, M. and Boniwell, I. (2020). Sensory processing sensitivity and culturally modified resilience education: Differential susceptibility in Japanese adolescents. *PLOS ONE*, 15(9). DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0239002>
- Konrad, S., & Herzberg, P. Y. (2017). Psychometric Properties and Validation of a German High Sensitive Person Scale (HSPS-G). *European Journal of Psychological Assessment*, 35(3). <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000411>
- Licht, C.L., Mortensen, E.L. and Knudsen, G.M. (2011). Association between sensory processing sensitivity and the 5-HTTLPR Short/Short genotype. *Biological Psychiatry*, 69, 152S–153S.
- Limura, S. (2021). Highly sensitive adolescents: The relationship between weekly life events and weekly socioemotional well-being. *British Journal of Psychology*.

- Liss, M., Timmel, L., Baxley, K., & Killingsworth, P. (2005). Sensory processing sensitivity and its relation to parental bonding, anxiety, and depression. *Personality and Individual Differences*, 39(8), 1429–1439. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.05.007>
- Lionetti, F., Aron, A., Aron, E.N., Burns, L.G., Jagiellowicz, J. and Pluess, M. (2018). Dandelions, Tulips and Orchids: evidence for the existence of low-sensitive, medium-sensitive, and high-sensitive individuals. *Translational Psychiatry*, 8(24). DOI: <https://doi.org/10.1038/s41398-017-0090-6>
- McNamara, J.M., and Houston, A.I. (2009). Integrating function and mechanism. *Trends in Ecology & Evolution*, 24, 670–675.
- Meyer, B. and Carver, C.S. (2000). Negative childhood accounts, sensitivity, and pessimism: A study of avoidant personality disorder features in college students. *Journal of Personality Disorders*, 14(3), 233–248. DOI: <http://doi.org/10.1521/pedi.2000.14.3.233>
- Meyerson, J., Gelkopf, M., Eli, I. and Uziel, N. (2020). Burnout and professional quality of life among Israeli dentists: the role of sensory processing sensitivity. *International Dental Journal*, 70(1), 29.37.
- Mitchell, A.J., Chan, M., Bhatti, H., Grassi, L., Johansen, C. and Meader, N. (2011). Prevalence of depression, anxiety, and adjustment disorder in oncological, hematological, and palliative-care settings: A meta-analysis of 94 interview-based studies. *The Lancet Oncology*, 12(2), 160–174. DOI: [https://doi.org/10.1016/S1470-2045\(11\)70002-X](https://doi.org/10.1016/S1470-2045(11)70002-X)
- Moretti, F., Vliet, L. Van, Bensing, J., & Deledda, G. (2011). Standardized approach to qualitative content analysis of focus group discussions from different countries Patient Education and Counseling A standardized approach to qualitative content analysis of focus group discussions from different countries. *Patient Education and Counseling*, 82(3), 420–428. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2011.01.005>

- Muñiz, J. (2005). Classical Test Models. In *Encyclopedia of Statistics in Behavioral Science* (pp. 278–282). John Wiley & Sons, Ltd.,
- Nocentini, A., Menesini, E. and Pluess, M. (2018). The personality trait of environmental sensitivity predicts children's positive response to school-based antibullying intervention. *Clinical Psychological Science*, 6(6), 848–859. DOI: <http://doi.org/10.1177%2F2167702618782194>
- Ogawa, M., Harano, N., Ono, K., Shigeyama-Tada, Y., Hamasaki, T. and Watanabe, S. (2019). Association between sensory processing and dental fear among female undergraduates in Japan. *Acta Odontologica Scandinavica*, 77(7), 525–533.
- Pérez-Chacón, M., Chacón, A., Borda-Mas, M. and Avargues-Navarro, M.L. Sensory (2021). Processing Sensitivity and Compassion Satisfaction as Risk/Protective Factors from Burnout and Compassion Fatigue in Healthcare and Education Professionals. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18, 611.
- Pluess, M. (2015). Individual differences in environmental sensitivity. *Child Development Perspective*, 9(3), 138–143. DOI: <https://doi.org/10.1111/cdep.12120>
- Pluess, M. (2017). Vantage sensitivity: Environmental sensitivity to positive experiences as a function of genetic differences. *Journal of Personality*, 85, 38–50.
- Pluess, M. and Belsky, J. (2010). Differential susceptibility to parenting and quality childcare. *Developmental Psychology*, 46(2), 379–390. DOI: <https://doi.org/10.1037/a0015203>
- Pluess, M. and Belsky, J. (2013). Vantage sensitivity: Individual differences in response to positive experiences. *Psychological Bulletin*, 139(4), 901–916. DOI: <https://doi.org/10.1037/a0030196>
- Pluess, M. and Belsky, J. (2015). Vantage sensitivity: genetic susceptibility to effects of positive experiences. In Pluess, M. (Ed.), *Genetics of Psychological Well-Being*. Oxford University Press, Oxford, 193–210.

- Pluess, M. and Boniwell, I. (2015). Sensory-Processing Sensitivity predicts treatment response to a school-based depression prevention program: Evidence of Vantage Sensitivity. *Personality and Individual Differences*, 82, 40-45. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2015.03.011>
- Pluess, M., Assary, E., Lionetti, F., Lester, K.J., Krapohl, E., Aron, E.N. and Aron, A. (2018). Environmental sensitivity in children: development of the highly sensitive child scale and identification of sensitivity groups. *Developmental Psychology*, 54(1), 51-70. DOI: <https://doi.org/10.1037/dev0000406>
- Preston, S.D., Hofelich, A.J., and Stansfield, R.B. (2013). The ethology of empathy: A taxonomy of real-world targets of need and their effect on observers. *Frontiers in Human Neuroscience*, 7, 488.
- Raghanti, M. A., Elder, M. K., Stephenson, A. R., Munger, E. L., Jacobs, B., Hof, P. R., ... Lovejoy, C. O. (2018). A neurochemical hypothesis for the origin of hominids. *PNAS*, 115(6), 1108–1116.
- Rappaport, M.B., Corbally, C., 2018. Evolution of religious capacity in the genus homo: trait complexity in action through compassion. *Journal of Religion & Science*, 53(1), 198–239. DOI: <https://doi.org/10.1111/zygo.12387>
- Rothbart, M.K., Ellis, L.K., Rueda, M.R. and Posner, M.I. (2003). Developing mechanisms of temperamental effortful control. *Journal of Personality*, 71(6), 1113–1143. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-6494.7106009>
- Rubaltelli, E., Scrimin, S., Moscardino, U., Priolo, G. and Buodo, G. (2018). Media exposure to terrorism and people's risk perception: the role of environmental sensitivity and psychophysiological response to stress. *British Journal of Psychology*, 109, 656-673.

- Sargent, C.L. (1981). Extraversion and performance in 'extra-sensory perception' tasks. *Personality and Individual Differences*, 2, 137-143. DOI: [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(81\)90009-X](https://doi.org/10.1016/0191-8869(81)90009-X)
- Scrimin, S., Osler, G., Pozzoli, T. and Moscardino, U. (2018). Early adversities, family support, and child well-being: The moderating role of environmental sensitivity. *Child: Care, Health and Development*, 1-7.
- Şengül-Inal, G., Sümer, N. (2017). Exploring the multidimensional structure of sensory processing sensitivity in turkish samples. *Current Psychology*, 1–13.
- Slagt, M., Dubas, J.S., van Aken, M.A.G., Ellis, B.J. and Dekovic -, M. (2018). Sensory processing sensitivity as a marker of differential susceptibility to parenting. *Developmental Psychology*, 54(3), 543–558.
- Smolewska, K. A., McCabe, S. B., & Woody, E. Z. (2006). A psychometric evaluation of the Highly Sensitive Person Scale: The components of sensory-processing sensitivity and their relation to the BIS/BAS and "Big Five." *Personality and Individual Differences*, 40(6), 1269–1279. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.09.022>
- Strelau, J., & Angleitner, A. (1994). Cross-cultural studies on temperament: Theoretical considerations and empirical studies based on the Pavlovian Temperament Survey. *Personality and Individual Differences*, 16(2), 331–342. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(94\)90170-8](https://doi.org/10.1016/0191-8869(94)90170-8)
- Strelau, J., & Zawadzki, B. (1998). *Kwestionariusz Temperamentu PTS. Podręcznik*. Warszawa: Pracowania Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.
- Strelau, J., & Zawadzki, B. (2018). Pavlovian Temperament Survey. In Zeigler-Hill V., Shackelford T. (eds) *Encyclopedia of Personality and Individual Differences* (pp. 1–10).
- Tillmann, T., Bertrams, A., El Matany, K., & Lionetti, F. (2021). Replication of the existence of three sensitivity groups in a sample of German adolescents. *European Journal of*

Developmental Psychology, 18(1), 131–143.
<https://doi.org/10.1080/17405629.2020.1763791>

Póirarinsdóttir, Þ.K. (2018). Psychometric Properties of the Highly Sensitive Person Scale and Its Relationship to the Big Five Personality Traits in a Sample of Icelandic University Students. Doctoral dissertation. University of Reykjavik.

Weyn, S., Van Leeuwen, K., Pluess, M., Lionetti, F., Greven, C.U., Goossens, L., Colpin, H., Van Den Noortgate, W., Verschueren, K., Bastin, M., Van Hoof, E., De Fruyt, F. and Bijttebier, P. (2019). Psychometric properties of the Highly Sensitive Child scale across developmental stage, gender and country. *Current Psychology*, 1-17.

White, L.K., McDermott, J.M., Degnan, K.A., Henderson, H.A. and Fox, N.A. (2011). Behavioral inhibition and anxiety: The moderating roles of inhibitory control and attention shifting. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 39(5), 735–747. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10802-011-9490-x>

Wu, X., Zhang, R., Li, X., Feng, T. and Yan, N. (2021). The moderating role of sensory processing sensitivity in the link between stress and depression: VBM study. *Neuropsychologia*, 150.

Zald, D.H. (2003). The human amygdala and the emotional evaluation of sensory stimuli. *Brain Research Reviews*, 41, 88-123.

ZAŁĄCZNIK 1

KWESTIONARIUSZ WRAŻLIWOŚCI PRZETWARZANIA SENSORYCZNEGO u DZIECI

Wersja dla nauczycieli dzieci w wieku przedszkolnym

Autorzy: Monika Baryła-Matejczuk, Małgorzata Artymiak, Wiesław Poleszak, Rosario Ferrer-Cascales, Natalia Albaladejo-Blázquez, Nicolás Ruiz-Robledillo, Miriam Sánchez-SanSegundo, Manuel Fernández Alcántara. María Rubio Anaricio

Imię i nazwisko lub inicjały dziecka _____

Data urodzenia dziecka _____ Płeć dziecka _____

INSTRUKCJA

Kwestionariusz ten zawiera stwierdzenia dotyczące różnych cech i zachowań dzieci. Przeczytaj uważnie każde z nich. Wskaż w jakim stopniu dane stwierdzenie opisuje Twoje dziecko. Nie ma tu dobrych ani złych odpowiedzi, bo każde dziecko jest inne. Zastanów się nad każdym stwierdzeniem i udziel szczerzej odpowiedzi.

SFERA FIZYCZNA

1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie			Trudno powiedzieć			Zdecydowanie tak

Źle znosi hałas, gwar.	1	2	3	4	5	6	7
Nie lubi intensywnego oświetlenia.	1	2	3	4	5	6	7
Unika przebywania w ostrym słońcu.	1	2	3	4	5	6	7
Źle znosi metki przy ubraniach, drapiące materiały.	1	2	3	4	5	6	7

Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate).	1	2	3	4	5	6	7
Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie.	1	2	3	4	5	6	7
Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha).	1	2	3	4	5	6	7
Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku.	1	2	3	4	5	6	7
Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach.	1	2	3	4	5	6	7
Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy.	1	2	3	4	5	6	7
Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku / otoczeniu.	1	2	3	4	5	6	7
Często skarży się na bóle bez wyraźnej przyczyny.	1	2	3	4	5	6	7

SFERA EMOCJONALNA

1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie			Trudno powiedzieć			Zdecydowanie tak

Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk).	1	2	3	4	5	6	7
Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i/lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo).	1	2	3	4	5	6	7
Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka).	1	2	3	4	5	6	7
Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje).	1	2	3	4	5	6	7
Trudno mu powstrzymać silne emocje.	1	2	3	4	5	6	7
Intensywnie przeżywa emocje.	1	2	3	4	5	6	7
Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię.	1	2	3	4	5	6	7
Zmęczenie manifestuje agresją.	1	2	3	4	5	6	7
Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie.	1	2	3	4	5	6	7
Potrzebuje więcej czasu, żeby poczuć się komfortowo w nowym miejscu.	1	2	3	4	5	6	7

Gdy raz się rozczaruje, na długo unika podobnych sytuacji, miejsc, zdarzeń.	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

SFERA INTERPERSONALNA

	1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć					Zdecydowanie tak	
Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo.	1	2	3	4	5	6	7
Czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów.	1	2	3	4	5	6	7
Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie.	1	2	3	4	5	6	7
W relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego.	1	2	3	4	5	6	7
Nie lubi być obserwowane.	1	2	3	4	5	6	7
Blokuje się, gdy jest w centrum uwagi.	1	2	3	4	5	6	7
Przesadnie reaguje na krytykę.	1	2	3	4	5	6	7

SFERA POZNAWCZA

	1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć					Zdecydowanie tak	
Żartuje w sposób inteligentny.	1	2	3	4	5	6	7
Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek.	1	2	3	4	5	6	7
Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie.	1	2	3	4	5	6	7
Bywa „ekspertem” w jakiejś interesującej je dziedzinie.	1	2	3	4	5	6	7
Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą.	1	2	3	4	5	6	7

W obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia.	1	2	3	4	5	6	7
Drobne niepowodzenie powoduje wycofanie się z bardzo wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności.	1	2	3	4	5	6	7
Zanim zacznie zadanie, zadaje wiele pytań.	1	2	3	4	5	6	7
Jest kreatywne.	1	2	3	4	5	6	7

ZAŁĄCZNIK 2

KWESTIONARIUSZ WRAŻLIWOŚCI PRZETWARZANIA SENSORYCZNEGO u DZIECI

Wersja dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej

Autorzy: Monika Baryła-Matejczuk, Małgorzata Artymiak, Wiesław Poleszak, Rosario Ferrer-Cascales, Natalia Albaladejo-Blázquez, Nicolás Ruiz-Robledillo, Miriam Sánchez-SanSegundo, Manuel Fernández Alcántara, María Rubio Aparicio

Imię i nazwisko lub inicjały dziecka _____

Data urodzenia dziecka _____ Płeć dziecka _____

INSTRUKCJA

Kwestionariusz ten zawiera stwierdzenia dotyczące różnych cech i zachowań dzieci. Przeczytaj uważnie każde z nich. Wskaż w jakim stopniu dane stwierdzenie opisuje Twoje dziecko. Nie ma tu dobrych ani złych odpowiedzi, bo każde dziecko jest inne. Zastanów się nad każdym stwierdzeniem i udziel szczerzej odpowiedzi.

SFERA FIZYCZNA

1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie			Trudno powiedzieć			Zdecydowanie tak

Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie.	1	2	3	4	5	6	7
Ma szczególnie wyczulony węch.	1	2	3	4	5	6	7
Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np.	1	2	3	4	5	6	7

głowy, brzucha).							
Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku.	1	2	3	4	5	6	7
Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach.	1	2	3	4	5	6	7
Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy.	1	2	3	4	5	6	7
Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku / otoczeniu.	1	2	3	4	5	6	7

SFERA EMOCJONALNA

	1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć					Zdecydowanie tak	
Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i/lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo).	1	2	3	4	5	6	7
Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka).	1	2	3	4	5	6	7
Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje).	1	2	3	4	5	6	7
Trudno mu powstrzymać silne emocje.	1	2	3	4	5	6	7
Intensywnie przeżywa emocje.	1	2	3	4	5	6	7
Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię.	1	2	3	4	5	6	7
Zmęczenie manifestuje agresją.	1	2	3	4	5	6	7
Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie.	1	2	3	4	5	6	7

SFERA INTERPERSONALNA

	1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć					Zdecydowanie tak	
Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy.	1	2	3	4	5	6	7
W grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego.	1	2	3	4	5	6	7

Źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu)	1	2	3	4	5	6	7
Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci.	1	2	3	4	5	6	7
Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby.	1	2	3	4	5	6	7
Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo.	1	2	3	4	5	6	7
Czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów.	1	2	3	4	5	6	7
Wypowiedane wobec grupy/klasy uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie.	1	2	3	4	5	6	7
Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie.	1	2	3	4	5	6	7
W relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego.	1	2	3	4	5	6	7
Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem.	1	2	3	4	5	6	7

SFERA POZNAWCZA

	1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć						Zdecydowanie tak
Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie.	1	2	3	4	5	6	7
Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania.	1	2	3	4	5	6	7
Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem.	1	2	3	4	5	6	7
Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników.	1	2	3	4	5	6	7
Żartuje w sposób inteligentny.	1	2	3	4	5	6	7
Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek.	1	2	3	4	5	6	7
Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie.	1	2	3	4	5	6	7

ZAŁĄCZNIK 3

KWESTIONARIUSZ WRAŻLIWOŚCI PRZETWARZANIA SENSORYCZNEGO u DZIECI

Wersja dla rodziców dzieci w wieku przedszkolnym

Autorzy: Monika Baryła-Matejczuk, Małgorzata Artymiak, Wiesław Poleszak, Rosario Ferrer-Cascales, Natalia Albaladejo-Blázquez, Nicolás Ruiz-Robledillo, Miriam Sánchez-SanSegundo, Manuel Fernández Alcántara, María Rubio Aparicio

Imię i nazwisko lub inicjały dziecka _____

Data urodzenia dziecka _____ Płeć dziecka _____

INSTRUKCJA

Kwestionariusz ten zawiera stwierdzenia dotyczące różnych cech i zachowań dzieci. Przeczytaj uważnie każde z nich. Wskaż w jakim stopniu dane stwierdzenie opisuje Twoje dziecko. Nie ma tu dobrych ani złych odpowiedzi, bo każde dziecko jest inne. Zastanów się nad każdym stwierdzeniem i udziel szczerzej odpowiedzi.

SFERA FIZYCZNA

1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie			Trudno powiedzieć			Zdecydowanie tak

Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów.	1	2	3	4	5	6	7
Nie lubi intensywnego oświetlenia.	1	2	3	4	5	6	7
Jest wrażliwe na zmiany temperatury.	1	2	3	4	5	6	7

Unika przebywania w ostrym słońcu.	1	2	3	4	5	6	7
Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate).	1	2	3	4	5	6	7
Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha).	1	2	3	4	5	6	7
Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku.	1	2	3	4	5	6	7
Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach.	1	2	3	4	5	6	7
Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy.	1	2	3	4	5	6	7
Trudno mu zasypiać zwłaszcza po aktywnym dniu.	1	2	3	4	5	6	7

SFERA EMOCJONALNA

1 **2** **3** **4** **5** **6** **7**
Zdecydowanie **Trudno** **Zdecydowanie**
nie **powiedzieć** **tak**

Nawet drobne wydarzenia, codzienne sytuacje, są dla niego źródłem stresu (np. wycieczka szkolna/wyjście przedszkolne).	1	2	3	4	5	6	7
Potrzebuje ulubionych przedmiotów, żeby lepiej się poczuć.	1	2	3	4	5	6	7
Łatwo się zawstydzają.	1	2	3	4	5	6	7
Obawia się oceny innych.	1	2	3	4	5	6	7
Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk).	1	2	3	4	5	6	7
Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i/lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo).	1	2	3	4	5	6	7
Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka).	1	2	3	4	5	6	7
Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje).	1	2	3	4	5	6	7
Trudno mu powstrzymać silne emocje.	1	2	3	4	5	6	7
Intensywnie przeżywa emocje.	1	2	3	4	5	6	7

SFERA INTERPERSONALNA

	1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć						Zdecydowanie tak
Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy.	1	2	3	4	5	6	7
W grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego.	1	2	3	4	5	6	7
Źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu).	1	2	3	4	5	6	7
Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci.	1	2	3	4	5	6	7
Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby.	1	2	3	4	5	6	7
Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo.	1	2	3	4	5	6	7
Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem.	1	2	3	4	5	6	7
Nie lubi być obserwowane.	1	2	3	4	5	6	7
Blokuje się, gdy jest w centrum uwagi.	1	2	3	4	5	6	7
Zanim włączy się do zabawy w nowej grupie, potrzebuje więcej czasu niż rówieśnicy.	1	2	3	4	5	6	7

SFERA POZNAWCZA

	1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć						Zdecydowanie tak
Silnie przywiązuje się do swojego sposobu myślenia.	1	2	3	4	5	6	7
Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości.	1	2	3	4	5	6	7
Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią.	1	2	3	4	5	6	7
Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk.	1	2	3	4	5	6	7

Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie.	1	2	3	4	5	6	7
Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników.	1	2	3	4	5	6	7
Żartuje w sposób inteligentny.	1	2	3	4	5	6	7
Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek.	1	2	3	4	5	6	7
Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie.	1	2	3	4	5	6	7
Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą.	1	2	3	4	5	6	7
W obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia.	1	2	3	4	5	6	7
Drobne niepowodzenie powoduje wycofanie się z bardzo wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności.	1	2	3	4	5	6	7

ZAŁĄCZNIK 4

KWESTIONARIUSZ WRAŻLIWOŚCI PRZETWARZANIA SENSORYCZNEGO u DZIECI

Wersja dla rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Autorzy: Monika Baryła-Matejczuk, Małgorzata Artymiak, Wiesław Poleszak, Rosario Ferrer-Cascales, Natalia Albaladejo-Blázquez, Nicolás Ruiz-Robledillo, Miriam Sánchez-SanSegundo, Manuel Fernández Alcántara, María Rubio Aparicio

Imię i nazwisko lub inicjały dziecka _____

Data urodzenia dziecka _____ Płeć dziecka _____

INSTRUKCJA

Kwestionariusz ten zawiera stwierdzenia dotyczące różnych cech i zachowań dzieci. Przeczytaj uważnie każde z nich. Wskaż w jakim stopniu dane stwierdzenie opisuje Twoje dziecko. Nie ma tu dobrych ani złych odpowiedzi, bo każde dziecko jest inne. Zastanów się nad każdym stwierdzeniem i udziel szczerzej odpowiedzi.

SFERA FIZYCZNA

1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie			Trudno powiedzieć			Zdecydowanie tak

Uwielbia przyjemne dźwięki.	1	2	3	4	5	6	7
Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów.	1	2	3	4	5	6	7
Nie lubi intensywnego oświetlenia.	1	2	3	4	5	6	7

Jest wrażliwe na zmiany temperatury.	1	2	3	4	5	6	7
--------------------------------------	---	---	---	---	---	---	---

SFERA EMOCJONALNA

	1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć						Zdecydowanie tak
Silnie reaguje na nastroje i emocje innych osób.	1	2	3	4	5	6	7
Bez zahamowania wyraża silne emocje zwłaszcza wobec najbliższych (np. wybuchy emocji, odreagowanie).	1	2	3	4	5	6	7
Obawia się oceny innych.	1	2	3	4	5	6	7
Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk).	1	2	3	4	5	6	7
Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo).	1	2	3	4	5	6	7
Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka).	1	2	3	4	5	6	7
Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje).	1	2	3	4	5	6	7
Trudno mu powstrzymać silne emocje.	1	2	3	4	5	6	7
Intensywnie przeżywa emocje.	1	2	3	4	5	6	7
Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię.	1	2	3	4	5	6	7
Zmęczenie manifestuje agresją.	1	2	3	4	5	6	7
Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie.	1	2	3	4	5	6	7

SFERA INTERPERSONALNA

	1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć						Zdecydowanie tak
Przywiązuje dużą wagę do tego, jak oceniają je inne dzieci.	1	2	3	4	5	6	7
Potrzebuje więcej czasu, żeby nawiązać relacje	1	2	3	4	5	6	7

z rówieśnikami.							
Potrzuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy.	1	2	3	4	5	6	7
W grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego.	1	2	3	4	5	6	7
Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci.	1	2	3	4	5	6	7
Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby.	1	2	3	4	5	6	7
Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo.	1	2	3	4	5	6	7
Wypowiadane wobec grupy/klasy uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie.	1	2	3	4	5	6	7
W relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego.	1	2	3	4	5	6	7
Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem.	1	2	3	4	5	6	7
Nie lubi być obserwowane.	1	2	3	4	5	6	7
Blokuje się, gdy jest w centrum uwagi.	1	2	3	4	5	6	7
Zanim włączy się do zabawy w nowej grupie, potrzebuje więcej czasu niż rówieśnicy.	1	2	3	4	5	6	7
Przesadnie reaguje na krytykę.	1	2	3	4	5	6	7

SFERA POZNAWCZA

	1	2	3	4	5	6	7
Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć						Zdecydowanie tak
Silnie przywiązuje się do swojego sposobu myślenia.	1	2	3	4	5	6	7
Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości.	1	2	3	4	5	6	7
Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią.	1	2	3	4	5	6	7
Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk.	1	2	3	4	5	6	7

Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie.	1	2	3	4	5	6	7
Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania.	1	2	3	4	5	6	7
Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem.	1	2	3	4	5	6	7
Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników.	1	2	3	4	5	6	7
Żartuje w sposób inteligentny.	1	2	3	4	5	6	7
Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek.	1	2	3	4	5	6	7
Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie.	1	2	3	4	5	6	7

ZAŁĄCZNIK 5

SATYSTYKI OPISOWE ITEMÓW

Statystyki Opisowe itemów z wersji dla nauczycieli dzieci w wieku przedszkolnym (N=541)

<i>Podskala Fizyczna</i>	M	SD
It1. Źle znosi hałas, gwar	1,88	0,89
It2. Nie lubi intensywnego oświetlenia	2,12	0,96
It3. Unika przebywania w ostrym słońcu	2,27	1,00
It4. Źle znosi metki przy ubraniach, drapiące materiały	2,44	1,08
It5. Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate)	2,64	1,18
It6. Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie	2,86	1,23
It7. Ma szczególnie wyczulony węch	3,03	1,28
It8. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	3,24	1,32
It9. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	3,48	1,39
It10. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	3,75	1,42
It11. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	4,07	1,51
It12. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku / otoczeniu	4,41	1,56
It13. Często skarży się na bóle bez wyraźnej przyczyny	4,99	1,50
<i>Podskala Emocjonalna</i>	M	SD
It 1. Potrzebuje ulubionych przedmiotów, żeby lepiej się poczuć	1,60	0,76
It2. Łatwo się zawstydzą	1,95	0,87
It3. Obawia się oceny innych	2,21	0,95

It4. Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	2,45	1,09
It5. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	2,69	1,23
It6. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	2,90	1,27
It7. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	3,13	1,36
It8. Trudno mu powstrzymać silne emocje	3,34	1,44
It9. Intensywnie przeżywa emocje	3,57	1,48
It10. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	3,83	1,52
It11. Zmęczenie manifestuje agresją	4,12	1,53
It12. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	4,44	1,57
It13. Potrzebuje więcej czasu, żeby poczuć się komfortowo w nowym miejscu	4,83	1,53
It14. Gdy raz się rozczaruje, na długo unika podobnych sytuacji, miejsc, zdarzeń	5,34	1,37

<i>Podskala Interpersonalna</i>	M	SD
---------------------------------	---	----

It 1. w nowej grupie, długo pozostaje obserwatorem, zanim włączy się w aktywność	1,82	0,86
It 2. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	2,06	1,01
It 3. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	2,27	1,10
It 4. Źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu)	2,46	1,18
It 5. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci	2,69	1,27
It 6. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	2,94	1,38
It 7. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	3,11	1,45
It 8. Czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów	3,37	1,53
It 9. Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	3,70	1,62
It 10. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	3,97	1,67
It 11. Nie lubi być obserwowane	4,30	1,69
It 12. Blokują się, gdy jest w centrum uwagi	4,66	1,69
It 13. Przesadnie reaguje na krytykę	5,20	1,59

<i>Podskala Poznawcza</i>	M	SD
---------------------------	---	----

It 1. Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	1,82	0,78
It 2. Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	2,05	0,88
It 3. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	2,24	0,99
It 4. Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	2,47	1,17
It 5. Żartuje w sposób inteligentny	2,67	1,29
It 6. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	2,87	1,37
It 7. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	3,09	1,44
It 8. Bywa „ekspertem” w jakiejś interesującej je dziedzinie	3,28	1,49
It 9. Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą	3,50	1,54

It 10. w obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	3,73	1,54
It 11. Drobne niepowodzenie powoduje wycofanie się z bardzo wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności	4,01	1,52
It 12. Zanim zacznie zadanie, zadaje wiele pytań	4,39	1,45
It 13. Jest kreatywne	4,85	1,36
It 14. Lubi stałość i powtarzalność w zachowaniu i działaniach	5,27	1,21
It 15. z łatwością zapamiętuje szczegóły (np. miejsca, daty, zdarzenia)	5,76	1,03

Statystyki opisowe itemów z wersji dla nauczycieli dzieci w wieku wczesnoszkolnym (N=324)

<i>Podskala Fizyczna</i>	M	SD
It1. Woli przebywać w cichym otoczeniu	2,08	0,96
It2. Uwielbia przyjemne dźwięki	2,36	1
It3. Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów	2,68	1,05
It4. Nie lubi intensywnego oświetlenia	2,97	1,05
It5. Jest wrażliwe na zmiany temperatury	3,2	1,06
It6. Unika przebywania w ostrym słońcu	3,44	1,06
It7. Źle znosi metki przy ubraniach, drapiące materiały	3,73	1,05
It8. Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate)	3,92	1,08
It9. Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie	4,13	1,04
It10. Ma szczególnie wyczulony węch	4,31	1,05
It11. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	4,55	1,06
It12. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	4,78	1,09
It13. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	5,05	1,08
It14. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	5,36	1,07
It15. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku / otoczeniu	5,8	1,05
<i>Podskala Emocjonalna</i>	M	SD
It1. Bez zahamowania wyraża silne emocje zwłaszcza wobec najbliższych (np. wybuchy emocji, odreagowanie)	1,64	0,82
It2. Nawet drobne wydarzenia, codzienne sytuacje, są dla niego źródłem stresu (np. wycieczka szkolna/wyjście przedszkolne)	1,94	0,93
It3. Potrzebuje ulubionych przedmiotów, żeby lepiej się poczuć	2,19	1,06
It4. Łatwo się zawstydzą	2,41	1,11
It5. Obawia się oceny innych	2,62	1,16
It6. Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	2,86	1,22
It7. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	3,13	1,28
It8. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	3,43	1,39
It9. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	3,72	1,45
It10. Trudno mu powstrzymać silne emocje	3,98	1,48
It11. Intensywnie przeżywa emocje	4,33	1,46
It12. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	4,68	1,42
It13. Zmęczenie manifestuje agresją	5,08	1,34

It14. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	5,52	1,21
<i>Podskala Interpersonalna</i>	M	SD
It1. Potrzebuje więcej czasu, żeby nawiązać relacje z rówieśnikami	1,92	0,99
It2. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	2,16	1,13
It3. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	2,36	1,21
It4. Źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu)	2,66	1,4
It5. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci	2,86	1,45
It6. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	3,11	1,53
It7. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	3,35	1,59
It8. Czuje się winne nawet wtedy, gdy nie ma ku temu powodów	3,54	1,63
It9. Wypowiadane wobec grupy/klasę uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie	3,77	1,64
It10. Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	4,01	1,67
It11. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	4,26	1,69
It12. Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem	4,58	1,67
It13. Nie lubi być obserwowane	4,94	1,62
It14. Blokują się, gdy jest w centrum uwagi	5,37	1,48
<i>Podskala Poznawcza</i>	M	SD
It1. Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości	2,06	0,88
It2. Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią	2,45	1,03
It3. Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk	2,99	1,26
It4. Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	3,38	1,42
It5. Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	3,71	1,53
It6. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	3,94	1,58
It7. Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	4,19	1,63
It8. Żartuje w sposób inteligentny	4,49	1,62
It9. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	4,72	1,63
It10. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	4,95	1,6
It11. Bywa „ekspertem” w jakiejś interesującej je dziedzinie	5,28	1,44
It12. Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą	5,63	1,24
It13. w obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	6,08	1,08

Statystyki opisowe itemów z wersji dla rodziców dzieci w wieku przedszkolnym (N=204)

<i>Podskala Fizyczna</i>	M	SD
It1. Źle znosi hałas, gwar	1,36	0,66
It2. Uwielbia przyjemne dźwięki	1,74	1,06
It3. Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów	2,01	1,2
It4. Nie lubi intensywnego oświetlenia	2,29	1,27
It5. Jest wrażliwe na zmiany temperatury	2,52	1,34
It6. Unika przebywania w ostrym słońcu.	2,84	1,46

It7. Nie lubi niektórych konsystencji żywności (np. rzadkie, papkowate, grudkowate)	3,2	1,56
It8. Odbiera niektóre smaki bardzo intensywnie	3,48	1,56
It9. Ma szczególnie wyczulony węch	3,8	1,53
It10. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	4,12	1,47
It11. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	4,45	1,49
It12. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	4,88	1,46
It13. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	5,29	1,35
It14. Trudno mu zasypiać zwłaszcza po aktywnym dniu	5,73	1,19
It15. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku / otoczeniu	6,27	0,96
It16. Chętnie próbuje nowych potraw	6,68	0,6
Podskala Emocjonalna	M	SD
It1. Silnie reaguje na nastroje i emocje innych osób	1,43	0,79
It2. Źle znosi trudne emocje innych osób (np. smutek, złość, napięcie)	1,7	0,98
It3. Bez zahamowania wyraża silne emocje zwłaszcza wobec najbliższych (np. wybuchy emocji, odreagowanie).	1,97	1,09
It4. Nawet drobne wydarzenia, codzienne sytuacje, są dla niego źródłem stresu (np. wycieczka szkolna/wyjście przedszkolne)	2,23	1,21
It5. Potrzebuje ulubionych przedmiotów, żeby lepiej się poczuć	2,49	1,36
It6. Łatwo się zawstydza	2,78	1,42
It7. Obawia się oceny innych	3,16	1,49
It8. Ma szczególnie wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	3,5	1,53
It9. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	3,86	1,56
It10. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	4,15	1,53
It11. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	4,41	1,51
It12. Trudno mu powstrzymać silne emocje	4,74	1,46
It13. Intensywnie przeżywa emocje	5,03	1,41
It14. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	5,38	1,31
It15. Zmęczenie manifestuje agresją	5,75	1,22
It16. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	6,2	1,07
Podskala Interpersonalna	M	SD
It1. Przywiązuje dużą wagę do tego, jak oceniają je inne dzieci	1,52	0,77
It2. Potrzebuje więcej czasu, żeby nawiązać relacje z rówieśnikami	1,81	1,03
It3. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	2,11	1,18
It4. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	2,26	1,24
It5. Źle znosi presję czasu (np. w trakcie sprawdzianu, konkursu)	2,42	1,32
It6. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują go więcej, niż inne dzieci	2,64	1,40
It7. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	2,83	1,46
It8. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	3,08	1,50
It9. Wypowiedane wobec grupy/klasy uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie	3,30	1,57
It10. Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	3,55	1,59
It11. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	3,80	1,58
It12. Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem	4,06	1,60
It13. Nie lubi być obserwowane	4,43	1,60
It14. Blokują się, gdy jest w centrum uwagi	4,78	1,58
It15. Zanim włączy się do zabawy w nowej grupie, potrzebuje więcej czasu niż rówieśnicy	5,18	1,43

	M	SD
It16. Przesadnie reaguje na krytykę	5,62	1,36
<i>Podskala Poznawcza</i>		
It 1. Przejawia oznaki napięcia, gdy zaczyna pracować nad nowym zadaniem	1,87	0,95
It2. Silnie przywiązuje się do swojego sposobu myślenia	2,24	1,12
It3. Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości	2,59	1,20
It4. Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią	2,89	1,23
It5. Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk	3,23	1,29
It6. Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	3,60	1,28
It7. Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	3,90	1,28
It8. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	4,22	1,33
It9. Ma szczególne poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	4,50	1,33
It10. Żartuje w sposób inteligentny	4,82	1,35
It11. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	5,13	1,35
It12. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	5,40	1,21
It13. Bywa „ekspertem” w jakiejś interesującej je dziedzinie	5,62	1,18
It14. Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą	5,83	1,10
It15. w obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	6,02	1,06
It16. Drobne niepowodzenie powoduje wycofanie się z bardzo wielu podejmowanych już wcześniej bez trudu aktywności	6,33	0,91

Statystyki Opisowe itemów z wersji dla rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (N=168)

	M	SD
<i>Podskala Fizyczna</i>		
It1. Woli przebywać w cichym otoczeniu	1,52	0,94
It2. Źle znosi hałas, gwar	1,81	1,15
It3. Uwielbia przyjemne dźwięki	2,13	1,28
It4. Nie lubi zbyt ciepłych pokarmów	2,45	1,39
It5. Nie lubi intensywnego oświetlenia	2,68	1,48
It6. Jest wrażliwe na zmiany temperatury	3,04	1,50
It7. Jest wrażliwe na niektóre smaki	3,40	1,55
It8. Ma szczególnie wyczulony węch	3,79	1,62
It9. Jeśli coś intensywnie przeżywa, to skarży się na bóle (np. głowy, brzucha)	4,17	1,65
It10. Częściej niż inne dzieci sygnalizuje potrzebę odpoczynku	4,54	1,66
It11. Źle znosi zabrudzenia, zamoczenie itp. na ubraniu, na rękach	4,90	1,60
It12. Gdy dzieje się dużo rzeczy jednocześnie, bardzo je to męczy	5,35	1,56
It13. Trudno mu zasypiać zwłaszcza po aktywnym dniu	5,79	1,30
It14. Zwraca uwagę nawet na niewielkie zmiany w środowisku / otoczeniu	6,18	1,06
It15. Często skarży się na bóle bez wyraźnej przyczyny	6,66	0,67
<i>Podskala Emocjonalna</i>		
	M	SD

It1. Intensywne przeżycia na długo pozostają mu w pamięci	1,55	0,98
It2. Potrafi wczuć się w sytuację innego dziecka	1,97	1,24
It3. Silnie reaguje na nastroje i emocje innych osób	2,27	1,44
It4. Bez zahamowania wyraża silne emocje zwłaszcza wobec najbliższych (np. wybuchy emocji, odreagowanie)	2,66	1,56
It5. Obawia się oceny innych	3,03	1,66
It6. Ma szczególny wstręt do owadów, insektów (np. mucha, meszka, pająk)	3,49	1,72
It7. Ma skłonność do przewidywania pesymistycznego i /lub niekorzystnego biegu zdarzeń (tzw. czarnowidztwo)	3,87	1,79
It8. Bardzo przeżywa sztukę (np. wzruszają je filmy, muzyka)	4,19	1,72
It9. Ma tendencje do gromadzenia emocji (kumuluje emocje)	4,55	1,66
It10. Trudno mu powstrzymać silne emocje	4,97	1,58
It11. Intensywnie przeżywa emocje	5,38	1,47
It12. Błahy powód sprawia, że wpada w płacz, histerię	5,69	1,35
It13. Zmęczenie manifestuje agresją	6,02	1,26
It14. Stresuje się, gdy dzieje się wiele rzeczy jednocześnie	6,31	1,05
It15. Potrafi przestraszyć się własnych myśli, wyobrażeń	6,62	0,71
<i>Podskala Interpersonalna</i>	M	SD
It1. Lubi spędzać czas w pojedynkę lub z jedną zaufaną osobą	1,58	1,00
It2. Przywiązuje dużą wagę do tego, jak oceniają je inne dzieci	1,91	1,35
It3. Potrzebuje więcej czasu, żeby nawiązać relacje z rówieśnikami	2,18	1,52
It4. Potrzebuje zachęty, by włączyć się w pracę grupy	2,37	1,63
It5. w grupie, w której wiele się dzieje, sprawia wrażenie nieobecnego	2,58	1,68
It6. Wystąpienia publiczne (akademie, konkursy) kosztują je więcej, niż inne dzieci	2,72	1,73
It7. Rzadko sygnalizuje swoje potrzeby	2,97	1,84
It8. Konflikty z rówieśnikami przeżywa szczególnie intensywnie i długo	3,17	1,90
It9. Wypowiadane wobec grupy/klasy uwagi nauczyciela, bierze przede wszystkim do siebie	3,45	1,93
It10. Niektóre trudne dla niego sytuacje ujawnia i zaczyna o nich mówić dopiero po długim czasie	3,80	1,91
It11. w relacjach z innymi sprawia wrażenie nieśmiałego	4,07	1,91
It12. Do nowo poznanych osób podchodzi z dystansem	4,42	1,85
It13. Nie lubi być obserwowane	4,69	1,74
It15. Blokują się, gdy jest w centrum uwagi	5,07	1,68
It15. Zanim włączy się do zabawy w nowej grupie, potrzebuje więcej czasu niż rówieśnicy	5,46	1,54
It16. Przesadnie reaguje na krytykę	5,96	1,33
<i>Podskala Poznawcza</i>	M	SD
It1. Przejawia oznaki napięcia, gdy zaczyna pracować nad nowym zadaniem	1,73	0,91
It2. Silnie przywiązuje się do swojego sposobu myślenia	2,16	1,15
It3. Nowe sytuacje wywołują u niego silną potrzebę szukania informacji, zadawania pytań, rozwiewania wątpliwości	2,61	1,3
It4. Nie zadowala się powierzchowną i zdawkową odpowiedzią	3,02	1,44
It5. Wolno przyzwyczajają się do nowych ludzi, rzeczy, zjawisk	3,44	1,53
It6. Przytłacza je duża ilość informacji podanych jednocześnie	3,89	1,6
It7. Zadaje wnikliwe, zmuszające do myślenia pytania	4,28	1,59
It8. Potrafi analizować interesujące go tematy z dużym zaangażowaniem	4,72	1,46
It9. Ma szczególnie poczucie humoru, często nie rozumiane przez rówieśników	4,98	1,48
It10. Żartuje w sposób inteligentny	5,3	1,44

It11. Operuje bogatym słownictwem, wykraczającym poza jego wiek	5,55	1,38
It12. Powierzone przez nauczyciela zadanie stara się wykonać nadzwyczaj starannie	5,82	1,32
It13. Bywa „ekspertem” w jakiejś interesującej je dziedzinie	6,04	1,15
It14. Potrafi zaskakiwać posiadanymi informacjami/wiedzą	6,3	1,01
It15. w obliczu nowego zadania analizuje wszystkie potencjalne scenariusze, przewidując trudności i zagrożenia	6,47	0,92
It16. z łatwością zapamiętuje szczegóły (np. miejsca, daty, zdarzenia)	6,67	0,78